

HANS URS VON BALTHASAR

Samo za ubogega je oznanilo veselo

Stara in Nova zaveza sta polni blagrovanj ubogih, svaril in groženj do bogatih. Ubogi nimajo svoje lastnine, imajo pa svoboden prostor, da veselo sprejmejo Boga in njegovo oznanilo. Marija si je izvolila »boljši del«, ker izprazni vso svojo dušo, da bi jo pustila prosto za »edino potrebno«, za Božjo besedo in njegov prihod. Marta pa si nasprotno dela veliko opravka, ker je samo v sebi *bo-gata* z načrti, kako hoče sprejeti in pogostiti Gospoda. Bogatemu Božja beseda vedno hodi narobe, ker zahteva celoten prostor, ki pa je zaseden z lastno posestjo. Zato oznanilo zanj ni veselo, ampak mučno, morda naravnost sodba. Prva Marija povzema glavno trditev Stare zaveze, ko poje: »Mogočne vrže s prestola in poviša uboge. Lačne napolni z dobrinami in bogate odpušča prazne.« Že Ana, Samuelova mati, je tako pela: »Slabotnega potegne iz prahu, ubožca dvigne iz blata« (1 Sam 2,8; ponovitev v Ps 113,7) in Judita enako: »Ti si Bog bednih, pribežališče zatiranih, varstvo zapuščenih, rešitelj obupanih« (Jdt 9,11). Ubogi ali ponižani (ista beseda: *anawim*) so zaradi svojega uboštva in nemoči zaničevani in zatirani. Zanje Bog po ustih prerokov zahteva pravičnost, in sicer telesno in duhovno (Am 2,6; Iz 3,15; 10,2 itn.). Ta jim bo dodeljena šele v Kristusu, ki začenja svoje oznanilo z blagrovanjem ubogih v duhu. Ti so povsem izpraznjeni (*katharoi*, »čisti«) in ne morejo sami doseči pravice, zato »žalujejo«, »so lačni in žejni pravičnosti« in so zaradi Kristusa oz. Božjega kraljestva »zaničevani, preganjani in obrekovani« (Mt 5,3–12). Njim, ki ne morejo

Hans Urs von Balthasar, Nur für den Armen ist die Botschaft eine frohe, v: Wer ist ein Christ?, Johannes Verlag Einsiedeln, Freiburg³1993, 76–80. Avtor se za naslov tega poglavja zahvaljuje prof. P. D. Barthélemyju OP, ki je temeljito premišljeval o povezavi uboštva in evangelija. – Z dovoljenjem založbe prevedel Anton Štrukelj.

pričakovati ničesar drugega, veljajo vse Božje obljube. V prilikah imajo čas, da sprejmejo povabilo, medtem ko so bogati povsem zaposleni s svojimi skrbmi. In ker nimajo ničesar, se počutijo kot nič in pred Bogom kot večni dolžniki in morejo s cestninarjem stati zadaj v templju, se priznavati za grešne in gredo opravičeni domov. Ti ubogi so pred Bogom večno nedoletni, medtem ko so »odrasli« in tisti, ki že vse vedo, bogati, farizeji in pismouki. Božja obljuba pa meri na to, da »tisti dan odpravim predrzne bahače iz tvoje srede in pustim samo ponižno in skromno ljudstvo, ostanek Izraelov, ki bo iskal zavetje v Gospodovem imenu« (Sof 3,11–13). Normalno zaničevani, prezirani ubožci, ki jih ljudje obidejo kot ničle, ki nič ne pomenijo, so v Kristusovem oznanilu isti kakor »mali« ali »otroci« ali »nizki« ali »poslednji«. To so tisti, ki v svetu nič ne pomenijo, o njih ni kaj poročati in s katerimi ne računajo, kakor tisti krščanski Korinčani, katerim Pavel pove v obraz: »Med vami ni veliko modrih po mesu, ne veliko mogočnih, ne veliko imenitnih«, marveč: »kar je nespametnega na svetu, ... kar je na svetu preprostega in zaničevanega, to, kar ni nič, si je Bog izvolil, da uniči to, kar je« (1 Kor 1,26–28).

Ni treba posebej dokazovati, kako zelo Kristus s tem uboštvom misli stvarno, dobesedno uboštvu, v katero vnaprej in kot prvi pogoj postavi svoje učence in katerim on sam daje zgled vse življenje. In samo če naprej in predvsem obstaja to, je mogoče upati, da se bogati – gmotnih in duhovnih dobrin – naučijo razumevati, kaj je uboštvu »v duhu«. Saj je vendar mogoče, da je imel cestninar več dobrin kakor farizej. Toda če ne začnemo pri gmotnem uboštvu, vse ostaja vzvišeno šumljanje, in se prav nič ne zgodi. Tedaj bi si mogel tisti farizej, ki »daje desetino od vsega, kar ima« (Lk 18,12), tisti cestninar, ki »da ubogim polovico svojega premoženja« (Lk 19,8), domišljati, da je s tem že ubog v duhu. Kako drugače uboga vdova, ki svoje najpotrebnejše odda za še bolj uboge in s tem postane enaka tabula rasa kakor izvoljeni učenci.

Enako otipljivost kakor popolno uboštvu ima v Stari in v začetku Nove zaveze telesna nerodovitnost: nezmožnost, spočeti otroka, ga nositi in roditi. Takšna žena je globoko ponižana, je hkrati

zaničevana in pomilovana. Ne uresniči niti tega, kar premore žival, človeško ni popolna, razočara svojega moža, svojo družino. Čisto blizu te svetopisemske nerodovitnosti, ki je redno predpostavka za Božjo obljubo in delovanje – pri Izaku, pri Jakobu, pri Samsonu, pri Samuelu, pri Janezu Krstniku – je bednost in prezirljivost devištva zaradi Boga. Bog, zvest svoji obljubi in delovanju, namreč noče drugače prinesiti izpolnitve. Zato se Marija označuje kot humilis ancilla, »nizka in prezirana dekla«, na katero se je Bog ozrl z višave (Lk 1,48). Milost rodovitnosti za Boga je naravnost paradokсна, kakor v »Knjigi tolažbe« Sionska hči zakliče ob pogledu na svoje sinove: »Kdo mi je le te rodil, ko sem bila brez otrok in nerodovitna, pregnana in zavržena? Kdo jih je vzgojil? Saj sem preostala kot osamljena. Od kod so pa tile?« (Iz 49,21). Namesto začudenja pa naj zavriska: »Raduj se, nerodovitna, ki nisi rodila; vzklikaj in vriskaj, ki nisi imela porodnih bolečin! Zakaj več otrok bo imela osamljena kakor poročena, govori Gospod« (Iz 54,1; Pavel ponovi: Gal 4,27).

Z vsem tem smo v osrčju razodetja, ki ravno samo za ubogega postane veselo oznanilo in samo v nerodovitnem rodovitno, tako kakor samo v pokorščini vere, ki se pusti voditi Besedi onkraj vsega razpolaganja s seboj, in more postati »zaklad« v Bogu, »dragoce-ni biser«, čudovita »posest« (Iz 57,13; Mt 5,4; 19,29 itn.). Samo tako človekova sprejemajoča zemlja »ustreza« božjemu Sejalcu. Z bežnim, pozabljivim poslušanjem besede ne rodi sadu, ki hitro požene in kmalu ovne, ampak vztraja v *habitualnem dejanju vere*, ki ga v cerkvenem izročilu imenujemo *dejanje kontemplacije*. To je naravnost neprekinjeno odprte duše, ki traja v poslušanju besede. Tako mati Marija, ki »je vse te besede ohranila in premišljevala (meditirala) v svojem srcu«, »vse te besede zvesto ohranila v svo-jem srcu« (Lk 2,19.51). Tako Marija iz Betanije, ki vztraja v čistem, kontemplativnem sprejemanju besede in stori »edino potrebno«.

HANS URS VON BALTHASAR

Za Jezusom hodim – ubog, neporočen, pokoren

1. Novo obzorje

Ljudje so ubirali vse mogoče in nemogoče poti, da bi dokazovali, kako »treh evangelijskih svetov« uboštva, devištva in pokorščine, ki so razločno izraženi od 4. stoletja naprej, ni mogoče utemeljiti v evangeliju, ali pa nato nastopajo kot nasveti med nekaterimi drugimi. Jezus gotovo ni sistematiziral »treh svetov«, toda če čisto jasno naroča, da mora tisti, ki hoče hoditi za njim, »vse zapustiti« (Mt 19,27 in pogosto), potem ni potrebno veliko premišljevati, da bi uvideli, da človek ne more »zapustiti« več kakor svoje dobrine: »prodaj, kar imaš, in daj izkupiček ubogim« (Mt 19,21); nato svoje telesne spolne moči: »so nekateri samski zaradi nebeškega kraljestva – kdor more razumeti, naj razume« (Mt 19,12); in končno razpolaganje s samim seboj: »kdor svoje življenje zaradi mene izgubi, ga bo našel« (Mt 10,39).

Prvo je sorazmerno najlažje in tudi za današnje mlade ljudi najlažje sprejemljivo: uboštvo. Drugo je že odločno težje; Jezus sam in prav tako Pavel poudarjata, da pride za to v poštev samo manjšina, ker večina tega ne »more razumeti«; oba sta na svoj način naglasila, da je človeška spolnost, ki jo v zakonu živijo pred Bogom, nekaj dobrega in svetega. Tretje je končno gotovo najbolj zahtevno in je danes najtežje razložiti; to zares dojamemo šele tedaj, če se

približamo pravzoru, Kristusu, za katerim naj bi hodili, in pustimo, da nas učinkovito nagovorita dve njegovi besedi: »Nisem prišel sem iz nebes, ne da bi izpolnjeval svojo voljo, ampak voljo tistega, ki me je poslal« (Jn 6,38) In druga beseda: »Kdor vas posluša, mene posluša.« »Kar boste zavezali ali razvezali na zemlji, bo zavezano ali razvezano v nebesih« (Lk 10,16 in Mt 18,18).

Če Božja Beseda zares postane človek, da bi ljudem pokazala pot, potem od nas ne bo terjala nič ne- ali nadčloveškega, ampak nekaj, kar utegne biti sicer težje, a je zato »bolj blaženo« (1 Kor 7,40). Za nas je pomembno uvideti, da imajo Kristusovi sveti povsem človeško podlago, tudi če nato k bistvu krščanstva spada, da človeka, ki naj hodi za Kristusom, postavimo na Kristusovo pot, ki po odrešilnem križu vodi k vstajenju.

Ta človeška stran »svetov« tudi pojasni, da se »sveti« na določen način tičejo vseh vernih kristjanov. Vsi naj bi bili namreč v mišljenju srca ubogi in naj se ne bi navezovali na zemeljske dobrine, vsi, tudi poročeni, naj bodo čisti, nesebični ljubezni naj dajejo odločilno premoč nad sebičnim spolnim nagonom, in vsi brez izjeme naj bodo pripravljeni izgovarjati prošnjo očenaša: »Zgodi se tvoja volja kakor v nebesih tako na zemlji.« V vseh življenjskih položajih naj bodo pokorni Bogu, morda s trdo odpovedjo lastni volji. Pavel izrecno govori o tej splošni veljavnosti: »Poročeni naj živijo, kakor da ne bi bili poročeni, ... tisti, ki kupujejo, kakor da ne bi imeli lastnine« (1 Kor 7,27ss). A poleg te splošne veljavnosti, ki se tiče mišljenja, obstaja v evangeliju absolutno enoumna Jezusova zahteva ali povabilo posameznikom, naj se na treh omenjenih področjih odpovedujejo dobesedno, po črki, namreč tako, kakor to dela on sam. Ta »posebna izvolitev« ne pomeni, da bi se ti smeli imeti za boljše kristjane kakor drugi; izvolitev sploh ni zaradi njih samih, kolikor so zasebne osebe, ampak ima očitno nekaj opraviti z veliko Jezusovo nalogo, ki jo je prejel od svojega Očeta: da svet kot celoto pripelje k Bogu. Tega pa Jezus noče storiti sam, ampak skupaj z ljudmi, ki izvršujejo njegov lasten način bivanja: življenje, ki je povsem razlaščno svetnih vezanosti, da bi bilo svobodno edino za Očetovo voljo. A to očitno ni mišljeno za

vse ljudi, katerih bivanje normalno ostaja vezano v obliko zakona, poklica s svojimi odločitvami, finančne skrbi zase in družino. Zato naj bo najprej izrečena beseda o načinu, kako se Jezusove besede tičejo vseh vernih ljudi.

2. Človeški temelj

V vseh religijah – celo v najbolj primitivnih – se skuša izraziti osnoven človeški čut, da se mora človek zavoljo višjih vrednot *odpovedati* neposrednim zemeljskim užitkom ali prednostim. Te višje vrednote se nam lahko javljajo relativno sebično: Epikur je zahteval odpoved vsem radostim, ki spravljajo iz ravnotežja notranji harmoničen čustveni mir modrega človeka. Stoiki so šli bistveno naprej: zavračali so kot spono vsako vezanost duha na minljive zemeljske dobrine; brezpogojno je treba presegati veselje, bolečino, poželenje, strah. Šele tisti, ki povsem presega vse »strasti«, doseže človekovo dostojanstvo. Drugi, recimo kiniki, so pridigali popolno samozadostnost, ki so jo v različnih indijskih religijah in njihovih vzhodnoazijskih odenkih izvajali še resneje in strožje.

Neporočenost imajo iz različnih nagibov za človeško vrednoto. Kjer se človek brez pridržka posveti (družbeno morda zelo pomembni) nalogi, pri kateri bi zakon in družina ovirala njegovo delo, se noben razumen človek ne bo pritoževal zaradi svoje odpovedi. V raznih religijah so in imajo delno še danes zakon za oviro pri popolni izročitvi Božje-absolutnemu: recimo pri judovskih esenih (eden njihovih samostanov je bil znameniti Kumrân ob Mrtvem morju), ali pri budističnih menihih. Tudi če ne odobravamo svetobežne tendence njihove pobožnosti, lahko vendar občudujemo njihovo odločnost in asketsko moč. Danes je povsod razširjen strah pred prihodnostjo in veliko odgovornostjo za rojevanje otrok. Nedavno sem na neki popackani stavbi mladega protestnega vseljence bral parolo: »Ne razmnožujte se!«

Brez *pokorščine* zakonom in njihovim pripoznanim varuhom ni mogoče nobeno družbeno življenje. To ve vsakdo; in tudi ve,

kako zelo se ta pokorščina konkretizira v vsakem poklicu, vsaki državni in gospodarski organizaciji. In kolikor bolj (menda v korist posameznika) je vse natančno organizirano, toliko strožje se mora vsakdo podrejati v vseh predpisanih podrobnostih. Tako je, četudi se (na Zahodu) povelečevani ideal pruske kasarniške pokorščine dozdeva zastarel. Absolutna pokorščina religioznemu voditelju pa ni zastarela v številnih mladinskih religijah in delno tudi v karizmatičnih gibanjih: lahko jo uvrščamo delno kot izrojeno pozno obliko strogo, religiozno motivirane pokorščine v vzhodnih meniških skupnosti do opata ali – bolj primitivno – do afriškega »kralja«. Spet velja: ni nam treba odobravati vseh teh oblik in njihovih motivacij. Toda podreditev lastne svobode idealu, ki ga priznavamo ali izberemo, se lahko kljub temu zdi občudovanja vredna in v tem oziru uresničljiva.

Zelo mnogi danes sledijo notranjemu klicu podaritve samega sebe, ki zahteva od njih največje žrtve: odpoved udobnosti, razpolaganju s samim seboj, morda tudi odpoved zakonu, da bi se na primer ponudili za pomoč pri razvoju tretjega sveta, in to ne le iz krščanskih ali religioznih nagibov, ampak iz povsem že čisto humanitarnih, se pravi človeških. Tu je neposredno otipljiv človeški temelj Jezusovega klica. In tako gre samo še za to, da imamo pred očmi, kakšni so Jezusovi nagibi za njegovo zahtevo ljudem.

3. Kako Jezus utemeljuje svojo zahtevo?

Jezusovi nagibi so, v primerjavi z nagibi civilne družbe in drugih svetovnih religij, povsem novi.

Najprej jih na kratko opišemo. Nato jih pojasnimo – negativno –, kaj niso. Končno skušamo globlje razgrniti njihovo pozitivno vsebino.

1. Jezus potrebuje v hoji za seboj ljudi, ki so mu izročeni, povsem priličeni. Deležni naj bodo njegovega poslanstva, prejetega od Očeta, da s svojim popolnim darovanjem vse do križa osvobodi svet njegove grešne zaprtosti vase in tako napravi dostopno Božjo

spravo. Da bi to zmožel, mora biti Jezus v vsakem odnosu svoboden za svoje poslanstvo. In če napravi ljudi deležne pri izpolnjevanju svoje naloge, morajo biti prav tako svobodni in prosti, da bi hodili za njim. Zato: »Kdor ljubi očeta ali mater bolj kot mene, ni mene vreden... Kdor ne vzame svojega križa in ne hodi za menoj, ni mene vreden« (Mt 10,37s). »Za učenca je dovolj, da postane kakor njegov učitelj, in za služabnika, da postane kakor njegov gospodar« (Mt 10,25). »In pristopil je neki pismouk in mu rekel: 'Učitelj, za teboj bom hodil, kamorkoli pojdeš.' Jezus mu je odgovoril: 'Lisice imajo brloge in ptice pod nebom gnezda, Sin človekov pa nima, kamor bi glavo naslonil.' Nekdo drug izmed njegovih učencev mu je rekel: 'Gospod, dovoli mi, da prej grem in pokopljem svojega očeta.' Jezus pa mu je rekel: 'Hodi za menoj in pusti, da mrtvi pokopljejo svoje mrtve.'« (Mt 8,19–22). Z isto nemočjo brez obrambe, s katero gre Jezus naproti svojim sovražnikom, se bodo morali tudi njegovi učenci odpraviti v svet: »Pošiljam vas kakor jagnjeta med volkove« (Mt 10,16). Zato bodo morali pričakovati isto usodo kakor Jezus, ki jih pošilja: »Če so preganjali mene, bodo preganjali tudi vas« (Jn 15,20). Bolj odkrito, brez olupšav, in trše ni mogoče govoriti. Kaj pomeni ta radikalizem? Povejmo najprej, česa noče.

2. Jezusu, ki kliče k hoji za seboj, najprej nikakor ne gre za »uresničevanje samega sebe«, za to, da človek »postane sam svoj«. V drugih, od ljudi izmišljenih religijah, morda vadijo uboštvo, neporočenost in celo pokorščino zato, da človek kakor lupine odvrže zemeljske stvari, poželenja in želje in tako najde svoj »resnični jaz« ali »sebe«. In danes so na žalost mnogi redovniki, ki evangelijske svete tako (spaćeno) razlagajo, kakor da bi bili poti za »religiozno« uresničenje samega sebe. Jezus to odločno zavrača: »Kdor hoče rešiti svoje življenje/svojo dušo (mirno bi mogli prevesti: svoj jaz, samega sebe), ga bo izgubil. Kdor pa svoje življenje/svojo dušo zaradi mene (!) izgubi, ga bo našel« (Mt 10,39). Kdor hodi za Jezusom, ne sme skrbeti za to, kaj bo jedel in pil, kaj bo oblekel (Mt 6,31). Prav tako naj se ne meni za religiozno kozmetiko svojega jaza. (Tukaj tudi vidimo, da je vprašljivo označevati življenje po Jezusovih svetih kot »stan popolnosti«).

Jezusu drugič tudi ne gre predvsem za to, da njegovi učenci drugim (kristjanom ali nekristjanom) dajejo zgled visokega nramnega življenja. Gotovo se drugi lahko zgledujejo ob njihovi skromnosti, tako kakor se zgledujemo ob preprostem načinu življenja Jezusa samega. A najgloblji smisel njegove odpovedi je drugačen, in se pokaže edino na križu, kjer je dosežena »čudovita zamenjava« (kakor govori liturgija od 5. stoletja): »Čeprav je bil bogat, je Kristus zaradi vas postal ubog, da bi vi po njegovem uboštvu obogateli« (2 Kor 8,9). Tu gre za več kakor samo za zgled.

Prav zares pa ne gre – tretjič – za to, da more Cerkev kristjana, s tem da ni vezan na nobeno družino, ni dolžan upravljati lastnih dobrin in hoče biti pokoren, lažje nastavlja, kakor se to očitno dogaja pri neporočenem svetnem duhovniku, pri redovnikih in redovnicah. Gotovo je tisti, ki živi po Kristusovih svetih, na zunaj bolj razpoložljiv za cerkvene naloge kakor pa nekdo, ki je vezan na mnoge načine. Toda ta zunanja razpoložljivost je le drugotna posledica mnogo globlje, prvobitnejše razpoložljivosti za Božje delo v Jezusu Kristusu samem: temu delo daje na voljo vse svoje možnosti, pa naj jih Cerkev sicer uporablja ali ne.

In četrtič bomo zavrnil, da bi sledili pogosto slišani trditvi, češ da je življenje v Jezusovih svetih kratko malo svarilno znamenje za svet, da ta svet preide in naj pride drugi svet pri Bogu, v katerem ne bo ne zakona ne posesti in upravljanja zemeljskega. Hoja za Jezusom, h kateri on kliče nekatere, ni primarno hoja v »onstranstvo«, ampak, kakor on izrecne pove: hoja na križ, ki je za nas zelo realistična, zemeljska stvarnost.

3. S tem že gledamo v pravi smeri, v kateri se pojasnijo Jezusove zahteve. Jezus sam se odpoveduje temu, da bi s samim seboj po lastnih načrtih nekaj napravil, zato da more Bog v njem in po njem izpeljati svoje božje načrte. Hudič v puščavi mu hlina, kako smiselne načrte bi mogel zasnovati in izpeljati: spremeniti kamne v kruh zase in za druge. To bi bilo socialno in gospodarsko nadvse donosno. Stori naj velik čudež (kakor ga bo napravil antikrist! / Raz 13,13/): to bi mu pridobilo veliko privržencev. Končno naj ima v oblasti vsa kraljestva sveta (kar so Judje pričakovali od Mesija).

To bi bil absoluten uspeh, navidez vzpostavitev Božjega kraljestva na zemlji, toda na žalost za ceno češčenja »kneza tega sveta« (Lk 4,6). Ko Peter izjavi: »Ti si Božji Mesija«, verjetno nima pred očmi dosti drugačnih predstav, saj hoče takoj za tem Jezusa odvrniti od prihodnjega trpljenja in zavrženosti. Toda: »Poberi se, satan, v spotiko si mi«, kakor skušnjavec v puščavi, »ne gojiš Božjih misli, ampak človeške misli« (Mt 16,23). Jezus gre enoumno, »odločnega pogleda« (Lk 9,51) križu naproti. Tam, šele tam bo prišla Jezusova in Očetova in grešnikov »ura«. Vse prejšnje je bilo priprava. In s križa, kot Vstali, oblikuje Cerkev, kliče Petra dokončno v svojo pokorščino: »Odvedli te bodo, kamor nočeš« (Jn 21,18), kliče Pavla v svoje križano bivanje: »Jaz mu bom pokazal, koliko bo moral trpeti za moje ime« (Apd 9,16). Zdaj more kristjan res živeti iz križa (Rim 6,3s) v prihodnje vstajenje: »Rad bi imel delež pri njegovem trpljenju, rad bi mu postal podoben v njegovi smrti, v upanju, da pridem do vstajenja mrtvih« (Flp 3,11). In natanko tu so postavljeni evangelijski sveti: vsi resnično verujoči jih živijo po mišljenju, tisti, ki so k temu poklicani, pa dobesedno.

Kristusovo odrešenijsko delo je za vse zadostno in popolno, a iz milosti Kristus svojim v njem pušča prostor sodelovanja. »Veselim se«, pravi Pavel, »ko trpim za vas in (namestniško) v svojem mesu dopolnjujem, kar primanjkuje Kristusovim bridkostim, v prid njegovemu telesu, ki je Cerkev« (Kol 1,24).

4. Oblike življenja evangelijskih »svetov«

Življenjske oblike celostne podaritve so se v dva tisoč letih spreminjale tako, da so občasno nastajale nove, ne da bi se obstoječe zaradi tega zdele presežene.

Pavel na začetku nikakor ne sme ostati neomenjen: on je neporočen in svetuje vsem, ki to morejo razumeti, naj bodo prav tako, čeprav ima zakon za nekaj dobrega (1 Kor 7,7.25–35); 1 Tim 4,3–4). Pavel je strogo pokoren Gospodu, ki mu je naložil ves njegov apostolat (1 Kor 9,17). Živi ubogo in si sam prisluži svoje

vzdrževanje, ker iz apostolskih razlogov noče, da ga vzdržujejo bogate občine (1 Kor 9,4ss).

Neporočenost zaradi Kristusa je obstajala od prvih krščanskih časov; v 4. stoletju, v času močne posvetnosti Cerkve, se z Antonom in Pahomijem začelja meništvu, pri slednjem že s strogo pokorščino, pri Baziliju nato izrecno kot »jedro« krščanskih skupnosti, od Benedikta, katerega velikanska družina se širi vse do danes, kot izžarevajoč zgled za vse krščansko življenje, v povezovanju bogočastja in rokodelskega ali tudi umskega dela (»ora et labora«). S Frančiškom Asiškim in Dominikom pride v »beraških redovih« do nadaljnje odprtosti za apostolat v mestih in vaseh, ki se dopolni s silnim delovanjem Ignacija Lojolskega (16. stoletje). Prej v srednjem veku sta obstajali obe skrajni obliki: živeti samo za Boga v molitvi in premišljevanju (v zaprtih kontemplativnih samostanih in puščavniških samotah), ali pa se bojevati v svetu za Boga (v viteških redovih kakor v redovih templarjev in johanitov, ki so kot vitezi držali evangelijske svete). V 19. stoletju cvetijo »kongregacije«, ki so v Cerkvi in družbi dosegale občudovanja vredne stvari in še vedno delujejo v požrtvovalnem zavzemanju za vse socialne službe: vzgoja mladine, bolnišnice in vse druge dobrodelne ustanove.

Naše stoletje je v mnogovrstnih novih oblikah ustvarilo povezavo med pripadnostjo Bogu v evangelijskih svetih in zavzetostjo v vseh svetnih poklicih (»svetne ustanove« ali »sekularni instituti«). To je življenjska oblika, ki se na nov način približa evangeliju, ker Jezus, tesar, in njegovi učenci nikakor niso živeli v samostanih, ampak sredi med ljudstvom. V deželah, kjer je Cerkev preganjana, ostaja dejansko še edina možna oblika življenja v svetih. Razen škofa ni dolžan nihče vedeti, da neki kristjan, ki dela v svetnem poklicu, pripada skupnosti, ki živi evangelijske svete. Vsak krščanski laik ima seveda pravico, da se obveže za življenje po svetih. Poleg tega pa za osebe, ki delajo v povsem razkristjanjenem okolju in po možnosti tam krščansko delujejo, utegne biti škodljivo, če se zve, da so vezane z zaobljubami ali sicer z obljubo. Člani svetnih ustanov so tudi cerkvenopravno laiki, čeprav spadajo k »stanu

svetov«. Ta nova življenjska oblika, ki je v romanskih deželah še dokaj razširjena, šele počasi prodira v zavest naših dežel.

Kakor rečeno, nove oblike ne spodrivajo starejših: menišтво danes cvetoče živi naprej, prav tako čisto kontemplativno življenje (recimo v karmelu), ki posvečeno Bogu in svojemu delu v svetu, ni manj »apostolsko« kakor v župniji ali misijonu delujoče življenje (prim. Terezija iz Lisieuxa kot zavetnica misijonov: »Me karmeličanke smo najgloblja zagonska stopnja, ki poganja celotno zunanje delo Cerkve«). Dobro je tako, tudi po nauku svetega Pavla o Cerkvi: Cerkev je telo iz mnogo udov, ki se dopolnjujejo v edinosti v različnosti njihovih vlog.

5. Ugovori

Življenje po Jezusovih svetih, gledano od zunaj, je zelo pogosto nepriznано ali obrekovano. Ugovore, ki jih pogosto silovito navajajo, je mogoče ovreči samo s pogledom na Jezusovo življenje in Jezusove zahteve (in zraven tudi s pogledom na njegovo deviško mater in njegova največja, prav tako neporočena učenca: Janeza in Pavla).

Uboštvo naleti na najmanjši odpor, zlasti danes, ko prenasitenost z dobrinami blaginje vsem uvidevnim, posebno mladim, priporoča omejevanje in skromnost. Tisti, ki hočejo živeti v evangelijskem uboštvu, se morajo prej braniti pred zahtevo družbenega zavarovanja, ki jim otežuje zapoved govora na gori, da ne skrbijo za jutrišnji dan, saj bo ta »imel svojo skrb« (Mt 6,34).

Huje napadajo *neporočenost*: češ da zaničuje spolnost. Nova zaveza pa zelo ceni zakon, da, kot zakramentalno upodobitev Kristusovega zedinjenja z njegovo nevesto Cerkvijo ga spoštuje še bolj, kakor se je to dogajalo v Stari zavezi. Če so se v teku cerkvene zgodovine tu in tam iz poganškega mišljenja prikradli nazori, ki so podcenjevali dostojanstvo žene in zakona, jih vendar Cerkev ni nikoli priznala. Bistvena skrivnost krščanske neporočenosti je seveda skrita globlje: obstaja v nepojmljivi rodovitnosti Kristusovega

deviškega telesa, ki v evharistiji v vseh časih in prostorih poraja Božje življenje (kako bi mogel Jezus, če bi v zakonu že razpolagal z rodovitnostjo svojega telesa, to isto telo evharistično univerzalno in brezmejno podarjati?). Obstaja pa tudi v brezpogojni Marijini privolitvi. Njena popolna vera se Bogu v celoti izroča in z močjo Svetega Duha prejema najvišjo rodovitnost zemeljske žene: postane mati Božjega Sina. Nekaj te evharistične in marijanske rodovitnosti je deležen neporočen človek v prepričljivo živetem stanu svetov in duhovnik v celibatu. Ob njih spoznamo, kaj je resnici pravo materinstvo in očetovstvo (prim. 1 Kor 4,15; Gal 4,15; 1 Tes 2,7.11).

Ugovori zoper *pokorščino* so najbolj trdoživi, prav danes, ko si posameznik tako zelo želi sam oblikovati svoje bivanje. Kako more človek bistvene odločitve o svojem življenju prepustiti drugemu, ki me morda pozna le bežno ali tudi napačno? Tu je treba najprej spomniti na kratko orisane zgodovinske oblike življenja svetov: v zaprtem samostanu je odpoved lastni izbiri moje službe v meniški skupnosti del moje odpovedi, tako rekoč samo duhovna plat mojega uboštva. (Kako omejena je sicer tudi v svetu odločitev o tem, ko je človek nastavljen v velikem obratu, v diplomatski karieri, zlasti v vojski! Kar v svetu sprejmejo kot neizogibno, je v samostanu predmet prostovoljne, krščansko rodovitne odpovedi). Čisto podobno v bistvu ni nobene težave pri pokorščini duhovnika do njegovega škofa, ki ga glede na potrebo nastavi v tej ali oni župniji, pri pokorščini redovnega duhovnika do njegovega predstojnika, ki ga more prav tako poslati na to ali ono mesto. A tu je treba dostaviti nekaj bistvenega: kolikor bolj je član neke redovne skupnosti zasidran v svetnem poklicu (na primer v omenjenih »svetnih ustanovah«), toliko tehtnejši in bolj premišljeni morajo biti razlogi predstojnika, da ga prestavi ali spremeni njegov življenjski status. Tega ne bo storil brez vnaprejšnje molitve in posvetovanja s sebi pridruženim »svetom«. Vrh tega velja za vse oblike stanu svetov: predstojnik se mora pri svojih odločitvah izkazati prav tako pokornega do skupnostnih pravil, ki obvezujejo vse člane v pokorščini, kakor tisti, ki mu je pokoren. Pogled na pravilo torej jamči, da najdejo Božjo voljo tudi v posameznem primeru. Poslednji porok za svet

pokorščine ostaja Jezus Kristus sam, ki je s svojo pokorščino do smrti na križu (Flp 2,8) – in nič drugače! – spravil svet z Bogom.

Če človek – tudi moderen – intenzivno gleda na živega Kristusa, se bo moral navsezadnje sramovati svoje trmaste samovolje, ki noče dati iz roke poslednjega razpolaganja nad svojim oblikovanjem življenja. Za to voljo se skriva napačen ideal, da je človek tu zato, da bi »razvijal« sebe in svoje možnosti – kar se praktično vedno izjalovi in vodi v sterilnost. V resnici pa je človek tu zato, da bi služil: Bogu in človeštvu. Življenje dozori in se dopolni le, če se nesebično izročimo nekemu delu. Če izberem, kolikor me Bog kliče k temu ali dopusti, pot evangeljskih svetov, potem je s tem zajamčeno, da sem se načelno dal na voljo Božjemu delu, pa naj bom postavljen, da služim temu delu v čisti molitvi ali v svetnem delovanju, kot duhovnik ali kot laik.

Uboštvo, neporočenost in pokorščina, vzeto čisto formalno, niso ljubezen, ki končno edina velja pri Bogu. Na žalost je dovolj kristjanov, ki zunanje sicer živijo v svetih, notranje pa ne v ljubezni. Vendar je Kristus dal svete, da bi bili poti – pravzaprav bližnjice – za dosego in uresničenje ljubezni. Če jih živimo iz ljubezni, ostajajo sveti za tistega, ki jih je izbral, vse življenje tudi najučinkovitejši izraz njegove ljubezni.

6. O bojazni in pogumu, da se vežemo za vse življenje

Živimo v času, v katerem se jutrišnji dan zdi bolj nezagotovljen kakor kdajkoli. To je razlog, zakaj so mnogi mladi ljudje tako zadržani, če gre za to, da sprejmejo odločitev, ki sega čez leta in obsega celo vse njihovo življenje. Človek se rad veže za dve, tri leta za velikodušno, nesebično zavzetost, a obvezati se za vse življenje – in celo za nekaj tako zahtevnega, kakor je življenje po evangeljskih svetih –, se zdi nespametno in drzno.

Pa vendar: ko Jezus ob Tiberijskem jezeru pokliče svoje prve učence in ti vse zapustijo ter gredo za njim, je s tem mišljeno načelno nekaj dokončnega, vse življenje obsegajočega, kar je

učencem kmalu postalo jasno. »Hoja za Jezusom za nekaj časa« je, vsaj objektivno, notranje protislovje, tudi če dotični misli, da v svoji bojazljivosti morda ne more storiti več. In kdo je sploh kdaj, gledano čisto človeško, mogel jamčiti za svojo prihodnost? Če se kdo odloči za hojo za Jezusom, tega gotovo nikoli ne stori zato, ker ima zavest, notranjo gotovost, da bo to mogel zdržati, ampak edino v zaupanju, natančneje: v veri Tistemu, ki ga je poklical. Potem ko je Peter nekaj časa hodil za Jezusom in mu ta prepusti, da si, če hoče, izbere drugo pot, je Peter tako prevzet nad Gospodovo edinstvenostjo, da mora odgovoriti: »Gospod, h komu pojdemo? Ti imaš besede večnega življenja« (Jn 6,68). Zelo značilen je prizor, kjer si isti Peter zaželi prek valov iti h Gospodu in mu ta reče, naj pride: brž ko pomisli nase in se vpraša, kako more biti sposoben si to privoščiti, se potopi; Gospodova roka mu pomaga kvišku: »Malovernež, zakaj si dvomil?« (Mt 14,31). Od začetka torej nihče ne more tvegati hoje za Gospodom s pogledom na lastno zmožnost, ampak samo v zaupanju v moč Tistega, ki kliče in tudi jamči za zmožnost. »Vse premorem v Njem, ki mi daje moč,« pravi Pavel (Flp 4,13), in na koncu svojega življenja lahko prizna: »Hvaležen sem Njemu, ki mi je dal moč, da me je imel za vrednega in me poklical v svojo službo« (1 Tim 1,12). Misel, da pač ne morem vedeti, ali bom zdržal, nam – po knjigi »Hoja za Kristusom« – vedno prišepetava hudič. Kajti samoumevno nihče ne more jamčiti za svojo prihodnost, razen v neumni predrznosti. Vedno je bilo namreč res, da moremo samo v zaupanju v Kristusovo moč stopiti na njegovo pot. To je tudi za današnjega mladega človeka temeljna resnica, celo če se morda zaradi celotnega svetovnega položaja utegne počutiti bolj negotovega kakor prejšnji rodovi.

Če je danes prihodnost postala bolj nejasna kakor prej – čeprav to pač velja le zelo relativno: kako negotovi so bili ljudje v časih preseljevanja narodov, kako nevarno je bilo bivanje v Evropi v času hunskih in turških vpadov, v trajnih vladarskih spopadih, v tridesetletni vojni! –, potem je vendar prav Kristusova resnica izvzeta iz dejavnikov negotovosti. Zagotovljena je prav tako nadčasno kakor v prvih krščanskih stoletjih. To ne pomeni, da jo – po napovedi

Jezusa samega – vedno znova in na vedno nove načine napadajo in postavljajo pod vprašaj. Danes je novost predvsem v tem, da po vsem svetu mogočno brezboštvo zasmehuje krščanski nauk in ga preganja z vsemi sredstvi, a tudi v tem, da se teološki liberalizem, znanstveno in etično zamaskiran, začenja šopiriti ne le pred vrati Cerkve, ampak v njeni notranjosti. Kar ponuja, v bistvu ni nič drugega, kar je nudilo že razsvetljenstvo 18. stoletja in kar popolnoma spodkopava pravi Kristusov nauk. Kajti če Kristus ni več resnični Božji Sin, potem njegov križ nima več odrešilnega pomena za ves svet, potem je Pavel s svojo teologijo že zgradil fantazijsko tvorbo, potem tudi oznanjevanje in evharistija nimata nobenega pomena. A čudno: liberalizmi vedno po kratkem času sledijo drug drugemu, osrednje resnice evangelija pa nepoškodovane preživijo vse sovražne napade. Kdor se resno in nepristransko poglobi v Božjo besedo – in vsak mlad kristjan je tega zmožen –, bo nezmotljivo odkril: tu smo pred fenomenom, ki v celotni svetovni in religijski zgodovini človeštva nima para, poleg tega ima notranjo prepričevalno moč, ki vedno na novo vre iz Jezusove besede in dejanja. Ta moč je skozi tisočletja prepričala neštete ljudi. Prav nobenega razloga ni, zakaj naj bi njena prepričevalna moč popuščala. In pazimo: delo teologov, filologov, religijskih filozofov s Svetim pismom – z vsako vrstico v njem – priganja bolj mrzlično kakor kdaj koli. Božja beseda ne da miru človeštvu. Nikoli tudi med laiki ni bilo toliko bibličnih skupin. Toda ali imajo biblični navdušenci /Bibel-Fans/ tudi pogum, da se soočijo z besedo, kakršna je in nas nagovarja?

Mnogi se za nekaj časa poglobijo, a zakaj neki Beseda terja vse naše življenje? Pogum za nekaj časa, potem pa spet zmaga bojazen. Zakaj neki ta Neizprosni potrebuje naše »vse«? To je pač vprašanje, ob katerem se odloča krščanstvo. Prvi odgovor: ker je on sam meni in tebi in vsakemu dal popolnoma »vse«: Kristusovo telo, duša in duh so brez previdnosti in ozira podarjeni vsakomur. Ko nam je Bog Oče dal ta dar svojega Sina, nam ni ničesar kratil: »Bog svojemu lastnemu Sinu ni prizanesel, ampak ga je dal za nas vse, kako nam ne bo z njim tudi vsega podaril?« (Rim 8,32). Na osnovi tega »vse« sme krščanstvo – edino ono – tvegati trditev:

»Bog je ljubezen« (1 Jn 4,8.16). Če je to res, se izkaže drugi odgovor na vprašanje: zakaj moj »vse«? Ker ta »vse« daje veljavni človekov odgovor na Božjo podaritev. On je zame tvegall vse, tudi križ, celo v nevarnosti, da ga kljub vsemu zavrnem. Zato moram tudi jaz zbrati pogum, da tvegam vse, v gotovosti, da me Bog nikakor ne bo zavrnil.

Zakaj pa ravno ti »evangeljski sveti«? Ker so čisto preprosto način, kako more človek dati »vse«. Trije so zato, ker obsegajo tri območja (edina), s katerimi človek lahko razpolaga: duh, telo, zunanje dobrine. A podaritev ni trojna, ampak ena sama; pograbi samo celoto, kar človek ima, da bi ponudil Bogu: »Sprejmi, Gospod, vso mojo prostost: spomin, razum, voljo, vse, kar imam. Ti si mi to podelil, tebi izročam. Daj mi le svojo ljubezen in milost, to mi zadošča« (Molitev svetega Ignacija). V tem »vse« je rodovitnost: Bog v svetu in moj svet v Bogu in njegovem delu. »Če pšenično zrno pade v zemljo in umre, obrodi veliko sadu« (Jn 12,24). Kdor se popolnoma ponudi, s tem more Bog storiti, kar hoče in potrebuje. Najboljši dokaz za to je Marija, ki je v duhu kot Gospodova dekla povsem na voljo. Nato pa je uporabljeno tudi telo, celotna oseba – kar je zanjo nerazumljivo, saj je zaročena.

Ne pozabimo, da se ta dobesedni »Hodi za menoj!« ne zahteva od vseh kristjanov, ampak od posameznikov, katere Jezus na poseben način potrebuje za svoje delo. Toda povsem gotovo je, da ta poseben klic seže do zelo veliko več src, kakor pa ga hočejo zaslišati in mu slediti. To morda najbolje spoznamo ob tem, da zmored en žareč zgled – svetnik, prvi molivec, mož ali žena, duhovnik ali laik – napraviti slišen Kristusov klic v mnogih srcih. Resnične poklicanosti porajajo – kakor duhovni očetje in matere – nove poklicanosti. To je najlepša oblika rodovitnosti na tem svetu.

JOSEPH RATZINGER – BENEDIKT XVI.

Klara, »molčeča beseda« življenja za Cerkev

Pridiga za praznik sv. Klare

V *Legendi svete Klare*, ki jo mnogi pripisujejo bratu Tomažu Čelanskemu, avtor pripoveduje, kako je devica zapustila hišo, mesto in sorodnike in vzela slovo od sveta, potem ko je prejela znamenja svete pokore in se zaročila s Kristusom.

Sledila je naročilom svetega Frančiška in čakala na odredbe Božje volje o dokončnem kraju za svoje novo življenje.

Nasvet svetega Frančiška jo je končno privedel k cerkvi Svetega Damijana. Življenjepisec to razlaga tako, da je »sidro svoje duše vrgla na trden temelj«, in ne pozabi spregovoriti o prejšnji zgodbi: »To je tista cerkev, pri kateri se je Frančišek s sveto vnemo prizadeval za njeno obnovo in je duhovniku cerkve ponudil denar za ponovno vzpostavitev zgradbe. To je tista cerkev, v kateri je Frančišek v molitvi zaslišal glas z lesa križa: 'Frančišek, pojdi in popravi mojo Cerkev, ki, kakor vidiš, povsem razpada'.«

Ni dvoma, da življenjepisec vidi Božjo previdnost v dokončni nastanitvi novega življenja svete Klare pri Svetem Damijanu. Kraj tako pojasnjuje poslanstvo svete Klare in njenih hčera za vsa stoletja.

Prvi odgovor svetega Frančiška na naročilo Križanega: »Pojdi in popravi mojo cerkev!« so bili kamni in denar. Toda Gospodova hiša je *živa hiša*, ki jo Sveti Duh gradi iz živih kamnov. Drugi in

Joseph Ratzinger – Papst Benedikt XVI., Chiara, »silenziosa parola« di vita per la Chiesa, v: Forum Sororum 4–5 (1990) 234–239. Nem. prevod: Klara, »schweigendes Wort« des Lebens für die Kirche, v: Joseph Ratzinger, Gesammelte Schriften, št. 4: Einführung in das Christentum, Herder Verlag, Freiburg 2014, 660–665. – Z dovoljenjem založbe prevedel Anton Štrukelj.

dokončni odgovor pride od Božjega usmiljenja, pride od osebne pobude Svetega Duha: odgovor je tista mlada žena, ki »je iz svojega telesa hotela napraviti svetišče edino Bogu«.

Božja hiša se gradi z ljubeznijo brez pridržka, z življenjem, ki ga prešinja evangelij.

Gotovo, prvi red, čigar bistveni cilj je bil oznanjevanje evangelija ne z besedami, ampak z zares evangelijskim življenjem, je bila velika privolitev svetega Frančiška na vprašanje, ki je prišlo in prihaja s križa: »Pojdi in popravi Cerkev, ki povsem razpada.« Toda brez znamenja življenja svete Klare bi manjkalo nekaj bistvenega.

Dejansko bi mogli misliti, da bi utegnila že človekova dejavnost, radikalizem življenja po evangeliju in moč nove pridige same vzpostaviti Cerkev. A ni tako. Ni brez velikega pomena, da je sveta Klara poklicana k Svetemu Damijanu: plamen evangelija se hrani s plamenom ljubezni. To je molčeča, ponižna, potrpežljiva ljubezen brez zunanjega blišča in zunanjih uspehov; ljubezen, ki ne streми po tem, da bi kaj storila sama iz sebe, ampak prepušča prednost delovanja Drugemu, Gospodu; ljubezen, ki se brez strahu in brez pridržkov odpira njegovemu delovanju, je predpostavka vsake evangelizacije.

Ta ljubezen je stičišče, kjer se medsebojno prešinjata človeški duh in Božji Duh, ki je ljubezen.

Cerkvi v Frančiškovem stoletju ni manjkalo moči, ni ji manjkalo denarja, ni ji manjkalo spisov in dobrih besed, ni ji manjkalo del. Manjkal ji je radikalizem evangelija, ki se poslovi od sveta, da bi živel samo še za Ženina Jezusa. In zato je Cerkev kljub denarju, kljub kamnom in besedam »povsem razpadala v ruševine«.

Sveta Klara je pri Svetem Damijanu, kjer spregovori Gospodovo trpljenje z njegovo Cerkvijo, znamenje za nas vse.

Gospod tudi danes trpi v svoji Cerkvi in zaradi nje: »Kakor vidiš, vse razpada!« –kakor vidimo – In tudi naš odgovor, kakor prvi odgovor svetega Frančiška, so predvsem kamni, denar, besede.

Življenje svete Klare ni »privatizacija« krščanstva, ni umik v individualizem ali pobožen kvietizem (miren počitek). Življenje svete Klare odpira studence vsake resnične prenove. Uresničevati

Besedo vse do kraja, brez pridržkov in brez komentarjev, je tisti člen, v katerem se odprejo človekova vrata za Boga, je dejanje, kjer vera postane življenje, kjer Beseda, Gospod sam, postane navzoč med nami.

Biti moramo poštene: življenje po evangeliju v tem svetu ne more biti »stalni fortissimo« ljubezni. Vprašanja pred zaobljubami dejansko govorijo o samoti in molku, o nenehni molitvi, o požrtvovalni pokori, o dobrih delih in ponižnem vsakodnevnem trudu. Življenje v skladu z evangelijem je na tem svetu vedno v znamenju velikonočne skrivnosti, je trajen *prehod* od sebičnosti k ljubezni, je stegovanje »po ljubezni«, kakor pravijo vprašanja. To življenje je zato tudi skušnjava in izkušnja naše lastne praznote: vse skušnjave Cerkve vdirajo v meniško življenje, *morajo* vdirati. In v Cerkvi jih je mogoče premagati le, če jih izvoljene duše na zgleden način pretrpijo in premagajo v potrpežljivosti in ponižnosti. Njihovo življenje je delavnica naše osvoboditve.

Prvo berilo današnjega praznika Presvete Trojice govori o Božji modrosti kot stavbenici veselja. Prava modrost se podarja v evangeliju: življenje po evangeliju je modro življenje. Živeti evangelij ni posebnost poleg drugih. Od te modrosti je odvisna graditev sveta, ne le Cerkve.

Praznik Presvete Trojice nam daje pravi okvir za redovne zaobljube: gre za to, da bi ponovno našli izvirni načrt človeškega življenja, Cerkve, sveta. Gre za ključ, da bi doumeli stvarjenjsko modrost sveta, gre za poroko med Bogom in človekom, gre za našo ubranost v ritem troedine ljubezni.

Vse to moremo še bolje ponazoriti, če se vrnemo k *Legendi svete Klare*. Avtor s tenkočutno kombinacijo treh svetopisemskih besedil še naprej pojasnjuje pomen kraja in notranjo povezavo med krajem in poklicanostjo svete Klare, ko piše sledeče:

»V vdolbini te pečine je gnezдила srebrno blesteča golobica, rodila je občestvo Kristusovih devic.«

Svetnica je kakor golobica, Sveti Damijan kot gnezdo v vdolbini pečine. Za tem je predvsem Visoka pesem, kjer Ženin govori Nevesti:

»Moja golobica v skalnih duplinah, v zaklonu pečine. Pokaži mi svoje obličje, daj mi slišati svoj glas! /.../« (2,14).

Ženin v svoji ljubezni Nevesto imenuje »golobica«. To je izraz nežnosti in hrepenenja. Ko Cerkev sledi zgledu izraelskega ljudstva, v teh gorečih besedah sliši glas Božje ljubezni, glas Stvarnika in Odrešenika. Odrešeno človeštvo, Cerkev, je ta »golobica«, ta ljubljena in od Božje ljubezni iskana nevesta, iskana v naših skrivališčih, iskana v brezni sveta.

Truma devic svete Klare je popolno uresničenje tega pravega bistva Cerkve, ki je tu nakazano. Življenje Cerkve je v tem, da postane golobica po glasu ljubezni, ki me išče: »Pokaži mi svoje obličje, daj mi slišati svoj glas.«

V teh besedah je opisano celotno meniško življenje v skladu s poklicanostjo svete Klare. *Homo incurvatus in seipsum*, človek, upognjen sam vase, v grehu, v teženju po samo-uresničenju, se začenja dvigovati in obrača svoje obličje h Gospodovim očem. Živeti kot nuna pomeni živeti tako, da je pogled usmerjen na Gospoda in On sliši lasten glas, ki se združuje z Njegovim glasom v premišljevanju Božje besede in v molitvi Cerkve, ki jo prebujata Sveti Duh.

Visoka pesem, na katero namiguje *Legenda*, govori o golobici v skalnih duplinah, v zaklonu pečine. V izročilu mistike ima ta beseda dvojni pomen: že od prvega greha človek išče svoje skrivališče v svojem begu pred Božjo navzočnostjo. Učlovečeni Odrešenik pa nas išče v naših različnih skrivališčih.

A obstaja tudi drugi, obrnjeni pomen: Sveti Damijan, »skalna duplina«, postane blaženo zaklonišče, kjer se sveta Klara in njene device skrijejo in živijo edino za Boga.

Takšno zaklonišče, daleč stran od radovednosti sveta, od svetnih hvalnic in bojazni, je prav danes pomembno. Javno mnenje, ki ga krojijo sredstva obveščanja, vedno bolj postaja oblast vseh oblasti, pravo svetovno gospodstvo. In tudi za Cerkev je skušnjava velika, da bi se podvrgla tej tiraniji. Prevladujoče mnenje je močnejše kakor resnica in prav zato je Cerkev v nevarnosti, da pade. Toliko bolj se to blaženo zatočišče izkazuje za

pomembno, odtrgano od oči sveta, odprto edino za Gospodove oči.

V tem smislu govori drugo svetopisemsko besedilo, ki ga navaja *Legenda*, namreč Jeremija 48,28, kjer prerok pravi: »Zapustite mesta, stanujte v skalnih razpokah. Bodite kakor golob, ki gnezdi na stenah ob robu soteske /.../.«

Pojdimo ven iz nečimrnosti svojega – majhnega ali velikega – sveta. Ne živimo, da bi iskali pozornost, ampak se usmerjajmo na Gospodove oči: ta preroški imperativ velja nam vsem in ga kot zgled v zaklonišču živi občestvo svete Klare.

Končno najdemo v tem tako bogatem besedilu *Legende* še tretjo prvino: ko avtor govori o srebrni golobici, namiguje na Psalm 67 (68),14: »Ko počivate med ovčjimi stajami, se lesketajo srebrne golobje peruti.«

Povsem prepričani moremo biti, da *Legenda* to skrivnostno besedilo bere in razlaga skupaj s svetim Avguštinom. Za velikega cerkvenega učitelja srebro izraža sijaj, ki ga golob prejema od Božje besede, izraža pa tudi čistost, ki prihaja od pokore in od besede odpuščanja, ki nam je podarjena v zakramentu. V zaupni domačnosti z Božjo Besedo v zakramentu obhajila rastejo tudi peruti, ki dajejo naši duši poleteti, tako da premaguje zemeljsko težnost. Duša postane golobica, ki leti v višavo, Jezusu naproti.

Vse to ni romantičen ali nerealističen mysticism, marveč daje zelo konkretna navodila za redovniško življenje. Rad bodi preprost; ne pripisuj nobenega pomena človeškim mnenjem; podvrzi se sodbi Gospodovih oči in se od Jezusa uči čistosti, pokorščine, uboštva; premišljuj Božje besede skupaj z velikim izročilom Cerkve; v pokori se združuj s trpečim Gospodom; ne živi zase, ampak v zedinjenju z Gospodom za njegovo trpeče telo, za izgubljeno ovco: človeštvo. Svoj glas v češčenju usmerjajmo na Ženina in se tako učimo leteti. To pomeni ponovno vzpostaviti Gospodovo hišo. To je pot za pravo prenovo Cerkve.

Izreči zaobljube pomeni, da svoje gnezdo zgradimo v vdolbini pečine, se pridružimo od svete Klare ustanovljeni trumi Kristusovih devic, da bi bili v tej trumi »srebrna golobica«, da bi postali »anima

ecclesiastica«, Kristusova nevesta. To pomeni, da velikodušno in pogumno odgovorimo klicu, ki prihaja z lesa križa: »Pojdi /.../ in spet vzpostavi mojo hišo!«

Hvala za ta pogum. Vsi molímo, da bi Bog vsak dan blagoslavljal pot trume svete Klare!

KARDINAL GERHARD LUDWIG MÜLLER

Uboštvo kot izziv za Cerkev

Soteriologija in etika

Odgovornost Cerkve za svet

»Veselje in upanje, žalost in tesnoba današnjih ljudi, posebno ubogih in vseh kakor koli trpečih, je hkrati tudi veselje in upanje, žalost in tesnoba Kristusovih učencev.« S tem programatičnim stavkom Pastoralna konstitucija *Veselje in upanje* (*Gaudium et spes*) o Cerkvi v današnjem svetu odpira razmišljanje o temeljnih vprašanjih človeka v svetu. O tem, da je treba vedno na novo uveljavljati človekovo dostojanstvo, stalno razmišljati o povezanosti človeštva, o zapletenih vprašanjih sveta človekovega dela, o njegovem individualnem oblikovanju življenja v družini, njegovem kulturnem prispevku v svetu, ki se z veliko naglico spreminja; to je celoten spekter tem, ki jih obravnava Pastoralna konstitucija o Cerkvi v današnjem svetu. Vse to se nanaša na načelno vprašanje o mestu, ki ga ima človek v svetu, v katerem živi. S tem je povezano tudi vprašanje o tem, kakšne posledice izhajajo iz vere glede na pravilno ravnanje v konkretnem človekovem življenjskem položaju. Postavlja pa se tudi vprašanje, kakšno vlogo in funkcijo zavzema Cerkev v tem sistemu, v katerem se mora človek v času, ki mu je na voljo, vedno na novo orientirati.

Gerhard Ludwig Kardinal Müller, roj. 1947, duhovnik 1978, profesor dogmatične teologije na univerzi v Münchnu, škof v Regensburgu 2002, prefekt Kongregacije za verski nauk 2012, kardinal 2014. – Njegov članek: Soteriologie und Ethik. Die Armut als Herausforderung für die Kirche je prevedel Marijan Peklaj.

Uboštvo se kot problem človeštva kaže v najgrozovitejših oblikah v smrti milijonov ljudi, ki nimajo vsakdanjega kruha, ki bi jim olajšal glad, in katerih življenjska doba je zaradi omejenih ali kar neobstoječih sredstev za preživljanje grozljivo kratka. Odpravljanje tega brezupa s podpiranjem programov pomoči, ki naj trpečim dajo občutek dostojanstva in možnosti odločanja o sebi, je ena najvažnejših nalog Cerkve.¹ To ubijalsko pomanjkanje prizadeva številne dežele našega planeta.

Papež Frančišek, ki se odločno zavzema za »ubožno Cerkev za uboge«, je že večkrat izpostavil notranjo povezanost med soteriologijo in etiko: Izkustvo, da smo vse prejeli od Boga, nas priganja k temu, da bi bili pripravljeni velikodušno deliti in drugim dajati, kar sami imamo. Zahtevati solidarnost, a je sami ne izkazovati – to se zgodi tedaj, »kadar človek, ki je izgubil upanje v presežno obzorje, izgubi tudi okus za tisto, česar ni mogoče plačati, okus za to, da bi delal dobro zato, ker je v tem delu preprosto nekaj lepega (prim. Lk 6,33 sl.). Kadar pa se nasprotno človek navadi, da izvršuje osnovno solidarnost, ki ga povezuje z vsemi drugimi ljudmi – na to nas spominja socialni nauk Cerkve –, potem ve, da dobrin, ki jih poseduje, ne more obdržati zase. [...] Kadar dobrin, ki jih poseduje, ne uporablja samo za lastne potrebe, se te razširijo, pomnožijo in prinašajo pogosto nepričakovan sad.«²

Uboštvo kot vprašanje teologije

Teološka vprašanja v zvezi uboštvom in ubogimi so v zadnjih desetletjih posebno intenzivno obravnavali na južnoameriški celini. Gradili so na izkušnjah zatiranja in izkoriščanja in iskali rešitve, kako bi iz posamezne stiske oblikovali vprašanje teološkega razmisleka. To pa ni bilo teoretiziranje o uboštvu, ampak spopadanje s problemom, kako s pomočjo razmisleka izdelati načine potrebne pomoči in jih nuditi. Pri tem je prišlo do notranje pluralnosti teologije in do novega nujnega ukvarjanja s stisko milijonov ljudi na ozadju soteriologije in etike. Kako bi lahko pomagale bogate dežele

in celine? Kaj lahko k temu, da bi se izboljšal življenjski položaj ljudi, prispeva Cerkev s svojimi sredstvi?

V ekleziološkem govorjenju o *communio*, s pogledom, ki sega preko vseh etničnih in narodnih kategorij in v vsakem človeku vidi brata ali sestro, Cerkev, ki zaobjema ves svet, sebe razume kot skupnost, ki se zaveda, da je dolžna skrbeti za celotno človeško družino. Tako je treba misliti tudi na rešitve, ki bi pripeljale k izboljšanju konkretnih življenjskih okoliščin vseh ljudi. Prizadevanje na tem področju ne sme škodovati cerkvenemu učenju, ampak se mora izvajati v soglasju z načeli katoliškega družbenega nauka. Tako ne smemo zamolčati tudi problematičnih oblik tako imenovane teologije osvoboditve. Kongregacija za verski nauk je o teh upravičeno spregovorila in jih kritizirala v dveh obširnih dokumentih. Besedili sta pripomogli k razjasnitvi in razumevanju svobode in osvoboditve.³

Uboštvo kot evropski problem

Če usmerimo pogled na Evropo, v zvezi s temo uboštvo najprej pomislimo na dežele ob robu Evropske unije ali v tistih državah na vzhodnem robu Unije, ki so bile šele nedavno pridružene, ne pa na tiste na sredini, ki so članice že od začetka, kot sta Nemčija in Francija. Vendar bo finančno gospodarski položaj v prihodnosti tudi v nekaterih tako imenovanih bogatih državah Evropske unije prinašal vedno nove izzive. Iz tega bodo nastajale družbene krivice, ki ne bodo omogočale, da bi se človek mogel preživljati z lastnim delom, ali bodo zamajale družbeno mrežo zdravstvene oskrbe. Tako bo uboštvo strahotni proizvod zgrešenega gospodarjenja, za katero so krivi tisti, ki so odgovorni v politiki, in tisti, ki delujejo na gospodarskem področju. Uboštvo v Evropi ustvarjajo ljudje in manjkajoče strukture za razreševanje težav gospodarske in politične ureditve, zato ga v tem oziru ne moremo imeti za neizogiben izid ali delo usode, kot na primer jemljemo stiske, ki jih povzročajo podnebne spremembe ali naravne katastrofe. Ker narašča samovolja

številnih ljudi, ki skrbijo predvsem za to, da bi si pridobili osebne koristi, in niso dovolj pozorni na interese soljudi ali jih ti sploh ne zanimajo, bo uboštvo postalo problem, ki bo zavzemal cela področja tudi v evropskih deželah. To je izziv za antropologijo in etiko, da bi spet spomnili na to, da človečnost pomeni več kakor svetni dosežki, kupna moč in gospodarska učinkovitost. Človeka kot osebo je treba v sistemu velikih načel katoliškega družbenega nauka – subsidiarnost, solidarnost in osebnost – postaviti v središče. Posebno konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu *Gaudium et spes* s poudarkom spominja na spoštovanje človeške osebe, ko v številki 27 pravi: »Vsakdo mora na vsakega svojega bližnjega brez izjeme gledati kot na svoj 'drugi jaz', in imeti mora obzir zlasti do njegovega življenja in do nujno potrebnih sredstev za človeka dostojno življenje.« V številki 25 pa beremo: »Kajti počelo, nosilec in cilj vseh družbenih ustanov je in mora biti človeška oseba, ki po svoji naravi nujno potrebuje družbeno življenje.«

Begunstvo in uboštvo

Ko se teologija v Evropi 21. stoletja loteva teme uboštva, je to nujna reakcija na spremembe v politiki, družbi in gospodarstvu, ki so že dobro vidne in včasih kar otipljive. Dogajajo se v premarknjenem zaznavanju kulture in etnične pluralnosti, ki bo imela za do sedaj (skoraj) zaprti svetovni in kulturni sistem »Evropa« posledice, ki jih ni mogoče izračunati. S tokom beguncev iz dežel, nad katere so se zgrnile bolečine vojne in terorja, se bo vprašanje uboštva prav tako zastavilo z novo ostrino. Verjetno se bo Evropa v prihodnosti vse bolj soočala z nasiljem, rasizmom in zatiranjem – ne glede na izkušnje iz druge svetovne vojne, ki bi jo vendarle morale opominjati k prizadevanju za drugačen, boljši svet.

Varnost dobro premišljene socialne mreže, ki smo je vajeni, bo trčila na svoje meje in gospodarski napredek bo prej pripeljal k povečanju razlik med revnimi in bogatimi kot pa k »blaginji za vse«, kar je deklarirani cilj socialnega tržnega gospodarstva, ki naj

bi ravno po zadnji svetovni vojni zagotavljal novo gospodarsko ureditev.

K temu je treba prišteti področja težav, kot so na primer denarne stiske družin. Ali so stari in bolni ljudje še zmožni sami oblikovati svoje življenje? Ali ne prihajata človekovo dostojanstvo in njegova pravica, da sam odloča o sebi, v roke drugih?

Na človečnost naravnana pomoč

S tem pa smo načeli tudi načelno težavo, kako premagovati uboštvo. Države, v katerih vlada blaginja, so v posebno odgovornem položaju. Vendar jih to, da lahko pomagajo, ne sme zapeljati k temu, da bi ljudem v stiski nudile zgolj denarna in tehnična sredstva pomoči. To je vsekakor prvi in pomemben korak, ko je treba poskrbeti za osnovne potrebe in reševanje življenj. Mora pa biti jasno, da na prejemnike ne smemo gledati samo kot na potrošnike trga in njegovih gospodarskih interesov. Papež Janez Pavel II. je 1987 v svoji socialni okrožnici *Sollicitudo rei socialis* ponovno uporabil pojem, ki ga je uveljavil papež Pavel VI. v okrožnici *Populorum progressio*, namreč pojem »razvoj«. Nakazal je, da »mehanistični optimizem« (št. 27) s svojo razvojno pomočjo, ki je bila omejena na tehnične in denarne oblike, ni v pozitivnem smislu spremenil položaja prizadetih dežel v stiski. Pomoč, ki je omejena na tvarne dobrine, človeku ne ustreza. Zato se morajo bogate dežele trajno zavedati svoje dolžnosti, da na človeško osebo gledajo v njeni posebni teološko-antropološki razsežnosti kot ustvarjeno bitje in Božjo podobo. Zato je treba uboštvo in pomoč obravnavati tudi pod teološkimi vidiki ter v dejavni in konkretni pripravljenosti za pomoč doživljati njeno uresničevanje v okviru solidarnosti in svobode. Znotraj evropskih meja bo to izziv na področju etnične raznolikosti in kulturno različno zaznamovanih ljudi, ko se bo gospodarski položaj spremenil in oskrba ne bo več povsod zagotovljena.

Že sedaj je življenjski položaj upokoјencev, brezposelnih in družin s številnimi otroki skrb vzbujajoč; ustrezno bo zajamčen

samo takrat, kadar bosta poleg zagotovljene osnovne oskrbe priznani kot posebna vrednota tudi samospoštovanje in samoodločanje, kar izhaja iz tega, da je človek oseba. Jezusova odrešilna volja zajema celotnega človeka – v njegovi telesnosti in v njegovi usmerjenosti k presežnemu kot osebno bitje. Teologija in Cerkev imata skupaj dolžnost, da razvijata strategije, ki sta se jim obe zapisali. Šele postavitev teološke osnove vodi proti delovanju, ki je umerjeno po človeku in more njegovo stisko spremeniti v pozitivno smer, tako v tvarnem kot duhovnem pogledu. Cerkev more preko vseh verskih, družbenih, političnih in etničnih razlik prispevati k temeljnemu soglasju o človekovem dostojanstvu in pravicah. Da bi smiselno in človeku primerno odgovorila na vprašanje uboštva, da bi bila do človeka, ki trpi pomanjkanje, pravična v vsej njegovi danosti kot od Boga ustvarjenega bitja, da bi ga osvobodila revščine, krivic, zatiranja in drugih oblik bolečih izkušenj, je nujno, da dá tej osnovni predpostavki osrednje mesto. Šele takrat bo pomoč ubogim postala pomoč človeka za človeka. Marsikateri nesrečnež, ki je zašel v stisko, bo morda šele takrat prvič doživel svoje dostojanstvo kot oseba.

Papež Benedikt XVI. je v svoji prvi okrožnici *Deus caritas est* poudaril: »Karitativne organizacije Cerkve predstavljajo ... *svojsko delo (opus proprium)*, njej najbolj lastno nalogo, v kateri se delujoča ne postavi ob stran, marveč sama deluje kot neposredno odgovorni osebek in stori to, kar ustreza njenemu bistvu. Cerkev nikoli ne more biti razrešena izvrševanja karitativne dejavnosti kot občestveno urejene dejavnosti vernikov« (št. 29)⁴.

V navodilu *Libertatis conscientia* z dne 22. marca 1986⁵ je Kongregacija za verski nauk službo ljubezni, ki spada k bistvu Cerkve, opisala s sledečimi besedami: »Z ljubeznijo do ubogih končno Cerkev pričuje za človekovo dostojanstvo. Cerkev jasno naglaša, da je človek več vreden po tem, kar je, kakor po tem, kar ima. [...] Izbira, ki daje prednost ubogim, nikakor ni znamenje partikularizma, se pravi pristranosti ali sektaštva, temveč razodeva vesoljnost narave in poslanstva Cerkve. Ta opcija, ta izbira nikogar ne izključuje. To je razlog, zakaj Cerkev te izbire ne more izraziti s

sociološkimi ali ideološkimi utesnjevalnimi kategorijami; saj bi jo té spremenile v pristransko izbiro, ki bi povzročala spore» (št. 68).

Ubogi je zaupan skrbi Cerkve

Ko se teologija ukvarja s problematiko uboštva v Evropi, se ji odpirajo še dodatna tematska področja, ki jih mora pritegniti, če želi priti do rešitve, ki zajema celotnega človeka: uresničevanje solidarnosti tako med posameznimi ljudmi kot znotraj skupnosti narodov, prizadevanje za trajen mir znotraj posamezne države in v mednarodni politiki, iskanje resnice in stremljenje k pravičnosti. Na te mnogovrstne izzive lahko odgovori le teologija, ki se trudi za sintezo in upošteva vse vidike uboštva z njihovimi posledicami vred.

Posebno močno je treba pritegniti soteriologijo, katere težišče je v sistematičnem odkrivanju Jezusove odrešilne volje. Kot Božji Sin je Jezus Kristus dokončni prinašalec odrešenja in tisti nosilec upanja človeštva, ki vse priteguje k sebi. On je *universale concretum*,⁶ neprekosljiva konkretizacija vesoljne Božje odrešilne volje, ki je ni mogoče razveljaviti. Kristjan se udeležuje Božjega dela osvobajanja človeka za njegovo dostojanstvo in zveličanje. Ravnanje z ubogimi in v trpečimi je treba meriti po evangelijih, ki so kritično izhodišče za premislek o človekovem delu, ko gre za uboštvo in trpljenje. Tako, da moremo iz njih za vsak položaj posebej izpeljati način, kako odpraviti uboštvo. Gre za ubogega in za njegovo dostojanstvo, za katero ne more biti boljšega zagovornika, kot je Cerkev, ki v zgodovini naprej nosi in izvršuje Jezusovo odrešilno delo. Pri tem je križ eshatološko razodetje opcije za uboge, iz katere ni izključen noben človek.

Navedek iz okrožnice Janeza Pavla II. *Evangelium vitae* nam lahko pomaga kot povabilo, da se bomo bolj zavzeto ukvarjali s problematiko uboštva, zatiranja, krivičnosti, pomanjkanja integracije, preseljevanja in družbenih napetosti. Pred temi stvarmi ne sme nihče zapirati oči in k reševanju teh problemov so poklicani vsi deli družbe, predvsem pa Cerkev kot zagovornica vseh

trpečih: »Vsak človek je prav zaradi skrivnosti Božje besede, ki se je učlovečila (prim. Jn 1,14), zaupan materinski skrbi Cerkve. Zato vsaka grožnja človekovemu dostojanstvu in življenju nujno odmeva v srcu same Cerkve, jo nujno zadeva v jedru njene vere v odrešensko učlovečenje Božjega Sina, jo nujno pritegne v njeno poslanstvo, da po vsem svetu in vsemu stvarstvu oznanja *evangelij življenja* (prim. Mr 16,15).«⁷

Opombe

¹ Papež Benedikt XVI., okrožnica *Bog je ljubezen*, 25: »Ljubeče služenje za Cerkev ni dejavnost socialnega skrbstva, ki bi jo mogli prepustiti tudi drugim, marveč spada k njenemu bistvu, je njen bistveni izraz, ki se mu Cerkev ne more odpovedati.«

² Papež Frančišek, Spremna beseda v: Gerhard Ludwig Müller, *Armut. Die Herausforderung für den Glauben. Mit einem Geleitwort von Papst Franziskus*, München 2014, 10 sl.

³ Navodilo *Libertatis nuntius*, 6. avgust 1984; Navodilo *Libertatis conscientia*, 22. marec 1985.

⁴ Papež Benedikt XVI., okr. *Deus caritas est*, v: *Communio* 16 (2006) 1–44. Ponatis v: CD 112, Ljubljana 2006.

⁵ V slovenščini je dokument izšel pod naslovom *Navodilo o krščanski svobodi in osvoboditvi*, CD 31, Ljubljana 1986.

⁶ Ta izraz je uvedel Nikolaj Kuzanski (1401–1464). Hans Urs von Balthasar ga navaja v svojem delu *Theodramatik*. Izraz pomeni, da je odrešenska solidarnost ontološka (metafizična) in hkrati zaobjema veselje in vsakega posameznika (op. J. R. Armogathe).

⁷ Janez Pavel II., Okrožnica *Evangelium vitae* (Evangelij življenja), CD 60, Ljubljana 1995, št. 3.

JASMINA RIHAR

Najvišje uboštvo

Frančiškanska izkušnja uboštva kot izziv za sodobno miselnost

Apostol uboštva sveti Frančišek Asiški se je rodil v enem najbogatejših italijanskih mest v premožni družini trgovcev.¹ V tistem času je Zahod doživljal pospešeno urbanizacijo ter proizvodnjo, ki je presegala potrebe tedanjega prebivalstva. Množile so se tudi tržne in kulturne izmenjave. V obdobju velikega bogastva je Frančiškova radikalna odpoved materialnemu in predanost uboštvu pomenila neznanski preobrat.

Prve samostanske skupnosti so odločitev za uboštvo dojemale kot posnemanje življenja prvih kristjanov (prim. Apd 2,42–46). Temeljna pravila menišтва od svetega Avguština naprej pojmujejo uboštvo kot skupinsko, se pravi da je bila vsa lastnina skupna. Menih se je kot posameznik odpovedal vsem svojim dobrinam, ki so postale last samostana in so se včasih nakopičile ter še danes ponekod predstavljajo veliko premoženje. Z gmotnega in simbolnega vidika gospodarjenja v podeželskem okolju je tovrstno uboštvo upravičeno in celo smiselno, saj družba vlaga v skupine ljudi, ki se posvečajo molitvi, da bi molili za žive in pokojne.

Vendar frančiškanski red nastane in se razvija v mestu, kjer so razmere drugačne. Sam Frančišek je omahoval med puščavništvom in življenjem v skupnosti, v kateri je nazadnje zapovedal odpoved vsakršni lastnini, tudi skupni. Živel naj bi le od svojega dela in prejetih darov. Frančiškansko uboštvo na ta način uvede nov, t. i. beraški red, ki se od obstoječih korenito razlikuje. Čeprav so bratje, ki so vse množičneje vstopali v red, izhajali iz vseh družbenih razre-

dov, je Frančišek s svojim radikalnim načinom življenja nagovarjal predvsem sinove bogatih trgovcev, ki so se znašli v duhovni krizi.

Frančišek je glede lastnine v Vodilo sicer zapisal: »Vsem bratom odločno zapovedujem, naj nikakor ne sami ne po drugi osebi ne sprejemajo denarja in novcev.«² A v nadaljevanju dodal: »Za potrebe bolnih bratov in obleko drugih bratov pa naj skrbijo samo ministri in kustosi po duhovnih prijateljih, kakor se jim bo zdelo primerno glede na čase, kraje in mrzle pokrajine.« Stroga zapoved glede prejetanja plačil je bila dovolj dvomna, da je postala predmet žgočih razprav zunaj in znotraj reda.

Skrajno uboštvo postavlja šest vprašanj: 1. Pravno: kako brez denarja upravljati rastočo skupnost? 2. Gospodarsko: kako razmišljati o bogastvu, če ga je treba uporabljati, ne da bi ga hkrati posedovali? 3. Etično: ali se je brat zmožen popolnoma odpovedati lastnini, ne da bi zapadel v licemerstvo oziroma ne da bi tvegala zdravje svoje duše (kajti vse pričakovati od Božje previdnosti pomeni skušati Boga). 4. Ekleziološko: če gre za »najvišje« uboštvo, ali to ne omaja avtoritete Cerkve, katere dostojanstveniki živijo od beneficijev? 5. Politično: ali lahko neka družba v svoji sredi sprejme osebe, ki zavračajo vsakršno lastninsko pravico? 6. Metafizično: kaj utemeljuje svobodo odpovedovanja vsemu?

Zaradi frančiškanskega pojmovanja uboštva kot popolne novosti so misleci v 13. in 14. stoletju spisali pomembno poglavje v intelektualni zgodovini Zahoda. V njem se prepletajo vsa navedena vprašanja.

Frančiškanska izkušnja: pravica do odpovedi lastnini

Kakor sveti Avguštin³ tudi Frančišek izvor vsega hudega vidi v človeški samovolji. Odpoved lastnini pa, nasprotno, prispeva k popravilu prvega padca. Vendar v Frančiškovem primeru odpoved imetju ne pomeni, da bratje vse svoje dobrine dajo v skupno blagajno, temveč da tudi skupno nimajo ničesar v lasti. S tem uvedejo nov odnos do sveta, ki je odnos najvišjega uboštva, *altissima pau-*

*pertas*⁴. Po Pavlu in Avguštinu meseni človek ovira pot do odrešitja duše. Meseni človek pa je hkrati civilnopravno, ekonomsko in politično bitje: človeško telo ni le njegov organizem, ampak hkrati tvori družbeno tkivo, je del pravnega sistema, ki ga veže na zemljo, na dobrine in njihovo rabo. Frančiškovi učenci se odpovedujejo tudi temu. Tako Avguštin kot cerkveni očetje obsojajo lastnino in bogastvo, pri čemer izhajajo iz platonsko-stoične filozofije pozne antike. Ponovno odkrita Aristotelova Politika pa prinese diametralno nasproten pogled. Oba bodo sholastiki kasneje skušali uskladiti.

Frančiškov ideal uboštva je torej postavil vprašanje, kako to izkušnjo živeti v svetu družbenoekonomskih odnosov ter kako jo najprej predvsem cerkveno-pravno opredeliti.

Papeži bodo v svojih bulah postopno upravičili Frančiškov način življenja. Tako Gregor IX. v buli *Quo elongati* dopusti idejo, da bratje nikdar niso lastniki (*domini*) denarja, ki ga prejmejo. Ta gre preko posrednika, ki ga zanje upravlja. Tak pravni okvir predstavlja začetek t. i. *blind trustov*. Za razliko od drugih redov bratje nimajo nobene lastnine, ne kot skupnost ne kot posamezniki, jo pa lahko uporabljajo. Ključ je bil torej v razlikovanju med lastništvom in rabo. Takšna pravna opredelitev je delovala.

Leta 1245 papež Inocenc IV. z bulo *Ordinem vestrum* Cerkev postavi za lastnico premoženja frančiškanskega reda. Nikolaj III. vpelje razliko med užitkom (*ususfructus*) in dejansko rabo, pri čemer predpostavlja, da lahko bratje neko dobrino dejansko uporabljajo, ne da bi bili njeni lastniki, niti da bi imeli pravico do njene uporabe, se pravi, da se uvede nasprotje med dvema oblikama uporabe neke lastnine: raba s pravico in raba brez pravice. Nezaslišana zahteva po rabi brez pravice je znotraj reda sprožila vrsto sporov.

Metafizika volje

Od leta 1240 naprej je frančiškan Aleksander Haleški trdil, da lastninska pravica pomeni pravico neko stvar posedovati ter jo po

svoji volji uporabljati, tako da je lastnina podrejena volji uporabnika. Iz tega izpelje, da uboštvo pomeni uporabljati neko dobrino brez volje po lastništvu.

Nasprotniki uboštenih/beraških redov kot na primer Gérard d'Abbeville menijo, da je absurdno ločevati rabo in lastnino in da ni mogoče predpostaviti, da bi neka dobrina ostala v rokah darovalca, dokler je ta ne bi do konca porabil. Kajti v primeru potrošnih dobrin je raba neločljiva od lastništva. Drugi kritiki poudarjajo, da zavračanje posesti pomeni biti odvisen samo od Božje previdnosti in torej skušati Boga ter s tem svojo dušo postavljati v nevarnost.

Sveti Tomaž Akvinski⁵ prav tako ne verjame, da bi samo zaradi popolne odpovedi lastnini lahko dosegli najvišjo popolnost. Uboštvo je le sredstvo na poti popolnosti in ni samo na sebi cilj. Pridobivanje dobrin v skromni meri za potrebe preživetja ni v nasprotju s krščansko popolnostjo, kot je to zasebna lastnina. Skrb za skupno lastnino je lahko v službi ljubezni, s čimer sveti Tomaž upravičuje pravila uboštva starejših samostanskih skupnosti.

Sveti Bonaventura v delu *Apologia pauperum* (Zagovor ubogih) odgovarja Gérardu d'Abbevillu, da je treba razlikovati ne le med lastnino, njenim posedovanjem in uporabljanjem, temveč tudi osnovno rabo, brez katere v nasprotju s prvimi tremi ni mogoče živeti. Po kanonskem pravu so v začetku »vsi vse stvari skupno uporabljali«, pri čemer raba ne vključuje lastništva. Treba se je celo držati omejene oziroma skromne rabe, da ne bi zapadli v obliko življenja tradicionalnih redov (kjer so kot posamezniki ubogi, kot skupnost pa bogati). Bonaventura pravi, da niti ne gre za pravno opredeljeno rabo kot npr. užitek in tako najvišje uboštvo opredeli kot obliko življenja, ki je zunaj pravnih norm. To pa spet postavi vprašanje, ali je mogoče kakšno življenje izvzeti iz pravnih norm. Papež Janez XXII. bo v štirinajstem stoletju imel to idejo za nes pametno.

Vendar sveti Bonaventura uporablja tudi pravno izrazoslovje, ko najvišje uboštvo primerja s pravnim položajem mladoletne osebe, ki dobrine uporablja, čeprav ni njihova lastnica. V bistvu človek lahko pridobi lastnino le, če jo ima namen pridobiti. Manjši

bratje pa izražajo prav nasprotno voljo. Zaobljubili so se lastnini odpovedati. Prepovedali so si hoteti lastiti kar koli in so si torej mogli želeti le uporabe, ne pa tudi lastništva. V tem primeru se pojem volje pojavi kot poslednji temelj uboštva, ker gre za pojem lastništva. Duns Skot bo (mnogo pred Kantom in Heglom) dejal, da prilaščanje dobrine pomeni vanjo položiti svojo voljo. Dovolj je, da si neke stvari ne želimo, da nismo njeni lastniki. Ni presenetljivo, da največji teoretiki svobodne volje v zgodovini metafizike izhajajo iz frančiškanskih vrst (Peter Janez Olivi, Janez Duns Skot).

Naravno stanje

Razprava se nato prenese na vprašanje prvotne pravice, pravice naravnega stanja. Ali so ljudje po naravi brez lastnine ali je lastnina naravna pravica? Sveti Tomaž na primer meni, da je lastnina človekova naravna pravica, medtem ko nekateri Frančiškovi učenci menijo, da njihov način življenja skuša obnoviti stanje pred izvirnim grehom, da se vračajo k prvotnemu naravnemu stanju in torej k naravnemu pravu.⁶ Po slednjem se v primeru skrajne nujnosti človek lahko polasti stvari, ki je nujna za preživetje. Zaobljuba najvišjemu uboštvu manjše brate postavlja prav v položaj naravne nujnosti. Frančiškani se tako ne ravnaajo po pozitivnem pravu, temveč lastnino uporabljajo brez posesti in iz nujnosti, kar je v skladu z naravnim pravom.

Nekateri frančiškani kot na primer Duns Skot so bili v 14. stoletju prepričani, da je naravna pravica pravica do uboštva in ne do lastnine. To dokazuje v nizu petih tez: »1. Naravno stanje ne pozna različnih lastnin, vse stvari so bile skupne in namenjene skupni rabi. 2. Skupnost dobrin je bila preklicana po padcu. Ker so človekovi nameni lahko hudobni, bi ljudje lahko drug drugemu jemali z nasiljem, če jih ne bi pred tem varovali zakoni. 3. Razdelitev dobrin je bila narejena po pozitivnem pravu. V izogib sporom je bil potreben dogovor o razdelitvi dobrin. 4. Delitev dobrin je bila pravična toliko, kolikor je bil pravičen in moder zakonodajalec.

Oblast ima moč določati pravila sobivanja in lastnine. 5. Oblast je pravična, kadar izhaja iz družbenega dogovora. Po socializaciji (po izvirnem grehu in ustanovitvi prvih skupnosti) so se ljudje lahko dogovorili in zaupali skupnost eni sami osebi ali skupnosti ... Lastnina torej sloni na družbeni pogodbi, po kateri skupnost v dogovoru zaupa oblast neki skupini ali posamezniku ter določa pravila nasledstva.«⁷

Bogastvo manjših bratov

Zamisel skromne rabe vodi v spraševanje o ustrezni vrednosti in pravi ceni te rabe. To pa pomeni, da so morali razmišljati o trgu kot o sredstvu, ki ga laiki uporabljajo pri graditvi krščanske družbe. Janez Peter Olivi v svoji *Razpravi o pogodbah* pravi, da mora bogastvo nujno krožiti, zaradi česar ni odvisno od narave stvari, ampak od menjalne vrednosti. Prava cena po njegovem ustreza določeni družbeni pogodbi: v določeni družbi je dogovorjeno, da ima določen predmet določeno ceno. Na gospodarskem področju ne moremo govoriti o naravno ustrezni ceni. Odločitev za nakup ali prodajo je stvar volje. Olivijeva analiza trga pomaga pojasniti tudi bogastvo manjših bratov,⁸ ki ni v posestvih ali prihodkih kot pri prejšnjih samostanskih redovih. Frančiškanski kapital je zaupanje. V italijanskih mestih so revizorji velikokrat izhajali iz vrst beraških redov. Ker so priznavali trgovske prakse, obsojali nepravilnosti in kršitelje izročali sodišču, so postali nekakšni regulatorji trga. Nenazadnje pa so s sprejemanjem darov bratje upravičevali tudi bogastvo darovalcev.

Obsodba in ovržbe: odločba Janeza XXII.

Nasprotovanja med zagovorniki in nasprotniki frančiškanskega pojmovanja uboštva so prve privedla do iskanja utemeljitve v eksegezi in do vprašanja, ali je v skladu z vero trditi, da Kristus in apostoli niso

ne kot posamezniki ne kot skupina imeli lastninske pravice? Vprašanje je prišlo pred papeža Janeza XXII. V buli *Ad conditorem canonum* je papež pod vprašaj postavil frančiškansko zamisel preproste dejanske rabe s trditvijo, da rabe ne moremo ločiti od lastništva: »Uporabljati neko dobrino in ne biti njen lastnik, je tatvina.« Janez XXII. se je oprl na svetega Tomaža in njegovo tezo, da je pravica do lastnine naravna pravica. Adamovo posestvo je bilo zasebna lastnina, saj je svet posedoval, še preden se je pojavila Eva.« Papež je frančiškane pozval k odgovornemu lastništvu in upravljanju svojega premoženja.

Napetosti znotraj in zunaj reda so vodile v obsodbo t. i. spiritualov ter razdelitev frančiškanov na več vej.

Neodtujljiva lastnina

Richard Fitzralph je na osnovi ideje o lastnini kot naravni pravici postavil pravno teorijo, ki je predstavljala alternativo frančiškanskim, v kateri lastnino postavi kot neodtujljivo pravico, ki velja za vse oblike *dominiuma* (oblast, lastnina, nadvlada), kar onemogoča nauk o družbeni pogodbi. Splošna teorija *dominiuma* je teorija absolutne oblasti.

Vendar je Fitzralph tudi dedič metafizike, ki so jo razvili veliki frančiškanski misleci in po kateri je ključ vsake nadvlade volja. Ta je vir človeškega *dominiuma*, ki pa ima svoj vzor v deju stvarjenja. Svet je torej posestvo Boga. Po Fitzralphu sta civilna avtoriteta in lastnina odvisna od Božje milosti.⁹

Teolog Wycliff¹⁰ je v skladu z Fitzralphovim naukom uporabil koncept Božjega prava za *dominium*, pri čemer je svoje analize apliciral predvsem na lastnino in izvajanje časne oblasti. Ker sta obe odvisni od milosti, je slednja pogoj za izvajanje oblasti in lastništva. Glede na to, da je vsakršno zapravljanje grešno, Wycliff predpostavlja, da se mora Cerkev odreči časni posesti ter Cerkev poziva k uboštvu, hkrati pa časne posestnike upravičuje v želji, da bi Cerkvi zasegli lastnino. Frančiškanska analiza naravnega stanja se je spremenila v politično nasprotovanje ustaljenega reda.

Frančiškanska izkušnja in razmislek, ki ga je sprožila, je pomenila resnični prelom v srednjeveški politični teologiji. Na področju metafizike so frančiškani svobodno voljo postavili za temelj vseh stvari: na njej sloni družbena pogodba, politična oblast, pozitivno pravo, tržna ekonomija – se pravi pravica do uboštva. Vendar so nasprotniki frančiškanskega načina življenja odgovorili s svojimi teorijami ter tako skupaj s frančiškani prispevali k razvoju moderne politične teologije in filozofije.

Ob vsem tem vidimo aktualnost Frančiškove izvirne duhovnosti za naš čas. Če primerjamo takratni bogati Assisi in katero koli zahodno mesto naših dni, je jasno, da gmotno bogastvo in zlasti navezanost nanj človeka zaslužnjuje. Nasprotno pa je preprost način življenja, ki je mogel asiškemu ubožcu razkleniti spone in mu v srce prinesiti mir in nasmeh – v čemer je podoben nasmejanim otrokom najrevnejših predelov sveta – še vedno ali še bolj aktualen in potreben.

Opombe

¹ Članek je deloma preveden, večinoma pa povzet po daljšem članku: Olivier Boulnois, *La plus haute pauvreté. L'expérience franciscaine, un défi pour la pensée*, v: *Revue catholique internationale Communio*, zv. 40, 4 (2015) 65–78.

² Sveti Frančišek, *Vodilo*, IV. Vir: http://www.franciskani.si/?page_id=19.

³ Prim. Augustinus, *De Civitate Dei*, V, 18, 2.

⁴ Prim. G. Agamben, *Altissima povertà*, Vicenza 2011.

⁵ Prim. Sveti Tomaž Akvinski, *Summa theologiae*, II–II, q. 188, a. 7.

⁶ Aleksander Haleški: *Summa fratris Alexandri*, II–I, q. 522 idr.

⁷ Duns Skot, *Opus Oxoniense* IV, dist. 36, q. 1.

⁸ Prim. G. Todeschini, *Ricchezza francescana. Dalla povertà volontaria alla società di mercato*, Bologna 2004.

⁹ Ricardus Armanachus (Fitzralph), *De pauperie salvatoris*, I, 5, London, 1890.

¹⁰ Wycliff, *Triologus*, IV, 32, Oxford, 1869.

JANEZ FERKOLJ

Bogastvo ubogega kristjana

Skrb za uboge

K osnovnim poslanstvom katoliške Cerkve spada skrb za uboge. Ob tem je na mestu vprašanje, kdo so ubogi. Prej ali slej vsak človek pride do spoznanja, da je ubog, odvisen od pomoči bližnjega in od Božje milosti. Čeprav mnogi to spoznanje skušajo prikriti z imetjem, ugledom, močjo in častmi, nas življenje mora naučiti, da smo vsi ubogi in da je klečeča molitev drža, ob kateri zavest svojega uboštva najgloblje osmislimo ter se hkrati obogatimo z zakladom, ki ga ne uničita ne molj ne rja (prim. Mt 6,19). Sv. Janez Zlatousti uči, kako ima »vsaka vrsta lesa in sadu posebnega črva, naravnega sovražnika svoje celovitosti. Tako vsaka krepost, *bona mentis compositio*, med napakami najde lastnega sovražnika. Odtod rek: 'Črv bogastva je napuh.' Kakor je napuh poseben črv bogastva, je bahaštvo črv govorjenja. Če se ga ne varujemo, obsojimo na propad vse, kar se na bogastvu zdi lepega, krepostnega in uporabnega. Slednje obstoji le na modrosti, se pravi na Božji ljubezni in na duhovnem pomenu«. ¹ »Skromnost in ponižnost sta sredstvi za izkoreninjanje grehov. Za to nam je priča cestinar, ki ni mogel naštevati svojih dobrih del, pa je namesto vsega ponudil ponižnost in je odložil veliko breme grehov. Kajti celo če živiš v skrajnem pomanjkanju, se lahko izogibaš jeze, lahko uresničuješ ponižnost, moliš brez prestanka in obsojaš svoje grehe. Revščina ti ne bo nikjer postavljala ovir«. ²

Biti ubog je temelj meništva, kakor lepo vidimo tudi iz sledečega zapisa: »Ko so sedli k jedi, je zagledal na prtju vrsto pripra-

vljenih jedil, sire, fige, oljke in mnogo drugega; jesti pa je začel samo kruh. Onadva sta si brez razlike jemala, kar je bilo. Nato pa je eden od njiju postal pozoren in je videl, kako joka. Ko so vstali, sta ga spraševala, kaj je bilo to, vendar ni rekel ničesar. Ko sta ga vprašala drugič, je dejal: „Žalosten sem zaradi vaju, ker nista vzdržna. Kdor misli na to, kar je zgoraj, se mora primerno zadržati, ne pa si želeli jedil. Jestu sicer ni greh, poceni pa še zlasti ne; toda dobro je, da se ne dasta ničemur podvreči, kot pravi Apostol.“³ Ikona skrbi za uboge v življenju Cerkve je sv. Lovrenc (3. st.). Ko je rimski načelnik Hipolit slišal, da ima Cerkev velike zaklade in jih upravlja Lovrenc, je le-tega poklical predse in zahteval od njega, da mu jih izroči. Lovrenc mu je odgovoril: »Res, Cerkev je bogata, niti cesar nima toliko dragocenih zakladov. Daj mi nekaj dni odloga, pa ti jih prinesem.« Hipolit ga je za tri dni pustil na svobodo. Tretjega dne je Lovrenc zbral ubožce, vdove in sirote, jim razdelil premoženje Cerkve, jih peljal pred sodnika in rekel: »Glej to so zakladi naše Cerkve.« Hipolita je to tako raztogotilo, da je ukazal Lovrenca mučiti.⁴

Lepota ubošstva

Prvi in največji berač je Gospod Bog, po svojem Sinu Jezusu Kristusu v Svetem Duhu ves razdan v usmiljenje do človeka, »da bi imeli življenje in ga imeli v obilju« (Jn 10,10). Pesnik Péguy Božje ubošstvo izrazi z Božjim upanjem, da se bo človek odzval povabilu. » ... prilika upanja. V človekovem srcu se je dotaknila edinstvene točke, skrivne točke, skrivnostne točke. (Dotaknila se je v srcu.) Točke, ki ni dosegljiva drugim. Kdo ve, kakšne točke, nekako najbolj notranje in globoke. Nepreštevni ljudje, odkar služi, nepreštevni kristjani so jokali ob njej. (Če niso imeli srca iz kamna). So jokali zaradi nje. Skozi stoletja bodo ljudje jokali. Kdo, če bo le pomislil nanjo, če jo bo le zagledal, bo lahko zadržal, kdo bo zmozel zadržati solze. ... To je Jezusova beseda, moj otrok, ki je segla najdlje. Imela je največjo srečo. Časno. Večno. V srcu je zbudila neko točko od-

ziva, edinstveno. In tudi je imela srečo, edinstveno. Slavna je celo pri brezbožnih. Celo tu je našla točko vstopa. Morda je edino ona ostala zasajena v srce brezbožnika. Kot žebelj nežnosti. ... Lepa je na zemlji in na nebu. Lepa je povsod. Samo pomislite nanjo in že se vam ihtenje dvigne po grlu. To je Jezusova beseda, ki je imela največji odmev. Na svetu. Ki je našla najgloblji odzven. V svetu in človeku. V človekovem srcu. V vernem srcu, v nevernem srcu. ... Katero občutljivo točko je našla? Točko bolečine, točko žalosti, točko upanja. Bolečo točko, točko nemira. Točko rane v človekovem srcu.«⁵ Sv. Janez Zlatousti nas opozarja, da svojega odgovora Bogu ne bi napak razumeli in lahko tudi nehote zašli s poti evangeljskih svetov. »Kaj koristi, če je Kristusova miza polna zlatih posod, on sam pa v siromaku od lakote umira! Najprej nasiti lačnega, potem pa iz obilja okraši njegovo mizo. Ali mu boš podaril zlat kelih, ne boš pa mu dal piti kozarca vode? Čemu krasiti njegov oltar z zlatimi zavesami, če mu ne daš potrebne obleke? Kakšno korist to prinaša? Povej mi: Ako bi videl nekoga, ki bi bil lačen, pa bi se za to ne zmenil, ali misliš, da se ti bo zahvalil, ko boš krasil njegovo mizo z zlatom, se mar ne bo razjezil nate? In če bi videl nekoga pokritega s cunjami in od mraza trepetati, pa ga ne bi oblekel in bi mu postavil zlat steber ter rekel, da se mu klanjaš, mar se ne bi obrnil proč, užaljen, da se norčuješ iz njega?

Tako se godi Kristusu, ko hodi okrog in blodi in morda roma, pa ne ve, kje bi prenočil. Namesto da bi ga sprejel v popotniku, krasiš stene, stebre in zidove svetišča in kupuješ zlate verižice za svetilke, ne greš pa ga obiskat, ko je uklenjen v ječi. Tega seveda ne govorim zato, ker bi ti branil skrbeti za krašenje, ne, ampak zato, da poskrbiš za eno in drugo. Predvsem pa poskrbi za to drugo. Nikoli niso obsodili koga, ki ni sodeloval pri krašenju in lepšanju svetišča, kdor pa se ne meni za reveža, je na poti v pekel, v večni ogenj in v trpljenje s pogubljenimi. Zato ko krasiš svete prostore, ne zapiraj svojega srca za reveža, ki trpi. On je dragocenejše Božje svetišče kakor cerkev.«⁶

Sv. Avguštin pa polaga na srce, da nam »Bog ne želi odvzeti bogastva, ampak nam pokazati, kam ga prav umestiti«.⁷ In bogati

naj si nikakor ne domišljajo slave zaradi miloščine: »Naj se nihče ne olepšava, češ da je pomagal ubogim, kajti Kristus je želel biti ubog. Naj se nihče ne napihuje, da je nudil gostoljubje, kajti Kristus ga je želel sprejeti. Morda odpiraš vrata svetniku. On potrebuje kruh, ti resnico; on streho, ti nebo; on denar, ti pravico.«⁸ Abraham, ki je sprejel Lazarja v svoje naročje, je bil bogat človek ... toda bogat »ubožec«, se pravi ponižen. Če se ubogemu ni potrebno bojevati proti zaslužjenosti od bogastva, je lahko bogat v poželenju in postane ošaben od revščine. Resnično ubog je ponižen človek, njegove želje se nanašajo na ljubezen do večnih dobrin.⁹

Ubogi v Kristusu

Zgodovinarji pozne antike so enotni v trditvi: skrb za uboge in njihovo preživetje je v antični svet prineslo krščanstvo. Dokumenti nas poučijo, da je bila zaščita ubogih delo Cerkve. Da je bila skrb za uboge del »krščanske narave«, ni bilo zato, ker bi imeli bolj razvito vest za družbeno pravičnost, postavljeno na enakih življenjskih pogojih, ampak ker so bila njihova verska prepričanja dovolj močna, da so lahko spreminjali posameznikove in občestvene države. Jezus Kristus je bil bogat in je v svojem učlovečenju »zaradi vas postal ubog, da bi vi obogateli po njegovem uboštvu« (2 Kor 8,9); za seboj pokliče učence, ki bodo pripravljeni na odrekanje (Mt 19,21); po svojem vnebohodu vabi ljudi, naj ga prepoznajo v obrazih ubogih, da bodo deležni obljube odrešenja (Mt 25,34–40): zato cerkvenim očetom skrb za uboge hkrati pomeni posnemanje Kristusa v njegovi *kenozi*, njegovem delovanju v srcu vernih ter srečanju z njim v ubogih. Sv. Ciprijan, Ambrož in Avgustin so skrb izkazovali že kot kristjani, a še bolj kot škofje. Življenjska naloga jih je vodila k izbranemu uboštvu, k sprejemanju odgovornosti za dela usmiljenja znotraj občeštev, med Cerkvami in do vsakega človeka, k upravičevanju škofove besede in pri obrambi zatiranih k ustvarjanju priložnosti za pogovor z državo. »Solidarnost je samodejen odziv človeka, ki priznava družbeno vlogo lastnine

in skupno pripadnost dobrin kot resničnosti, ki so starejše kakor zasebna lastnina. Zasebna lastnina dobrin je opravičena s tem, da jih varujemo in množimo tako, da bodo bolje služile skupni blaginji. Zato je treba solidarnost živeti kot odločitev, da ubožcu vrnemo to, kar mu pripada. Če nam ta spoznanja in solidarnostne navade preidejo v meso in kri, odpirajo pot za nadaljnje strukturne spremembe in jih omogočajo. Sprememba struktur, ki ne poraja novih spoznanj in načinov ravnanja, bo vodila k temu, da bodo prav te strukture prej ali slej postale pokvarjene, bremenilne in neučinkovite.«¹⁰

Niti Ciprijan, niti Ambrož, niti Avguštin niso poskušali korenito spreminjati družbenih struktur svojega časa. Revnih niso potiskali k upor in ne silili bogatih, da se vsemu odpovedo. Zgradbo zemeljskega mesta so dojemali kot rezultat človeškega greha: nebeško kraljestvo ni od tega sveta. Ker Bog ni vzrok neenakosti med ljudmi, Avguštin priznava, da je dovolil sobivanje revnih in bogatih, da eni opravljajo vlogo dobrotnika in drugi prejemnika. »Ko Bog naredi revne, kajti on ne želi, da bi kaj posedovali, preizkuša bogate. Kajti pisano je: 'Bogati in revni se srečujeta, Gospod je naredil oba' (Prg 22,2). Kje sta se srečala? V tem življenju. Rodila sta se eden in drugi. Našla sta se in se srečala. In kdo ju je naredil? Gospod. Bogatega je naredil, da bi prišel na pomoč revnemu, revnega, da bi preizkusil bogatega. Naj vsakdo deluje po svojih možnostih in ne na način, da bi trpel pomanjkanje. Kar ti ostane, potrebuje bližnji.«¹¹ Avguštin skuša krščanskega duha vliti v starodavno navado: »Ko libanonske cedre, plemiči, bogataši in veliki tega sveta s strahom zaslišijo: 'Blagor mu, ki misli na slabotnega, na dan nesreče ga bo Gospod rešil' (Ps 41,2), pomislijo na svoje dobrine, palače in vse nepotrebno bogastvo, ki jih je naredilo velike, ter jih podarijo Božjim služabnikom. Podarjajo polja, vrtove, gradijo cerkve in samostane ter v njih zbirajo vrabce na način, da naredijo svoje gnezdo v libanonskih cedrah. Tako ,se nasičujejo Gospodova drevesa, libanonske cedre, ki jih je zasadil. Tam si ptice spletajo gnezda' (Ps 103,16–17).

V rimski antični družbi so se bogati podrejali še drugi rabi dobrodelnosti. S kopičenjem dajatev, upravnih služb in poganškega

duhovništva so se imeli za dolžne s svojo radodarnostjo koristiti ljudstvu v obliki prireditev, gostij in gradnjo spomenikov. K temu želi Avguštin dodati miloščino. Darežljivost je namreč izključevala tiste brez državljanstva, se pravi sužnje in tujce ter tako ni zaobsegla vseh ubogih. Kar je bilo potrošeno, je imelo red nepotrebne, medtem pa bi najbolj obubožani raje prejeli vsakdanji kruh. Avguštin izpostavi bahavo rabo zlata, ki ne odgovarja potrebam ubogih, medtem ko Kristus trpi lakoto v revnih. »Vzemi zlato, pravi tvoj Bog, podaril sem ti ga, a prav ga uporablaj. Želiš, da bi ti zlato služilo za okrasje, toda prej moraš ti služiti zlatu za okrasje; želiš, da bi bilo zlato tvoja čast in slava, toda raje ti počasti zlato, ne onečasti ga. Brezsramnež, nečistnik, počuten človek ima v posesti zlato in pripravlja razkošne zabave, igralcem razdaja neumnosti, nič pa ne da ubogim, ki umirajo od lakote. Zlatu ne daje časti.«¹² Za dobroto je potrebno biti bogat in ubog, imeti v posesti dobrine in dobrovoljnega duha. Kako veliko pomeni zavest, da je »vse milost« (sv. Terezija Deteta Jezusa) in da se imamo za vse najprej zahvaliti Bogu, od koder tudi izraz sv. evharistija – zahvalno bogoslužje, sv. maša.

Bl. Mati Terezija iz Kalkute je mnogo, s sabo vred, razdelila med ljudi vseh slojev. Svojo veroizpoved je stavila ob uboštvo in bedo tistim, ki jim je tešila žejo in lakoto, vračala dostojanstvo z obleko in upanje s streho nad glavo. Skozi vse to je zrla v Kristusov obraz. »Zelo tolažljivo je pomagati drugim, da ljubijo Boga – kajti sama tega ne morem. – Kako globoko, ponižno hvaležnost dolgujem Bogu za zaklade, ki mi jih je dal po mojih otrokih. ... Pred tremi dnevi smo pobrale dva moža, ki so ju pri živem telesu žrli črvi. Smrtni boj križa je bil na njunih obrazih. – Kako strašna je revščina, če nisi ljubljen. – Potem ko smo ju udobno namestile – bi morali videti spremembo. Starec je prosil za cigareto in kako lepo od Boga – v moji torbi sta bila dva zavojčka najboljših cigaret. Zjutraj mi jih je dal neki bogataš na cesti. Bog je mislil na hrepenenje tega starega moža. Zakaj Vam pišem vse te zmešane stvari – ko ste vendar zaposleni s toliko drugimi pomembnimi rečmi? – Ker je to prvi člen veroizpovedi naših ubogih (Mati Terezija nadškofu Knoxu, 13.

10. 1965).« »Prvi člen veroizpovedi naših ubogih, je bila izpoved nežne Božje ljubezni do vsakega posameznega med njimi, ki se je izražala v najmanjših podrobnostih. Mati Terezija je bila temu priča vsak dan in temu se ni mogla načuditi.«¹³

Uboštvo v današnjem času

Drugi vatikanski cerkveni zbor nas uči, da »skupno sodelovanje vseh kristjanov živo izraža tisto zvezo, ki že obstoji med njimi, in v polnejšo luč postavlja obraz Kristusa Služabnika. To sodelovanje je v mnogih deželah že uvedeno. Treba ga je bolj in bolj spopolnjevati, posebno v tistih deželah, kjer je socialni in tehnični razvoj šele v nastajanju. To velja tako za pospeševanje prave cenitve dostojanstva človeške osebe, za krepitev miru, za uveljavljanje evangelija v socialnih vprašanjih, gojitev znanosti in umetnosti v krščanskem duhu, kakor tudi za uporabo vseh vrst pripomočkov zoper nadloge našega časa, kakršne so lakota in nesreče, nepismenost in revščina, stanovanjska stiska in neenaka razdelitev dobrin. Pri tem sodelovanju se vsi, ki verujejo v Kristusa morejo zlahka naučiti, kako se je mogoče med seboj bolje spoznati in se više ceniti in kako se pripravljati pot do edinosti kristjanov« (E 12).

Papež Francišek nas spodbuja, da sta »vsak kristjan in vsaka skupnost poklicana, da sta Božje orodje za osvoboditev in podporo ubogih, tako da se bodo mogli popolnoma vključiti v družbo. To predpostavlja, da smo učljivi in pozorni, da bi slišali krik reveža in mu pomagali. Dovolj je listati po Svetem pismu, da bi odkrili, kako rad bi dobri nebeški Oče prisluhnil kriku ubogih: ‚Dobro sem videl stisko svojega ljudstva v Egiptu in slišal njegovo vpitje zaradi priganjačev. Da, poznam njegove bolečine. Zato sem stopil dol, da ga rešim. /.../ Zdaj torej pojdi! Pošljem te‘ (2 Mz 3,7–8.10). Kako ustrežljiv je dobri nebeški Oče do njihovih stisk: ‚Ko so Izraelovi sinovi vpili h Gospodu, jim je poslal rešitelja‘ (Sod 3,15). Če ostane-
mo gluhi do tega krika, ko smo vendar orodje Boga, se oddaljujemo od volje nebeškega Očeta in njegovega načrta; ta revež ‚bi vpil h

Gospodu zoper tebe in ti bi bil kriv¹⁴ (5 Mz 15,9).«¹⁴ In na drugem mestu: »Božje usmiljenje, ta posebna Božja ljubezen ima posledice v verskem življenju vseh kristjanov, ki so poklicani, da mislijo tako kakor Jezus (prim. Flp 2,5). Ta ljubezen navdihuje Cerkev v odločitvi za uboge. Treba jo je razumeti kot ,posebno prednost v načinu, kako uresničujemo krščansko ljubezen. To odločitev izpričuje celotno izročilo Cerkve. Benedikt XVI. je učil, da je ta odločitev ,vključno vsebovana v krščanski veri v tistega Boga, ki je zaradi nas postal ubog, da bi nas obogatil s svojim uboštvom. Zaradi tega si želim ubogo Cerkev za uboge. Ubogi nas lahko veliko naučijo. Niso le deležni verskega čuta (*sensus fidei*), ampak tudi poznajo trpečega Kristusa zaradi svojega trpljenja. Potrebno je, da se vsi od njih učimo evangelija. Nova evangelizacija je povabilo, da priznamo zveličavno moč v njihovem življenju in jih postavimo v središče poti Cerkve. Poklicani smo, da v njih odkrijemo Kristusa in postanemo glasniki njihovih potreb in da so tudi njihovi prijatelji, da jim prisluhnemo, jih razumemo in sprejmemo skrivnostno modrost, ki nam jo Bog hoče posredovati po njih.«¹⁵ Gre tudi za človekove pravice: »Človekove pravice so najtesneje povezane s človekovo bogopodobnostjo. Če je za človekovimi pravicami ,slabotna podoba o človeku, kako ne bodo potem tudi pravice same slabotne?« Papež Benedikt XVI. ne pušča nobenega dvoma, da s slabotno podobo o človeku misli na razširjeno »relativistično pojmovanje človeka. Protislovje je vendar očitno: ,Pravice razglašajo kot absolutne, a temelj, ki ga zanje navajajo, je absolutno relativen.‘ ,Prva in temeljna človeška pravica je pravica do Boga ... Brez te osnovne pravice, ki je hkrati pravica do resnice, so druge človekove pravice nezadostne. Brez te temeljne pravice do resnice in do Boga je človek degradiran na golo bitje potreb.‘«¹⁶ V Pismu Diognetu beremo: »Sreča ni v tem, da kdo gospoduje nad bližnjim, saj v tem nihče ne more posnemati Boga, ker je to zunaj njegovega veličastva. Toda kdor sprejme nase breme bližnjega, kdor hoče drugemu šibkemu pomagati v tem, v čemer je boljši, kdor daje potrebnim to, kar je od Boga prejel ... ta posnema Boga. Tedaj boš že tukaj na zemlji videl, da vlada Bog v nebesih. Tedaj boš začel govoriti Božje skrivnosti ... Tedaj

boš obsojal prevaro in zablodo sveta, ko boš spoznal, kaj se pravi resnično živeti v nebesih, ko boš preziral tisto, kar tukaj na zemlji imenujemo smrt, ko se boš bal resnične smrti ...«¹⁷ »Vedno znova se vrača staro vprašanje: »Kdor ima imetje tega sveta in vidi, da je njegov brat v pomanjkanju, pa zapre svoje srce pred njim – ali more Božja ljubezen ostati v njem?« (1 Jn 3,17). Spomnimo se tudi, s kakšnim prepričanjem je apostol Jakob povzel podobo krika zatiranega: »Glejte, plačilo, za katero ste prikrajšali svoje delavce, ki so poželi vaša polja, vpije. In klici žanjcev so prišli do ušes Gospoda nad vojskami« (5,4).«¹⁸

Krščanska ljubezen prihaja iz velike darežljivosti, ki se bistveno razlikuje od *liberalitas*. To je usmiljenje, ki ga vzbudijo razmere bednega, umirajočega od lakote in pri usmiljenem človeku vzbudi dejanje ljubezni: »Kaj je usmiljenje? To ni nič drugega kot košček srca, ki se skrči zaradi bede. Zaradi bolečine pred ubožcem govorimo o usmiljenju, takrat odmeva eno in drugo: beda in srce. Takrat torej, ko beda bližnjega udari tvoje srce, govorimo o usmiljenju.«¹⁹ Avguštín nadaljuje: »Bog ne potrebuje naših dobrin, a se je pustil želeti biti lačen v ubogih, da bi nam dovolil narediti nekaj zanj. Naj ljudje slišijo in se zavedo, kako nekaj velikega je hraniti lačnega Kristusa ter meriti zločin, ko mu odrekajo kruh, za katerega prosi.«²⁰ Seveda bi lahko dobesedno branje teh navedkov privedlo do zlorabne razlage. »Usmiljeni« so na primer obljubljali odrešenje vsem, ki so delili miloščino. Avguštín odgovarja: »Boga se ne da kupiti!« Miloščina koristi tistemu, ki se spreobrne. Daruj ubogemu Kristusu, da odkupiš svoje pretekle grehe. Toda, če daruješ, da bi lahko še naprej nekaznovano grešil, ne hraniš Kristusa, ampak skušaš podkupiti Sodnika.«²¹

O pomenu pravega načina dela je govoril bl. papež Pavel VI. ob svojem obisku v Sveti deželi: »Tu v Nazaretu, v hiši tesarjevega sina bi radi razumeli in počastili trdni in odrešilni zakon človeškega prizadevanja. Obnovimo naj zavest o vzvišenosti dela. Spomnimo naj, da delo ni samo sebi namen, temveč da njegova svoboda in vzvišenost temeljita na ekonomski vrednosti, kot na vrednosti, ki mu jo daje namen. Srčno želimo od tu pozdraviti delavce vsega sveta in

jim pokazati njihovega velikega vzornika, njihovega Božjega brata, preroka vseh njihovih pravičnih zahtev, Kristusa, našega Gospoda. »Kristusov evangelij je zakonik življenja. V njegovi besedi doseže človek svojo najvišjo izpopolnitev, človeška družba pa najbolj pristno in močno povezanost. Blagor nam, če bomo ubogi v duhu in se bomo znali otresti varljivega zaupanja v materialno bogastvo; če bomo znali svoje želje obračati k duhovnim in verskim vrednotam in če bomo reveže spoštovali in ljubili prav kot svoje brate in žive podobe Kristusove. Blagor nam, če nosimo v sebi milino močnih, če se znamo odreči pogubni moči jeze in maščevanja in imamo toliko modrosti, da nam je ljubše velikodušno odpuščanje, skupnost v svobodi in delu ter osvajanje z dobroto in mirom, kot pa strah, ki ga povzroča orožje.«²²

»Zlasti je treba vzgojo mladine katerega koli družbenega porekla oblikovati tako, da bodo zrasli možje in žene, ki ne bodo samo visoko izobraženi, ampak bodo tudi plemeniti značaji, kakršne današnji čas silno potrebuje. Toda do tega čuta odgovornosti bo človek zelo težko prišel, če mu življenjske razmere ne bodo dopuščale, da bi se zavedel svojega dostojanstva in da bi se v plemenitem razdajanju samega sebe Bogu in bližnjim odzival svoji poklicanosti. Človekova svoboda mnogokrat oslabi, kadar človek zapade v skrajno uboštvo, kakor se z druge strani skvari, kadar se človek predaja preveč lagodnemu življenju in se zapira v nekakšno ‚zlato osamljenost‘. Nasprotno pa se okrepi, če se človek podredi neizogibnim obveznostim družbenega življenja, sprejme nase raznovrstne zahteve človeškega sožitja in se postavi v službo človeški skupnosti« (CS 31). »Cerkev za izvrševanje svojega poslanstva sicer potrebuje človeška sredstva, vendar pa ni postavljena za to, da bi iskala zemeljsko slavo, temveč da bi tudi s svojim zgledom razširjala ponižnost in zatajevanje. Kristusa je poslal Oče zato, da bi oznanil blagovest ubogim, ... ozdravil nje, ki so potrtega srca (Lk 19,10). Podobno Cerkev obdaja z ljubeznijo vse tiste, ki jih tare človeška slabost, še več, v ubogih in trpečih spoznava podobo svojega ustanovitelja, ubogega in trpečega; zelo si prizadeva za lajšanje njihove bede in želi služiti Kristusu v njih« (C 8).

Bog, hrana ubogih

Kako pomembno je, da ima človek uravnoteženo svoje notranje razpoloženje do pravic, dolžnosti in dobrote. Pesnik Charles Péguy, pesnik upanja, nas skuša poučiti o Božji besedi z mislimi:

»Jezus Kristus, moj otrok, nam ni dal konzerv besed,

Da bi jih čuvali,

Ampak nam je dal žive besede,

Da bi jih hranili.

Ego sum via, veritas et vita,

Jaz sem pot, resnica in življenje.

Besede življenja, žive besede se lahko ohranijo le žive,

Hranjene žive,

Hranjene, nošene, grete, tople v živem srcu.

Nikakor ne shranjevanje v majhnih škatlah iz lesa ali kartona.

Kakor je Jezus vse vzel, kakor je bil prisiljen vzeti telo, obleči se v meso,

Da bi izgovoril te besede (mesene) in bi jih dal slišati,

Da bi jih lahko izgovoril,

Tako moramo mi, enako mi, *posnemajoč Jezusa,*

Tako moramo mi, ki smo meso, od tega imeti korist,

Imeti korist od tega, da smo meseni, da jih ohranimo,

da jih spet ogrejemo, da jih hranimo v sebi, žive in mesene.

Kakor mesena mati hrani in greje na svojem srcu svoje nazadnje rojeno dete,

Svojega mesenega dojenčka, na svojih prsih,

Dobro položenega v pregib svojih rok

Tako moramo mi, izrabljajoč to, da smo meseni,

Hraniti, dolžni smo hraniti v svojem srcu,

S svojim mesom in svojo krvjo,

S svojim srcem,

Mesene Besede,

Večne Besede, časno, meseno izgovorjene.«²³

Ob tem nas veliki francoski teolog Henri de Lubac uči: »Božja beseda ni okamenela v mrtvi črki, ni prenehala odmevati; toda nihče je ne more slišati sam zase: živa ostaja v občestvu vernih. Pogovor, ki prenaša pričevanje vere, zbira vse, ki jo sprejemajo v eno telo. Pomena te temeljne resnice še nismo izčrpali. Če se kristjanova vera res rojeva, razvija in pogloblja znotraj Cerkve, če je vera res osebna udeležba pri veri Cerkve, kdo potem še ne uvidi te posledice? Vera Cerkve je živa vera, ki se razprostira v upanju in v ljubezni. Nevesta (Cerkev) ne neha Ženinu podarjati vere. Tako je vse kristjanovo duhovno življenje, njegova korenina je vera, udeležba pri življenju Cerkve. Krščanska duša je po Origenovih besedah *anima ecclesiastica*. Najbolj tesne vezi z Jezusom Kristusom so prav tako vezi Cerkve. Kristjan je v svoji najgloblji notranjosti povsem katoliški; tam črpa udeležbo pri vesoljni skrbi Nje, ki ima nalogo vse zbrati v Kristusu.«²⁴

Med Kierkegaardovimi Krščanskimi (na)govori najdemo mnogo primerjav o skrbi poganov, o boju s trpljenjem, o mislih, ki ranijo od zadaj ter o Kristusu, ki je večji od našega srca. Med njimi spet srečamo zgodbo puščavnika: »Neki pobožen puščavnik je živel dolga leta mrtev za svet in se strogo držal svoje zaobljube uboštva, tako da je pridobil prijateljstvo z velikim bogatašem, ki je ob svoji smrti zapustil vse premoženje temu samotarju, ki je dolgo živel od vsakdanjega kruha. Prišli so to naznanit puščavniku, ta pa je odgovoril: 'To mora biti pomota; kako me je mogel postaviti za svojega dediča, mene, ki sem umrl veliko pred njim!' Kako se je zemeljsko bogastvo zdelo ubogo poleg tistega drugega! In takšno se vedno razodene vpričo smrti. A kristjan, ki živi v uboštvu, ne da bi bil za to v skrbeh, je tudi mrtev za svet in svetu. Prav zato živi. In zato se bogastvo vsega sveta, ki ga moremo uporabljati ves čas svojega življenja, zdi tako nepomembno, če ga primerjamo z njegovim uboštvom, bolje z njegovim bogastvom. Mrtvec ne potrebuje denarja, to vemo vsi; živ človek pa, ki ga res ne uporablja, mora biti bodisi zelo bogat (in v tem primeru je zelo mogoče, da ga potrebuje še več) bodisi ubog kristjan.«²⁵

Cerkveni oče sv. Janez Zlatousti, veliki dobrotnik ubogih, polaga sledeče besede v Božja usta: »Obsul sem te s tisočnimi dobrotami,

zato te prosim, da mi kako povrneš. Tega ne zahtevam od tebe kakor dolžnika, marveč bi ti rad v zameno za tvoje majhne darove podaril krono in podelil kraljestvo.

Ne pravim ti: Reši me iz revščine; niti: Daj mi bogastva, čeprav sem iz ljubezni do tebe postal ubog, ampak te prosim edinole kruha, obleke in v lakoti nekaj dobrote.

Če sem se znašel v ječi, te ne proim, da me rešiš vezi in izpelješ na svetlo, temveč te prosim samo eno: zavedaj se, da sem v ječi zaradi tebe. To priznanje mi je dovolj, da ti zanj podarim nebesa. Osvobodil sem te najtežjih verig, a meni bo dovolj, če boš hotel priti na obisk k vklenjenemu.

Mogel bi te kronati tudi brez teh del. Želim pa biti tvoj dolžnik, da bi krono prejel z večjim zaupanjem.«²⁶

Opombe

¹ Prim. G. de Saint-Thierry, *Exposé sur le Cantique des cantiques*, 73.

² Prim. Iz govorov sv. Janeza Zlatoustega, škofa (hom. o hudem duhu skušnjavcu 2, 6).

³ D. Movrin, *Izviri menišтва*, MD Celje–Ljubljana 2011, 160.

⁴ Prim. Sv. Lovrenc (10. avgust), v: *Leto svetnikov*, 3. zv., MD Celje–Ljubljana 2000, 350.

⁵ Prim. Ch. Péguy, *Preddverje skrivnosti druge kreposti*, MD Celje–Ljubljana 2012, 110–112.

⁶ Iz govorov o Matejevem evangeliju sv. Janeza Zlatoustega, škofa (50, 3–4).

⁷ Avguštín, *Sermo*, 86,1.

⁸ Avguštín, *Sermo*, 239,4.

⁹ Avguštín, *Sermo*, 14,4.

¹⁰ Prim. Papež Francišek, ap. spodbuda Evangelii gaudium . Veselje evangelija, v: CD 140, Družina, Ljubljana 2014, 189.

¹¹ Prim. Avguštín, *Sermo* 39,6.

¹² Avguštín, *Sermo* 21, 10.

¹³ Mati Terezija, *Pridi, bodi moja luč*, Družina–Novi svet, Ljubljana 2010, 275.

¹⁴ Prim. Papež Francišek, ap. spodbuda Evangelii gaudium, 187

¹⁵ Prim Papež Francišek, ap. spodbuda Evangelii gaudium, 198.

¹⁶ A. Štrukelj, *Zaupanje in pogum*, Družina, Ljubljana 2015, 105.

¹⁷ Prim. Pismo Diognetu, nav. v: A. Strle, *Živo upanje. Velikonočna skrivnost*, Družina, Ljubljana 1990, 245–246.

¹⁸ Prim. Papež Francišek, ap. spodbuda Evangelii gaudium, 187.

¹⁹ Avguštín, *Sermo* 6.

²⁰ Avguštín, *Sermo* 60,11

²¹ Avguštin, Sermo 39,6.

²² Prim. I. Rojnik, Pavel VI., koncilski papež, MD Celje 2015, 108–109.

²³ Ch. Péguy, Preddverje skrivnosti druge kreposti, MD Celje 2012, 72–73.

²⁴ Prim. H. de Lubac, La foi chrétienne, Cerf, Pariz 2008, 257–258.

²⁵ Prim. S. Kierkegaard, Krščanski (na)govori, MD Celje–Ljubljana 2014, 18.

²⁶ Iz govorov o pismu Rimljanom sv. Janeza Zlatoustega, škofa (15. hom., 6).

KARDINAL FRANC RODE

Pogled na človeško zgodovino

Prof. Alojz Rebula:

Gospod kardinal, kakšen je z biološkega vrha osemdesetih let razgled, ki se Vaši eminenci ponuja nad Slovenijo, Evropo, svetom. Je to panorama rastoče ali pojemajoče človeške zgodovine?

Kard. Franc Rode:

»Vaste question!« bi rekel Francoz. Kaj naj bi pomenilo »panorama rastoče ali pojemajoče človeške zgodovine«? Kar zadeva tehnično inovativnost, napredek znanosti, nova odkritja na področju medicine, raziskovanja vesolja in drugih, kaže, da se zagon, ki se je sprožil na začetku moderne dobe, nadaljuje in se ni bati kakšnega pojemanja. Gre za ustvarjalno moč in hkrati zvestobo evropskim kulturnim temeljem? Tu smo že na bolj negotovem terenu. V svojem nastopu v Evropskem parlamentu v Strasbourgu je papež Frančišek drzno, kar po argentinsko zbadljivo, spregovoril o Evropi kot o »babici (špansko *abuela*), ki ni več rodovitna in živahna«.

Še bolj problematično se zdi področje moralnih vrednot in etičnih načel, na katerih temelji naša civilizacija. Vse kaže, da se neki model civilizacije izčrpava in bliža svojemu zatonu. Že francoski pesnik Paul Valéry in za njim angleški filozof Arnold Toynbee sta ugotavljala, da so vse civilizacije zapisane smrti.

Je pa še drugo vprašanje, ki se skriva za besedami »rastoča ali pojemajoča panorama zgodovine«, to je v resnici najgloblje vprašanje, ki vodi v spoznanje pravega obraza zgodovine, vprašanje dobrega in zlega v zgodovini. Raste dobro in pojema zlo v našem času? Ali morda obratno? Tu smo pred najglobljim vprašanjem, ki zadeva sam smisel zgodovine. Nanj lahko odgovarjamo samo s teološkega vidika.

Kako s tega zornega kota soditi v času, ki ga živimo? Kakšna je duhovna kvaliteta naše dobe in človeka te dobe? Je ta človek neozdravljivo na poti v pogubo, ker se neodgovorno vdaja silam zla, ali je na poti v osvobajanje od pradačnih spon in si že ustvarja raj na zemlji? Obe viziji sta, vsaka po svoje, zgrešeni, tako pesimizem, ki v sedanjem času vidi samo prevaro in greh, kot tudi naivni optimizem, ki v svoji slepoti vidi zgolj napredek.

Spregovorimo najprej o pesimizmu, ki spremlja človeka od začetka do danes. O tem imamo nešteta pričevanja. Navedimo nekatera iz različnih časov in narodov.

Hinduizem pojmuje čas kot večno vračanje istega, znotraj tega cikličnega pojmovanja pa deli zgodovino na štiri različna obdobja: zlata, srebrna in bronasta doba in sedanja temačna doba, ki se imenuje *kali-juga*, doba nesloge in hinavstva, najkrajša v zgodovini človeštva, ki naj bi se končala leta 2025. Podobno pojmovanje časa nahajamo pri Grkih. Heziod v 8.–7. stoletju pr. Kr. v svojem epu *Dela in dnevi* govori o zlati dobi, za vselej zapravljeni, ki ji sledijo srebrna, bronasta in železna doba, vsaka slabša.

Prepričanje, da je zlata doba za nami in da živimo v najslabšem času človeške zgodovine, se nenehno pojavlja med narodi v vseh časih. Naj za primer navedem besede zgodnjega španskega pesnika Jorgeja Manriqueja (1440–1479), ki ob očetovi smrti ugotavlja, da je bil vsak pretekli čas boljši:

*cómo a nuestro parecer
cualquiera tiempo pasado fue mejor.*

Ne kvari pa se samo čas in kvaliteta življenja, s časom postajajo slabši tudi ljudje, vsaj slabši od prejšnjih rodov. Zanimiv podatek takega, sicer zelo splošnega, mišljenja najdemo v pismu, ki ga leta 1620 piše francoska plemkinja sv. Ivana Frančiška Šantalska svoji hčerki, ko jo nagovarja, naj se ne pomišlja privoliti v zakon s starejšim moškim. In navaja te razloge: »Draga moja hčerka, tu je g. Tournalleon, ki vas bo obiskal v upanju, da vam bo všeč. Res, g. Tournalleon je petnajst let starejši od vas, toda, otrok moj, ob njem boste bolj srečni kot ob kakšnem lahkomiselnem in razuzdanem mladeniču, kakršna je danes mladina. Poročili se boste s človekom,

ki je daleč od vsega tega, ni kvartopirec. Svoje življenje je častno preživel v vojski in na dvoru» (Henri Bremod, *Sainte Chantal*, Pariz 2011, str. 258–259).

Podobno misel, da je sedanja generacija veliko bolj pokvarjena od prejšnjih, najdemo nekaj let pozneje tudi v naših krajih. Idilični pogled na preteklost in žalovanje nad sedanjim časom se izraža v neki pridigi Janeza Svetokriškega konec 17. stoletja. Takole naš znameniti pridigar tarna nad svojim nesrečnim časom: »Ah, kedaj je bilu šlišat v naši deželi, da bi zapuvidi Božje zaničovane bile, kakor ob našim nesrečnem času? Nekadaj možje inu žene so pohlevnu gvantane hodile, kaj zdaj z' ena Luciferska ofert se vidi? Nekadaj, kadar so šlišali, de eden z' Bugam je senthal, od strahu so se tresli, zdaj se smejejo. Nekadaj, kadar so zamerkali, de ena nečist leben je pelala, jo nejsu v soseski terpeli, zdaj očitnu lotrjo inu prešuštvu se triba, vener obedn neč ne reče. Nekadaj sosedi so vkupaj deržali inu eden timu drugimu pomagali, zdaj eden je timu drugimu nevošliv. Nekadaj nej bilu šlišat takoršne kletvine, klafajna, etc.« (*Sacrum promptuarium* IV., Labaci 1700, str. 219) Podobno žalovanje nad nesrečnim sedanjim časom opazamo v pridigah in spisih duhovnih pisateljev v vseh evropskih deželah vse do 20. stoletja.

Zanimivo pričevanje o degradaciji človeka in v tem primeru celo veselja in zemlje, nam daje južnoameriško pleme Guaraní ob koncu 19. stoletja. Ko se je med njimi vse bolj razširilo občutje, da bo zemlja pokončana, so se začeli seliti iz kraja v kraj, v iskanju »dežele brez greha«, nekakšnega raja na zemlji onkraj morja. Ta preseljevanja so pod vodstvom šamanov trajala vse do začetka 20. stoletja. Eden od šamanov je povedal, kaj je ljudi gnalo na pot: »Ne samo pleme Guaraní, ampak vsa narava se je postarala in je utrujena od življenja.« Po tem pripovedovanju naj bi šamani slišali, kako zemlja prosi boga Nauderuvuja: »Preveč mrličev sem požrla, presita sem in izčrpana. Oče, daj, da bo tega konec.« Tudi voda naj bi prosila Stvarnika, naj ji da pokoj, naj se že enkrat konča ne-nehno valovanje. Prav tako drevesa in vsa narava. Vse to je izraz neke kozmične utrujenosti in želje po smrti, kar se rado pojavi po dolgem in praznem pričakovanju raja na zemlji.

Nasproti tej črnogledi viziji zgodovine pa se v liberalnih krogih od razsvetljenstva dalje uveljavi izrazito pozitivno gledanje na zgodovino kot na zmagoslavni pohod človeštva po poti neustavljivega napredka. Ta miselnost prevlada sredi 19. stoletja v obdobju pozitivizma, ki vidi v napredku znanosti postopno pojemanje in končno izginotje religioznega čustva. »Svet je danes brez skrivnosti,« z naivnim zadovoljstvom ugotavlja Marcelin Berthelot. Ne sicer v smislu, da je znanost že razkrila vse, kar so pripisovali nadnaravnim silam, pač pa s prepričanjem, da ji bo z istimi uspešnimi metodami nazadnje uspelo odkriti tudi zadnje skrivnosti sveta in življenja. Ta nov svetovni nazor naj bi po mnenju postal religija prihodnosti. »Prišel bo dan,« je pisal Ernest Renan, »ko človeštvo ne bo več verovalo, ampak vedelo, dan, ko bo poznalo metafizični in moralni svet, kot že pozna fizični svet.« V zanosu razvoja znanosti dokazujejo, da je religija slepilo v človeški zavesti, ostanek starega vraževerstva, ki bo ob napredovanju znanosti izginilo.

Danes gledamo na te stvari bolj trezno. Po tragedijah dveh svetovnih vojn, po totalitarizmih 20. stoletja z njihovimi zločini v imenu ideologij 19. stoletja, po nevarnostih, ki jih prinaša s seboj razvoj tehnike, po onesnaževanju okolja v imenu napredka, ki so ga tako boleče občutili že Guaraniji, spričo novih moralnih vprašanj, ki jih zastavljajo vse večje možnosti poseganja na področje biologije, se je naše navdušenje nad znanostjo nekoliko ohladilo. Nedvomno je storil človek korak naprej na mnogih področjih, a to tudi drago plačuje z vse večjim notranjim nemirom in tesnobo. Razvoj znanosti in obvladovanje narave gre pogosto vstric z atrofijo notranjega življenja, izpostavljenostjo elementarnim kapricam, odtujitvijo sebi, suženjsko odvisnostjo od medijev. Ideologija nujnega in nenehnega napredka ni samo naivna, ampak je tudi nevarna zaradi iluzij, ki jih rojeva.

Pogled na zgodovino, ki nam ga nudi krščanstvo, je bolj kompleksen in, če smemo tako reči, bolj resen. Francoski mislec Henri-Irénée Marrou govori o tragičnem optimizmu, ki temelji na veri in upanju, nasproti zlu, ki je navzoče v zgodovini. To ni pesimizem, ampak zdrav realizem, ki si ne zakriva oči pred zlom.

Po eni strani odklanja površni optimizem, ki prezre temne plati sedanjosti in samo sanja o sončni prihodnosti, po drugi strani pa tudi mrko črnogledost, ki v tem času ne vidi drugega kot greh, prevaro in pogrezanje v zlo. Ne smemo se slepiti. Zgodovina ni enoglasni zmagoslavni spev, ki spremlja človeštvo na njegovi poti k vedno svetlejšim obzorjem. V teku stoletij odmevajo različni, nasprotujoči si glasovi. Na eni strani »pulcherrimum carmen«, sijajni spev dobrote in svetosti, na drugi kakofonija laži, prevare in napuha. Ti glasovi pa se med seboj bijejo in dajo zgodovini značilni rezki prizvok.

Sv. Avguštin je to misel o dvoumnosti zgodovine izrazil s pripodobo dveh mest: Božje mesto in zemeljsko mesto, ki si med seboj nasprotujeta. Božje mesto, to je Kristusovo skrivnostno telo, ki raste in se razvija v zgodovini, novi Jeruzalem, ki se gradi sredi naporov in preizkušenj, nova zemlja, kjer rastejo in se zbirajo svetniki. Zemeljsko mesto je mesto človeka, ki je pozabil, da je njegov poklic srečanje z Bogom, mesto človeka, ki se zapira v svojo končnost in malikuje samega sebe. »Fecerunt itaque civitates duas amores duos.« Dve ljubezni sta naredili dve mesti: ljubezen do Boga, ki gre do pozabe samega sebe, in ljubezen do sebe, ki gre do pozabe Boga (*Civ. Dei* 14,28).

Da, zgodovina ni triumfalni sprevod od zmage do zmage, sprevod pravičnosti in resnice. Dve sili gresta vstric, se prepletata in si nasprotujeta: Božje mesto, ki se počasi in s težavo gradi v trpljenju, nasprotovanju in porazih, in zemeljsko mesto, v svojem ošabnem odklonu vsega, kar je Božjega. Tako zaznamo pravi, temni obraz zgodovine: greh je toliko navzoč v zgodovini kot milost. In tako, kot naše osebno življenje, je tudi življenje človeštva polno porazov, neuresničenih načrtov in zablod. Če se ozremo na to, kar najbolj sili v ospredje, je očitno, da je zlo bolj vidno od dobrega.

Iz tega je razvidno, da je zgodovina skrivnost, ki je ni moč razumeti. Rast Božjega kraljestva v svetu je po svoji naravi nekaj, kar se ne da izkustveno meriti. Nedvomno Bog vodi zgodovino, a po potih, ki so največkrat nerazumljiva. Pomen mnogih dogodkov, mnogih zgodovinskih osebnosti, nam ostane neznan, njihova re-

snična vrednost prikrita. Koliko neznanih svetnikov! Koliko dejanj, ki so dobro ali slabo vplivala na tok zgodovine, pa jih ne poznamo. V veri vemo, da se resnična zgodovina odigrava na drugi, duhovni ravni, da je bistvena zgodovina rast Božjega kraljestva v srcih, širjenje Kristusovega skrivnostnega telesa, ki je Cerkev, zbiranje in rast svetnikov. In kaj pospešuje to rast? Odgovor ni enostaven. So navidezni uspehi, ki ne pospešujejo rasti Božjega kraljestva, in so porazi, ki so morda vir milosti za Cerkev. Je bilo leto 1945 za Cerkev na Slovenskem poraz ali zmaga? Je bilo 15.000 umorjenih mladih kristjanov po drugi svetovni vojni, če pomislimo, za kaj in kako so umirali, poraz ali zmaga? Ni nam dano poznati pomena in vrednosti vsakega dogodka za rast Božjega kraljestva. Šele na sodni dan bo jasen odgovor na to vprašanje.

Kakšno je razmerje med Božjim mestom in zemeljskim mestom, med širjenjem Božjega kraljestva med narodi in gradnjo civilizacije brez Boga? Na vprašanje odgovarja sv. Avguštin v svojem delu *Civitas Dei*, opirajoč se na priliko o ljulki in pšenici (Mt 13,34). To razmerje, pravi Avguštin, je zapleteno, kajti obe mesti sta med seboj pomešani in se prepletata drugo z drugim, tako da ju ni moč ločiti vse do poslednje sodbe: »*Perplexae quippe sunt istae civitates invicemque permixtae in hoc saeculo donec ultimo iudicio dirimantur*« (Civ. Dei 1,35).

Ta neločljiva prepletenost Božjega in zemeljskega mesta je ena osnovnih trditev krščanskega pogleda na zgodovino. Zlahka razumemo, kakšne so praktične posledice tega nauka: ni mogoče gledati na svet z manihejskim pogledom, kakor da bi bili na eni strani dobri, Božji služabniki, na drugi strani pa hudobni, hudičevi privrženci. Meja, ki ločuje ene od drugih, je nevidna. Samo Bog vidi v srce in pozna pravi obraz vsakega človeka, kot tudi Cerkve v celoti. Ni moč soditi posameznih zgodovinskih osebnosti, kot tudi ne dogodkov in civilizacij. Končno bo sodil Bog in tedaj bomo videli, kaj je prispevalo k rasti Božjega kraljestva in kaj je to rast zaviralo.

Te splošne ideje teologije zgodovine veljajo seveda tudi za Slovenijo in Evropo. In v njihovi luči presoјamo našo zgodovino

in naš sedanji trenutek. Kako se predstavlja naša zgodovinska panorama, v rasti ali pojemanju?

O duhovnem stanju v Sloveniji in Evropi so nam zadnji papeži, zlasti Janez Pavel II. in Benedikt XVI., povedali marsikakšno grenko resnico. Janez Pavel II. je v apostolski spodbudi *Cerkev v Evropi* govoril o »tihi apostaziji« na naši celini in ugotavljal, da Evropa izgublja svoj krščanski spomin. Znotraj evropske kulture so se utrdile krščanstvu sovražne ideologije, kot so materializem, hedonizem, nihilizem, sekularizem in relativizem, skupaj z odprtim nasprotovanjem vsakemu javnemu izražanju verskega prepričanja. Evropski mediji – slovenski še posebej – imajo na splošno negativen odnos do vsega, kar spominja na krščanstvo. Od politike do znanosti, od prava do morale, povsod je tradicionalna evropska religija na zatožni klopi, češ da kvari družbeno sožitje, ogroža laično državo in je netolerantna do vseh, ki ne sprejemajo njenih moralnih načel.

V nasprotju s pravoslavno Evropo, Zahodna Evropa zavrača svojo krščansko preteklost in se je sramuje. V svoji zakonodaji uveljavlja načela, ki so v nasprotju s krščansko etiko: splav, evgenetika, evtanazija, manipulacija z zarodnimi celicami, istospolne poroke. Vse bolj skriva svoje krščanske simbole in praznike. Sklicujoč se na načelo svobode, dovoljuje »umetniške« izraze, ki žalijo kristjane. Evropski človek živi v kulturi, zaznamovani s sekularizacijo, kjer Bog izginja iz javnosti, kjer se krščanske vrednote vse bolj izgublajo.

Táko je duhovno stanje v Sloveniji in Evropi. Vsaj kolikor nam je dano videti. Nad temi javnimi manifestacijami sekularizma pa je v ozadju še vedno množica vernih, nekakšna tiha večina, ki bolj ali manj pasivno spremlja te spremembe, jim delno podlega, a hkrati želi ostati zvesta Cerkvi in krščanskim načelom. Vse kaže, da je knez tega sveta na pohodu, da zlo razvija svoj dinamizem, ki osvaja, in da se bo hudobija še bolj razbohotila ob koncu zgodovine. Spomnimo se na eshatološke govore v evangeliju: »Vstali bodo krivi kristusi in krivi preroki in bodo delali znamenja in čudeže, da bi premotili izvoljene, ko bi bilo mogoče« (Mr 13,22). In Jezusovo vprašanje: »Ali bo Sin človekov, kadar pride, našel vero na zemlji?« (Lk 18,8).

Te besede kažejo na to, da zmaga dobrega ne bo nikoli dokončna. Bog nam ni obljubil zmage na zemlji, nasprotno. Sv. Avguštín pravi: »Nihče naj si ne obeta tega, česar evangelij ne obeta. Sveto pismo nam za ta čas napoveduje preizkušnje, preganjanje, bolečine, skušnjave ...« Te preizkušnje naj v nas krepijo zavest, da je »naša domovina v nebesih, od koder tudi pričakujemo Zveličarja Jezusa Kristusa, ki bo preobrazil naše borno telo, da bo podobno njegovemu poveličanemu telesu« (Flp 3,20–21). In naj zbujajo v nas pričakovanje in željo po Gospodovem prihodu v slavi s klicem prvih kristjanov: »Marana-tha! Pridi, Gospod Jezus!« (Raz 22,20). Morda bo v trenutku Kristusovega prihoda za Cerkev obdobje duhovnih porazov, a vendar bo tedaj Kristusovo telo doseglo svoje polno število, ki ga je določil Oče v svojem načrtu: »'Doklej, o Vladar, ki si svet in resničen, ne boš sodil in maščeval naše krvi nad prebivalci zemlje?' Tedaj je vsak izmed njih dobil belo oblačilo in rečeno jim je bilo, naj potrpijo še malo časa, dokler se ne dopolni število njihovih služabnikov in bratov« (Raz 6,10–11).

EDOUARD ADE

Pozor pred trojanskimi konji!

Pričakovanja glede sinode o zakonu in družini.

Točke za razlikovanje duhov

Blaženi Pavel VI. je leta 1965 ustanovil škofovsko sinodo, da bi ohranjala tistega duha zbornosti, ki so ga koncilski očetje doživljali na drugem vatikanskem koncilu. Sinoda je organizem, ki pomaga pastirjem Cerkve po vsem svetu, da se morejo pogovarjati med seboj, si izmenjavati informacije in izkušnje ter skupno iskati pastoralne rešitve. Papež Frančišek je želel, da škofovska sinoda postane ključna prвина v prenovi rimske kurije. Prvi preizkus te vizije je vprašanje družine, »domače Cerkve«, kakor jo imenujejo koncilski in papeški dokumenti. Sveti Janez Pavel II. je rekel, da je družina »najpomembnejša pot Cerkve«, ker jo je Sveta Trojica izbrala za učlovečenje Božje Besede, Kristusa. Ta preizkus bomo vsi skupaj uspešno prestali, če bo sinoda izpolnila naslednje pogoje:

a) Družine naj se ob koncu 14. redne škofovske sinode čutijo okrepljene v svoji istovetnosti, poklicanosti in svojem poslanstvu.

b) Pastirji naj pomagajo krščanskim družinam, da se bodo spopadle z izzivi današnjega sveta, ki širi vrednote, ki niso evangeljske.

Edouard Ade, roj. 1960, duhovnik nadškofije Cotounu v Beninu. Doktorat na Sorboni v Parizu in na Gregorijani v Rimu, zdaj profesor in tajnik Katoliške univerze zahodne Afrike. Na simpoziju škofovskih konferenc Afrike in Madagaskarja od 8. do 11. junija 2015 v Accri, glavnem mestu Gane, kjer je sodelovalo 5 kardinalov in 45 škofov, je imel Edouard Ade predavanje »Les attendus du Synode sur la Famille. Quelques points de discernement«. Z avtorjevim dovoljenjem prevedel Anton Štrukelj.

c) Družine naj doživljajo oporo in pomoč na svoji poti vere, da bodo mogle sprejeti tudi poraze in rane ter nadaljevati svoja prizadevanja.

I. Pričakovanja

Jasno oznanjevanje evangelija družine

Zaželeno je, da sinoda v svojem sklepnem dokumentu ne bi kar predpostavljala evangelija družine, kakor da bi vsi ali vsaj številni katoličani že poznali in osvojili tozadevni nauk koncila, blaženega Pavla VI., svetega Janeza Pavla II. in papeža Benedikta XVI. in bi zdaj šlo samo še za pastoralo za tiste, ki tega nauka ne upoštevajo. Sicer ti sploh ne bodo razumeli, zakaj jim Cerkev predlaga pot za popolno spravo z življenjem po evangeliju. Vsem je treba jasno priklicati v spomin cerkveni nauk, bodisi prilično ali neprilično.

Cerkvi najbolj škoduje, če druge oblike sporočil preglasijo oznanjevanje evangelijske resnice. Zato krščanske družine pričakujejo jasno besedo sinodalnih očetov o tem, kaj je družina v Božjem razodetju. Cerkev se ne sme naveličati oznanjati to resnico. Družine želijo ponovno slišati, da je zakon po Božji volji skupnost enega samega moža in ene same žene za vse življenje. Nihče nima pravice biti nezvest ali se ločiti ali se ponovno poročiti, če se zgodi, da eden od zakoncev iz tega ali onega razloga zapusti drugega. Družine potrebujejo, da jih Cerkev v vsakem času spominja na lastnosti in cilje krščanskega zakona. Pričakujejo, da se Cerkev ne bo utrudila ponavljati te resnice. Ne smemo se naveličati ponavljati evangelijsko resnico.

Pastoralno skrb je treba posvečati vsem enako: tistim, ki ostajajo zvesti evangelijski poti tudi za ceno številnih bojov in žrtev, tistim, ki so na tej poti doživeli poraz, a vztrajajo v zvestobi, in tistim, ki niso mogli vzdržati in so sklenili nove zveze.

Natančnost v izražanju

Cerkev mora v svojem učiteljstvu ohranjati natančno govorico. Ker cerkveni nauk ne pozna niti ločitve niti ponovne poroke, ne sme govoriti o »ponovno poročenih ločenih«, ampak o »ločenih in na novo vezanih«. V primeru, da prevzame prvo navedeno oznako, ki je zakoreninjena v civilnem pravu, naj bi najprej modro dodala: »...tisti, ki so označeni kot ponovno poročeni ločeni.«

Glede postopnosti cerkveno učiteljstvo že od svetega Janeza Pavla II. jasno razlikuje med »postavo postopnosti« in »postopnostjo postave«. Slednje nasprotuje katoliškemu nauku. Prvo pa dopušča, da more grešnik postopno korak za korakom napredovati, da bi prišel iz grešnega stanja. Pri tem more računati na Božjo milost, ki v njem prebujata kesanje in prizadevanje za pokoro. Tako se more opreti na »dobro«, ki ostaja v njem in ki ga greh ni povsem uničil.

Sinoda bo skrbno razlikovala med »dobrim«, ki ostaja v grešniku, in med »dobrim« v takšnih življenjskih okoliščinah, ki nasprotujejo evangeliju. Če bi bilo drugače, zakaj naj bi se potem tisti, ki so v takšnih položajih, trudili, da jih zapustijo? Če bi postopnost pojmovali v smislu proporcionaliziranja resnice, bi bilo nevarno, ker to pomeni, da »napredujemo zunaj poti« (sv. Tomaž Akvinski). Isti *doctor communis* priporoča, da »je bolje šepati na poti, kakor z velikimi koraki teči zunaj poti. Kajti kdor šepa na poti, se približuje cilju, tudi če zelo počasi; tisti pa, ki teče zunaj poti, se toliko bolj oddaljuje od cilja, kolikor krepkeje teče« (Komentar k Janezovemu evangeliju 14,2).

Koncesije, ki so že podeljene ločenim in na novo zvezanim

Sinoda mora priklicati v spomin koncesije, ki jih Cerkev že podeljuje. Ali jih poznamo in uporabljamo? S kakšnimi rezultati? V čem ne zadovoljujejo glede cilja, ki je zveličanje duš? Ali je potrebno naklanjati še druge?

»Spravo v zakramentu pokore, ki odpre pot k evharističnemu zakramentu, je mogoče podeliti samo tistim, ki obžalujejo prekršitev znamenja zaveze s Kristusom in zvestobe do njega ter se odkritosrčno pripravljene živeti tako, da to ne bo v protislovju z nerazvezljivostjo zakona. To je konkretno tedaj, kadar mož in žena iz resnih razlogov – na primer zaradi vzgoje otrok – ne moreta izpolniti dolžnosti ločitve – a, se obvezeta živeti povsem zdržno, to je, da se vzdržita dejanj, ko so pridržana zakoncem'« (Janez Pavel II., homilija ob sklepu 6. škofovske sinode (25. 10. 1980) 7: AAS 72 (1980) 1082), Janez Pavel II., ap. pismo o družini *Familiaris Consortio*, 84 (CD 16, Ljubljana 1982).

»Brez dvoma se polna udeležba pri evharistiji uresničuje tedaj, ko človek tudi sam prejme obhajilo. Kljub temu je treba paziti, da ta pravilna trditev pri vernikih ne bo vodila k nekemu avtomatizmu, kakor da imel človek, samo zato ker je v cerkvi med liturgijo, pravico ali morda celo dolžnost pristopiti k evharističnemu obedu. Tudi če ni mogoče prejeti evharističnega obhajila, ostaja udeležba pri sveti maši nujna, veljavna, pomembna in rodovitna. V teh okoliščinah je dobro gojiti hrepenenje po polnem občestvu s Kristusom, na primer z duhovnim obhajilom, na kar je opozoril Janez Pavel II. (prim. *Ecclesia de Eucharistia*, 34), in kakor ga priporočajo sveti učitelji duhovnega življenja (med njimi na primer Tomaž Akvinski, *Summa Theologiae*, III, q. 80, a. 1,2; sv. Terezija Avilska, *Pot popolnosti*, pogl. 35, Karmel Sora 2000, 136; Ta nauk je tridentinski koncil odločilno potrdil: 13. zasedanje, pogl. 8)« (Benedikt XVI., *Sacramentum Caritatis*, 55 (CD 115, Ljubljana 2007).

Vsekakor je potrebno spominiti, da je izraz »duhovno obhajilo«, ki ga uporabljata *Ecclesia de Eucharistia* in *Sacramentum Caritatis*, analogen in v resnici vsebuje tri resnice, ki jih ne smemo pomešati. Izraz pomeni:

a) Milost prejetega zakramenta: obhajilo prejmeš zakramentalno in duhovno.

b) Obhajilo hrepenenja krščenega otroka, ki še ni bil pri prvem svetem obhajilu.

c) Hrepenenje po obhajilu, če obstaja ovira za prejem obhajila. Benedikt XVI. pravi: »Hrepenenje po polnem občestvu s Kristusom.«

Vprašanje homoseksualnosti / istospolnosti

Ali more Cerkev glede spolne naravnosti učiti kaj drugega, kakor je učila doslej, ne da bi nasprotovala celotnemu svetopisemskemu razodetju? V resnici moramo preveriti že govorico o »naravnosti«, ki namiguje, da obstajata dve enaki možnosti za človeško spolnost: istospolna in heterospolna. Trditev, da istospolna naravnost ni to, kar je Bog predvidel, ko je ustvaril človeka kot »moža in ženo«, ne pomeni, da žalimo homoseksualce.

Vprašanje poligamije / mnogoženstva

Za pastoralo Cerkve v Afriki bi bilo pomembno, da bi sinoda v svojem sklepnem dokumentu jasno razlikovala med dvema različnima oblikama poligamije. Prvič: poligamni pogani, ki živijo v položaju svetopisemskih očakov in jih lahko doseže Božja milost. Drugič: krščeni, ki se pozneje usmerijo k mnogoženstvu. Za poslanstvo Cerkve v Afriki bi bilo pomembno, da bi sinoda jasno izključila vsako možnost mnogoženstva za krščene. Sinoda pa naj bi ponovno ovrednotila pavlinski in petrinski privilegij, da bi prepredčili, da bi se grehu trdosrčnosti, ki ga je omogočilo mnogoženstvo, pridružil še greh nepravčnosti, zlasti do žena.

Priznavanje primerov ničnosti

Sinoda mora preučiti, kako bi napravili postopek za ugotavljanje ničnosti bolj dostopen in prožen. Pri tem pa je treba ohraniti obe kanonični instanci, ker je nujno potrebno zagotoviti moralno gotovost presoje. Mogli bi na primer poskrbeti, da postopki ne

bodo po nepotrebnem trajali predolgo, oblikovati zadostno število pristojnih sodelavcev za cerkvena sodišča in omogočiti brezplačen postopek (vsaj za uboge). Na vsaki stopnji postopka je nujno treba izključiti, da bi bila obravnava podobna priznavanju ločitve, kar bi pomenilo hud napad na neločljivost zakona.

Če priprava na duhovniško posvečenje in na redovniško življenje obvezno traja neko kanonično obdobje, ali se smemo pri pripravi na zakrament zakona zadovoljiti z neopredeljenimi koraki, kot so »daljna« in »neposredna priprava«? Pogosto pa so zaradi ognja strasti še te skrajšane na minimum.

Ali ne bi bilo treba uvesti kanonično določenega obdobja za zaročence? Pomembno bi bilo upoštevati tudi razsežnost »vere« pri veljavnem obhajanju zakramenta zakona.

II. Natančno razlikovanje duhov

Past ideološke kolonizacije in zagledanosti vase

Papež Frančišek je večkrat opozoril škofo dežel v razvoju na nevarnost ideološke kolonizacije. Tudi če Zahod ne sme misliti, da so njegovi problemi edini na svetu, pa kriza družine, ki jo preživlja, ogroža tudi Afriko in Azijo (prim. konferenco v Pekingu in Kairu, protokol v Maputu idr.). Soočenje s tem izzivom torej ni le naloga Evrope in Severne Amerike.

Toda če se morajo mlade Cerkve varovati, da ne padejo v past in se omejujejo na tista vprašanja, ki veljajo kot značilna zanje, imajo hkrati veliko dolžnost pozvati Zahod, naj se odpre drugim kulturnim obzorjem. Kulturno zdravje mladih Cerkva je odvisno od tega.

Utvare lažne odprtosti

Sinodalni očetje si morajo biti na jasnem glede utvar lažne odprtosti svetu. Če verjamemo medijem, se zdi, da je Nemčija dežela,

ki se je postavila na čelo tistih, ki hočejo katoliški nauk odpreti pričakovanjem sveta. Če pa primerjamo statistike verske prakse te dežele, nam razkrijejo veliko utvaro: protestantske skupnosti, ki že blagoslavljaajo istospolne zveze in sprejemajo ločitev, splav in evtanazijo, imajo samo 3,5% nedeljnikov, medtem ko jih je pri katoličanih 10,8%. Zato je zmota, da odprtost do sveta povečuje število katoličanov, ki živijo po veri. Nasprotno: takšna razpustitev v duhu sveta bi Cerkev oropala velikanske prilžnosti, da mladim ljudem oznanja vrednote absolutnega, ki jih na žalost zaradi boljše možnosti iščejo pri skrajnih skupinah, pri dihadistih, teroristih in tako naprej. Odraščajoča generacija namreč išče visoke duhovne vrednote, bolj kakor mnogi mislijo. Sita je potrošniške kulture, ki ji jo vsiljuje globalizirani svet. Tudi če ne pove, od Cerkve pričakuje, da ima trdno zasidrana v Jezusu Kristusu pogum, predlagati ji visoke vrednote in svetot kot pot, dosegljivo za vse.

Pravila za razlikovanje duhov

Papež Frančišek ima kot dober sin svetega Ignacija izostren čut za pravila o razlikovanaju duhov. Cerkev, zbrana na sinodi, ne sme poskušati doseči svoj cilj po napačnih potih. Ta pot k cilju zahteva premočrtnost v mišljenju in čistost v namenu, kakor uči Baudouin de Ford. Dogaja se namreč, da »si marsikateri reči, tudi pregrehe pridevajo videz pravih kreposti in varajo oči srca. S svojim zapeljevanjem morejo tako hudo zatemniti pogled našega razuma, da ima razum nekaj slabega za dobro in obratno pride do tega, da odkriva nekaj slabega tam, kjer tega ni. To je en vidik našega ubogega stanja in naše nevednosti, ki ga moramo zelo obžalovati in se ga bati.« Tu je razlog, zakaj nam sveti apostol Janez priporoča, da preizkušamo duhove, da bi videli, ali res prihajajo od Boga.

V moči tega čuta za razločevanje duhov morajo sinodalni očetje ostati čuječi za strategijo sovražnika človeškega rodu, ki hodi okrog kakor rjoveč lev in išče, koga bi požrl. Poklicani smo, da se mu upiramo v veri (prim. 1 Pt 5,8–9).

Umetna nasprotja

Eden velikih manevrov je v tem, da povzroča veliko hrupa z ustvarjenjem umetnih nasprotij. Slišali bomo medije veliko govoriti o »konservativnih« in »naprednih«, o tistih, ki so za »elitarni nauk«, in tiste, ki zagovarjajo »relativistično pastoralo.« V teh do skrajnosti privedenih umetnih nasprotjih bo sovražnik ustvarjal srednja stališča in predlagal emocionalno ganljive pozicije z »minimalnimi spremembami«. A že geometrija nas uči, da najmanjša sprememba pri izhodišču vodi do velikih odklonov na cilju. Tu gre za strategijo, najti najmanjšo »odprtost«, ki bo zadovoljila vse strani v času sinode. Toda hermenevtika tega »majhnega popuščanja« – pomislimo na posamezne primere, za katere nekateri, o katerih pravovernosti ne moremo dvomiti, zahtevajo usmiljeno pozornost – lahko jutri privede do velikih razhajanj v nauku. Medijem moramo zato pojasniti, da sinodalni očetje ne odhajajo v Rim na tekmovanje v upanju, da bi prinesli domov trofeje za svoje krajevne Cerkve. Pričakovati smemo eno samo zmago: zmago evangeljskega duha nad posvetnim.

Vnaprejšnje pastoralne igre na srečo

Nekateri pastirji so brez odobrenja Svetega sedeža že uvedli nekatere pastoralne navade, ki nasprotujejo splošni disciplini, in skušajo doseči, da bo sinoda njihove navade odobrila. Takšne pastoralne posege je potrebno neusmiljeno razkrinkati.

Kje je potrebna čuječnost?

Metoda kneza tega sveta, ki skuša destabilizirati Cerkev, ustreza metodi »trojanskega konja«. V naslednjem pogledimo trojanske konje, ki bi utegnili nastopiti med sinodalnim zasedanjem.

Trojanski konj št. 1: »Nova govorica« za nedotakljive resnice

Zahteva po novi govorici je zelo navzoča v Sinodalnem poročilu, *Relatio synodi*, in v razpravah po sklepu izrednega zasedanja sinode oktobra 2014. Res je, da nova evangelizacija in prizadevanja za inkulturacijo vere v današnji svet terjajo komunikacijske oblike, ki ustrezajo sodobnemu svetu. Recimo podobno kakor je Jezus sam v svojem času uporabljal prilike, da bi ga njegovi poslušalci razumeli. A kakor kaže evangelij, teh prilik niso vsi razumeli, še učenci ne, ki so bili z Jezusom. Potrebno je bilo, da jim je v podrobnosti razlagal prilike. Ali imamo pravico zanemarjati takšno nujno pojasnjevanje? Ali res beseda moti sodobnika, ali pa resničnost, na katero beseda kaže? Naj še tako obračamo besede, vedno bomo zadeli ob nezmanjšljivost oznanila, razen če hočemo spremeniti tudi to. V tem primeru pa nismo več v katoliškem nauku. V čem bi namreč teologija telesa, kakršno je razvil Janez Pavel II., motila sodobni svet? In zakaj naj bi jo nadomestili s teologijo ljubezni, če ne bi bilo očitne volje, da izbrišejo v telesnost vpisano razliko, tisto spolno razliko, ki jo je hotel Bog, ki je ustvaril človeka kot moža in ženo? Odpraviti telo pomeni odpraviti skrivnost križa, pomeni odpraviti skrivnost družine.

Trojanski konj št. 2: Govorjenje o vrednotah

V *Relatio Synodi* je govor tudi o tem, da naj najdemo pozitivne vrednote pri »ponovno poročenih ločenih«, »istospolnih zvezah« in tako naprej. Na tem mestu se moramo trdno oklepati nauka svetega Tomaža Akvinskega, ki razlikuje med nečim »dobrim« pri grešniku in nečim »dobrim« v njegovem grešnem stanju.

Sicer bi morali reči, da mnogoženstvo med krščenimi predstavlja vrednoto, kajti prav za to gre v primeru »ločenih in na novo zvezanih«. Če nekoliko pretiravamo s primerjavo: trditev, da obstajajo pozitivne vrednote v zvezah, ki nasprotujejo evangeliju, bi pomenilo tudi priznavati, da obstajajo takšne pozitivne vrednote v

terorističnih združenjih, pri mafiji ali podobnih skupinah, in sicer iz preprostega razloga, ker so pripadniki takšnih združenj sposobni nesebičnega delovanja, solidarnosti, zvestobe in mnogih drugih vrednot, ki jih najdemo tudi v dobrodelnih ustanovah.

Trojanski konj št. 3: Idealiziranje evangelijskih zahtev

V sedANJI razpravi o krščanski družini, o katoliškem zakonu s svojo nerazvezljivostjo, svojo enoto, svojo zahtevo po zvestobi in odprtosti za potomstvo so te njegove lastnosti pogoto predstavljene kot »ideali«. Za takšnimi načini prikazovanja se skriva velika nevarnost, kajti na ta način je izpolnjevanje Božjih zapovedi predočeno kot visok ideal, ki pa ni dosegljiv za normalne smrtnike. Če bi to ustrezalo dejstvu, potem evangelij ne bi bil veselo oznanilo za ljudi, ampak jarem. Bilo bi nesmiselno predlagati, naj vzamemo ta jarem nase.

Trojanski konj št. 4: Dvoumnost in dvopomenski predlogi

Že v *Relatio Synodi*, a tudi v današnjih razpravah prihaja do sprememb v formulacijah. Začenjajo s tem, da recimo trdijo nekaj doktrinalno popolnoma nespotakljivega, na koncu pa pridejo do nesprejemljivega ali dvoumnega predloga.

Pravijo: nočemo »zakona za vse«, ampak se zavzemamo za to, da naj Cerkev upošteva vrednote, ki jih živijo v drugih oblikah trajnih zvez, ki so zveste itd.

Sveti Ignacij nas je posvaril pred takšnimi idejami: preveriti je treba, ali dober začetek res vodi k dobremu cilju. Sovražnik človeškega rodu namreč obvlada umetnost, da se spreminja v angela luči. Pobožni duši prišepetava dobre in svete misli, na koncu pa jih privede do svojih sprevrženih namenov. Zaradi tega nam sveti Ignacij svetuje, da kačo prepoznamo po njenem repu.

Sklep

Ponesrečena objava začasnega vmesnega poročila izrednega sinodalnega zasedanja v medijih, v katerem je vrsta predlogov, ki jih je pomemben del sinodalnih očetov zavrnil, ni bila v čast katoliški Cerkvi. Škofovska sinoda ni forum mednarodnega javnega mnenja. Cerkev ne sme pozabiti, kaj je. Ne sme se zgledovati pri civilnih organizacijah; na njihovih zborovanjih so rezultati večkrat oblikovani že vnaprej in so predloženi glasovanju, ko so že vsi utrujeni.

Če verujemo, da Sveti Duh vodi svojo Cerkev, moramo imeti potrpljenje, da hodimo pod njegovim navdihovanjem in zares hodimo skupaj. Na tej sinodalni poti moramo poslušati, kaj Duh govori Cerkvam. In Duh jim ne more govoriti ničesar drugega, kakor tisto, kar nam je Sin razodel. Celota Kristusovih vernikov pričakuje od svojih škofov, zbranih na sinodi, da poslušajo Svetega Duha in so oprezni do trojanskih konjev, ki bi jih sovražnik človeškega rodu utegnil vtihotapiti v njihova razmišljanja.

(PSEVDO)AVGUŠTIN IZ HIPONA

Meditacije

Prošnja k vsemogočnemu Bogu za poboljšanje nravi in življenja

Gospod, moj Bog, daj mojemu srcu, da bo hrepenelo po tebi, te s hrepenenjem iskalo, z iskanjem našlo, z najdenjem vzljubilo, z ljubeznijo odreševalo moje hudobije in jih odrešene ne več ponavljalo. Daj, Gospod, moj Bog, mojemu srcu kesanje, duhu skrušenost, očem studenec solz, rokam darežljivost miloščine. Moj Kralj, pogasi v meni mesene želje in prižgi ogenj svoje ljubezni; moj Odrešenik, preženi iz mene duha napuha in milostno nakloni zaklad svoje ponižnosti.

Moj Zveličar, odstrani od mene jezo razburjenost in podeli mi ščit dobrotne potrpežljivosti. Moj Stvarnik, izderi mi iz srca mržnjo in podari milino blagega duha. Daj mi, nadvse prizanesljivi Oče, trdno vero, ustrezno upanje in trajno ljubezen. Moj Vladar, odvrni od mene ničevost, duhovno nestanovitnost, blodenje srca, ustno norčevanje, prevzetnost oči, telesno požrešnost, zasramovanje bližnjih, zločine obrekovanj, pohotno radovednost, željo po bogastvu, teženje po oblasti, hlepenje po prazni slavi, zlo hinavščine, strup prilizovanja, zaničevanje revežev, zatiranje bolnih, pohlepno vnemo, rjo zavisti, smrt bogokletja. Poreži v meni, moj Stvarnik, krivično nepremišljenost, trmo, nemir, brezdelnost, zaspanost, lenobo, duhovno otopelost, slepoto srca, trdovratnost čutov, surovost nravi, nepokorščino dobremu, zavračanje nasvetov, razbrzdanost jezika, izkoriščanje revežev, nasilje nad nemočnimi, obrekovanje

nedolžnih, zanemarjanje podložnih, strogost do služinčadi, brezvestnost do domačih, trdoto do bližnjih.

Moj Bog, moje usmiljenje, po tvojem ljubljennem Sinu te prosim, daj mi, da bom opravljal dela usmiljenja, si prizadeval za pobožnost, sočustvoval s stiskanimi, svetoval tistim, ki so v zmoti, pomagal bednim, priskočil na pomoč potrebnim, tolažil žalostne, dvigal zatirane, poživljal uboge, krepil jokajoče, odpuščal dolžnikom, prizanašal tistim, ki so grešili proti meni, ljubil tiste, ki me sovražijo, slábo vračal z dobrim, nikogar preziral, ampak častil, posnemal dobre, se ogibal slabih, se oklepal kreposti, zavračal pregrehe, v težavah potrpel, se v sreči obvladoval, pazil na usta in ne izdajal zaupnih reči – skratka, zaničeval zemeljsko in hrepenel po nebeškem.

Obtožba človeka in izročitev Božjemu usmiljenju

Glej, moj Upodobitelj, veliko sem prosil, niti malo pa zaslužil. Priznavam, joj, priznavam, da mi ne pripadajo darovi, za katere prosim, ampak mnoge in najhujše kazni. Vendar mi vlivajo pogum cestinarji, nečistnice in razbojniki, ker jih v hipu iztrgane iz žrela sovražnika sprejme dežela Dobrega pastirja. Čeprav si namreč ti, Stvarnik vsega, v vseh svojih delih čudovit, mislim, da si vendar še čudovitejši v delih usmiljenja. Zato si po nekem svojem služabniku rekel o sebi: »Njegovo usmiljenje je nad vsemi njegovimi deli.« In ko si govoril na videz o enem samem, zaupamo, da si rekel o vsem svojem ljudstvu: »Svojega usmiljenja pa mu ne bom odtegnil.« Nikogar namreč ne preziraš, nikogar ne zavračaš, nikogar ne plašiš: razen morda, če se ti kak neumnež izneveri.

Zdaj se torej ne jeziš in ne udariš, ampak tistim, ki te jezijo, naklanjaš darove, če se umirijo. Moj Bog, rog moje rešitve, ki me sprejemaš, jaz, nesrečnež, sem te razjezil, sem delal zlo pred teboj, izzival tvoj srd, zaslužil jezo, grešil sem in si potrpel: pregrešil sem se, in vendar prenašaš. Če se skesam, prizanesesh; če se spreobrnem, sprejmeš: poleg tega, če odlašam, potrpiš. Blodečega kličeš nazaj, upornika vabiš, lenega čakaš, povratnika objemaš. Nevednega pou-

čuješ, žalostnega božaš, iz propada dvigaš, po padcu obnavljaš, prosečemu daješ v obilju, iskalcu se daš najti in tistemu, ki trka, odpreš.

Glej, Gospod, Bog moje rešitve, ne vem, kaj bi dal v zameno, ne vem, kako bi odgovoril: nobenega zatočišča ni, razen tebe, nobeno skrivališče ti ni nedostopno, pokazal si mi pot lepega življenja in me poučil, kako naj hodim, grozil si mi s peklom in mi obljubil rajsko slavo.

Zdaj, Oče usmiljenja in Bog vse tolažbe, prebodi s svojim strahom mojo mesenost, da se bom s strahom izmaknil temu, s čimer groziš, in vrni mi veselje nad svojim zveličanjem, da bom z ljubeznijo dosegel, kar svečano obljubljaš.

Moja moč, Gospod, moja opora, moj Bog in moj Osvoboditelj. Navdihni mi, kaj naj mislim o tebi, pouči me, s kakšnimi besedami naj te kličem, namigni, s kakšnimi deli naj ti ugajam; vem namreč za eno, s čimer se potolažiš, in za drugo, česar ne preziraš (Ps 10; 50). Gotovo ti je skesan duh daritev in sprejemaš potrto in ponižno srce. S temi darovi me, moj Bog, moj pomočnik, obogati. S temi varstvi me brani pred sovražnikom, to ohladitev iz plamenov pregreh mi nakloni, strastem hrepenenj pa odpri pobožno zatočišče. Daj, Gospod, moč moje rešitve, da ne bom med tistimi, ki nekaj časa verujejo, v času preizkušnje pa odpadejo (Lk 8; Ps 139). Varuj mojo glavo ob dnevu vojne, moje upanje ob dnevu bede in rešitev v času stiske. Glej, Gospod, moje razsvetljenje in moja rešitev, prosil sem za to, česar nimam, ti zaupal, česa se bojim: toda vest me peče, grajajo me skrivnosti srca, in kar ljubezen zgradi, strah uniči, kar gorečnost spodbuja, bojazen graja. Moja dejanja prinašajo strah, tvoja dobrota pa zaupanje: tvoja dobrotljivost spodbuja, moja hudobija pa ovira. In da priznam še bolj naravnost, v spominu se pojavljajo prividi pregreh, ki kaznujejo drznost predrznih duhov.

Tožba človeka, ki ga Gospod zaradi neposlušnosti ne sliši

Ko je namreč kdo vreden sovraštva, s kakšno pravico zahteva milost? Kdor zasluži kazen, s kakšno predrznostjo terja slavo? Sodni-

ka izziva, kdor namesto da mu naloži zadostitev za njegov prestop ek hoče, da ga zanj nagradi. Kralja zasmehuje kaznjenec, ki ga poziva, naj mu podeli nezasluženo bojno nagrado, in nežno ljubezen očeta zagreni neumen sin, ki si, potem ko ga razžali, pred kesanjem prilašča vzvišenost dediščine. Kaj, moj Oče, znova premišljam, da sem storil? Zaslužil sem smrt, pa bi rad dosegel življenje. Prizadel sem svojega Kralja, a me njegove zaščite ni sram prositi. Preziral sem Sodnika, katerega predrzno zahtevam za pomočnika. Ošabno nisem maral poslušati Očeta, ki si ga naposled drznem imeti za varuha. Gorje mi, ker prihajam tako pozno: gorje, gorje, kako pozno hitim: gorje mi, ker tečem za ranami in se ne menim za to, da bi se nepoškodovan ubranil pred kopji. Rane za ranami sem si zadajal, ker se nisem bal dodajati zločinov zločinom. Brazgotine sem omadeževal z novim padcem: ko sem prejšnja sramotna dejanja dopolnjeval z nedavnimi hudobijami, in kar je Božje zdravilo okrepilo, je moja nora pohotnost uničila; ponavljana hudobija je izničevala usmiljenje.

Seveda vem, da je zapisano: Ob katerikoli uri bo pravični grešil, bodo vsa njegova pravična dela pozabljena (Ezk 3; Prg 26). Če se pravičnost propadlega pravičnega ukine, koliko bolj kesanje grešnika, ki se vrača v grešnost. Kolikokrat sem se kot pes vračal k izbljuvku in kakor svinja zahajal v blatno lužo (2 Pt 2). Priznam, da se ne morem spomniti, koliko smrtnikov, ki tega še niso znali, sem naučil grešiti; tiste, ki niso hoteli, sem pregovoril, da so se pregrešili; tiste, ki so se upirali, sem prisilil; s tistimi, ki so hoteli, sem soglašal. Koliko takim, ki so zdravo hodili, sem nastavl zanko: tistim, ki so iskali pot, sem pokazal jamo. A ti, pravični Sodnik, si beležil grehe in opazoval vse moje steze in vse moje korake si preštel (Job 13; Ezk 43). Molčal si, zmeraj molčal, potrpežljiv si bil. Gorje mi, končno govoriš, kakor v porodnih bolečinah.

Bog, Gospod bogov, vzvišen nad hudobijo: vem, da boš prišel očitno, vem, da ne boš vedno molčal, ko bo iz tvojih oči žarel ogenj in se bo krog in krog tebe znesla huda nevihta, ko boš poklical nebo od zgoraj in zemljo, da boš razpoznal svoje ljudstvo, in glej, vpricho toliko tisočev ljudstev se bodo razgalile vse moje hudobije, toliki množici angelov bodo razkriti vsi moji zločini:

ne le v dejanjih, ampak tudi v mislih in govorjenju (Ps 49). Pred toliko sodniki bom revež stal, kolikor me jih je prekosilo v dobrih delih. Pred toliko tožniki bom osramočen, kolikor mi jih je dajalo zgled lepega življenja. Prepričalo me bo toliko prič, kolikor me jih je opominjalo s koristnimi govori in dajalo sebe v posnemanje s pravičnimi dejanji.

Moj Gospod, ne vem, kaj naj rečem; ne pride mi na misel, kaj naj odgovorim.

In ker sem že udeležen pri tej strašni stiski, me peče vest, mučijo me tajne srca, stiska pohlep, obtožuje napuh, použiva zavist, vnema poželjivost, vznemirja pohota, onečašča požrešnost, duši pijanost, ponižuje obrekovanje, spotika častihlepje, zavaja grabelživost, razsipa nesloga, vznemirja jeza, raztresa lahkomiselnost, daje me mlačnost, vara hinavščina, lomi prilizovanje, povzdiguje naklonjenost in zbadajo zvijače ...

Moja opora je Bog, pred čigar obličjem ni pravičen noben človek. Moje upanje ni v ljudeh. Koga boš našel pravičnega, če ga ne boš presojal usmiljeno? In če z usmiljenjem ne prehitíš hudobnega, ne ostane nič, s čimer bi se hvalil pobožni. Verjamem namreč, rešitev moja, kar sem slišal: da me tvoja dobrotljivost vabi h kesanju. »Nihče ne more priti k meni, če ga moj Oče, ki me je poslal, ne pritegne« (Jn 6). Ker si me torej poučil in s poukom milostno oblikoval, te v vsej globini svojega srca in z vsem poletom svojega duha prosim, vse-mogočni Oče, s tvojim preljubim Sinom in preslavnim Tolažnikom: vleci me, da bom radostno tekel za teboj v vonju tvojih dišav (Vp 1).

*O zaupanju, ki ga mora imeti duša v Gospoda Jezusa
in v njegovo trpljenje*

Vsekakor bi bil mogel obupati zaradi množice svojih grehov in svojih neskončnih malomarnosti, ko bi tvoja Beseda, o Bog, ne bila postala meso in prebivala med nami. Toda obupati si ne drznem več, ker smo bili spravljani po smrti tvojega Sina, ko smo bili še sovražniki, koliko bolj smo bili spravljani in odrešeni po

njem samem? Vse moje upanje in gotovost vsega mojega zaupanja je v njegovi dragoceni krvi, ki je bila prelita zaradi nas in zaradi našega zveličanja. V njem diham in v zaupanju vanj želim priti k tebi; pri tem se ne zanašam na svojo pravičnost, ampak na tisto, ki je iz tvojega Sina, našega Gospoda Jezusa Kristusa (Rim 5).

Zato se ti zahvaljujemo, preblagi in predobrotljivi Bog, ljubitelj ljudi, ki si nas po Jezusu Kristusu, svojem Sinu, našem Gospodu, ko nas še ni bilo, mogočno ustvaril in nas, ko smo bili izgubljeni, čudovito osvobodil naše krivde in nas odkupil: zahvaljujem se tvojemu usmiljenju in ti prinašam obilo hvale iz vsega svojega srca, tebi, ki si nam zaradi svoje neizrekljive ljubezni, s katero si nas blagovolil vzljubiti v čudoviti dobroti, čeprav uboge in nevredne, in si nam poslal svojega edinorojenega Sina iz svojega naročja v naš svet, da bi odrešil nas grešnike, tedaj sinove pogubljenja.

Zahvaljujem se ti za njegovo sveto učlovečenje in rojstvo in njegovo slavno porodnico, iz katere je sam blagovolil privzeti meso zaradi nas in zaradi našega zveličanja: da bi bil, kakor pravi Bog od Boga, tako tudi pravi človek iz človeka. Zahvaljujem se ti za njegovo trpljenje in križ, za njegovo smrt in vstajenje, za njegov vnebohod in veličastni sedež na tvoji desnici. On se je namreč štirideseti dan po svojem vstajenju pred očmi učencev povzpел nad vsa nebesa, sédel na tvojo desnico in v skladu s svojo obljubo razlil Svetega Duha na otroke posinovljenja (Apd 1. 2).

Zahvaljujem se ti za presveto izlitje njegove dragocene krvi, s katero smo odrešeni; obenem tudi za presveto in oživljajočo skrivnost njegovega telesa in krvi, s katerima se vsak dan v Cerkvi hranimo in odžejamo, umivamo in posvečujemo ter postajamo deležni enega najvišjega božanstva.

Zahvaljujem se ti za tvojo čudovito in neizrekljivo ljubezen, s katero si nas nevredne tako ljubil in odrešil po svojem edinem in ljubljenem Sinu. Tako si namreč ljubil svet, da si dal svojega Edinorojenca, da bi se nihče, ki vanj veruje, ne pogubil, ampak imel večno življenje, da bi spoznali tebe, pravega Boga, in katerega si poslal, Jezusa Kristusa, po pravi veri in z vero skladnih delih (Jn 3,17).

IZRAELEC TOMAŽ

Tomažev evangelij o Jezusovem otroštvu

Tomažev evangelij o Jezusovem otroštvu moramo v osnovi razločevati od *Tomaževega evangelija* iz prvega stoletja, ki se je zvečine ohranil v koptskem jeziku in vsebuje Jezusove izreke, ne pa tudi zgodb o čudežih. Nasprotno *Tomažev evangelij o Jezusovem otroštvu* zajema številne kratke pripovedi, ki se ukvarjajo predvsem s čudeži. Vse te zgodbe se nanašajo na Jezusa, še preden je dopolnil dvanajst let, in tako sledijo toposu antičnega biografskega slovstva: prihodnjo veličino človeka je mogoče razbrati že iz čudežnih dogodkov v njegovem otroštvu. Drugače kot kanonični evangeliji takšne zbirke nikoli ne stremijo k temu, da bi podale celoto ali to, kar je najpomembnejše, pač pa gre za spise, za katere je značilno predvsem »zapolnjevanje« biografskih vrzeli oziroma belih lis. Za razloček od koptskega *Tomaževega evangelija* je bil ta evangelij močno razširjen in zelo znan. Poleg dveh grških različic so obstajale še latinska in sirska, etiopska in gruzijska ter številne slovanske različice. — *Tomažev evangelij o Jezusovem otroštvu* se na splošno datira na konec drugega stoletja.¹

Pripoved o otroštvu in mogočnih delih našega Gospoda in odrešenika Jezusa Kristusa

1.

Jaz, Izraelec Tomaž,² sem štel za potrebno, da vsem bratom med pogani povem o otroštvu in mogočnih delih, ki jih je naš

Besedilo grške recenzije A je prevedeno po kritični izdaji, ki jo je oskrbel Tony Burke, De infantia Iesu evangelium Thomae Graece, Corpus christianorum – series apocryphorum 17 (Turnhout: Brepols, 2010), po njej so povečini povzete tudi opombe. Besedilo iz grščine prevedel David Movrin.

Gospod Jezus Kristus storil po svojem rojstvu v naši deželi. Začetek gre takole.

2.

1. Ko je bil otrok Jezus star pet let, se je po dežju igral ob strugi potoka. Vode, ki so tekale, je zbiral³ v luže in jih nato naredil čiste⁴ in dobre, ukazal jim je samo z besedo,⁵ brez dejanja. 2. Nato je iz te mešanice vzel mehko blato in iz njega naredil⁶ dvanajst vrabcev. Bila je sobota, ko storil vse to, igral se je. Z njim se je igralo več otrok. 3. Ko je neki Jud videl, kaj Jezus počenja v soboto, je takoj šel in sporočil njegovemu očetu Jožefu, rekoč: »Glej, tvoj otrok se igra ob potoku, vzel je blato in iz njega naredil dvanajst vrabcev ter oskrunil soboto.«⁷ 4. Jožef je šel tja, videl [vse to] in zavpil nanj, rekoč: »Zakaj v soboto počenjaš reči, ki jih ni dovoljeno početi?«⁸ Jezus pa je plosknil z rokama, vzkliknil vrabcem in jim dejal: »Pojdite, odletite in se me živi spominjajte.« In vrabci so med čivkanjem odleteli proč. 5. Ko so Judje to videli, so ostrmeli⁹ ter odšli in povedali svojim starešinam, kakšno znamenje so videli storiti Jezusa.

3.

1. Sin pismouka Hane¹⁰ je stal tam z Jožefom. Vzel je vrbovo šibo ter razdejal luže in izpustil vode, ki jih je Jezus zbral. 2. Ko je otrok Jezus videl, kaj mu je storil, se je razjezil in mu rekel: »Krivičnež, brezbožnež in neumnež, kaj so ti naredile vode in luže? Glej, zdaj se boš tudi ti posušil kot drevo¹¹ in ne boš nikoli pogljal ne listov ne korenine ne sadu.« 3. In tisti otrok se je takoj povsem posušil. Jezus pa se je odpravil in šel domov. Starši posušenega otroka so tega odnesli, objokovaje njegovo mladost. Prišli so k Jožefu in ga obtoževali, rekoč: »Takšnega otroka imaš, takšne reči počenja!«

4.

1. Spet drugič je šel Jezus skozi vas¹² in pritekel je neki otrok ter ga sunil v ramo. Jezus se je razhudil in mu rekel: »Nič več ne boš šel po svoji poti.« In takoj je padel in umrl. Nekateri so videli, kaj

se je zgodilo, in rekli: »Od kod se je vzel ta otrok, da vsaka njegova beseda postane uresničeno dejanje?« Starši mrtvega [otroka] so prišli k njegovemu očetu Jožefu ter mu očitajoč rekli: »Ti s takšnim otrokom ne moreš živeti z nami v tej vasi, če ga namesto izrekanja prekletstev ne naučiš blagoslavljanja.¹³ Pobija namreč naše otroke.«

5.

1. Jožef je torej poklical otroka in ga na samem posvaril, rekoč: »Zakaj počneš takšne reči? Ti ljudje trpijo in nas sovražijo ter nas bodo pregnali.« Jezus pa je dejal: »Jaz vem, da tvoje besede niso tvoje; vendar bom zaradi tebe tiho. Oni pa bodo dobili svojo kazen.« In tisti, ki so ga obtoževali, so takoj oslepeli. 2. Ko so to videli, so se silno prestrašili in se v stiski pogovarjali o njem, kako vsaka beseda, ki jo izreče, naj bo lepa ali slaba, postane dejanje. Ko je Jožef videl, kaj je Jezus storil, je vstal, ga prijel za uho in ga močno stresel. 3. Otrok se je razjezil in mu dejal: »Dovolj je, da iščeš in ne najdeš;¹⁴ nisi ravnal modro. Ne veš, da sem tvoj. Ne jezi me. Tvoj sem namreč.«

6.

1. Neki vzgojitelj po imenu Zahej je stal tam in je slišal, kako Jezus govori te reči svojemu očetu, ter se je silno začudil, da takšne besede izreka otrok. 2. Po nekaj dneh se je približal Jožefu in mu dejal: »Pametnega otroka imaš in razum ima. Daj, izroči ga meni, da se nauči črk, in s črkami ga bom naučil vsega znanja, da bo pozdravljal vse starejše in jim izkazoval spoštovanje kot dedom in očetom, da bo imel rad vse, ki so njegovih let,¹⁵ da se bo bal staršev in jih spoštoval, tako da bo imel tudi njegov otrok rad njega.« 2a. Jožef se je razjezil nanj in je vzgojitelju Zaheju dejal: »Kdo lahko uči takšnega otroka? Brat, ne misli, da gre za majhen križ.« 2b. Ko je otrok slišal, kaj je rekel Jožef, se je naglas zasmel in vzgojitelju dejal:¹⁶ »Resnično, vzgojitelj, vse, kar ti je rekel moj oče, je res. Jaz sem gospod teh [besed], vi pa ste jim tujci, kajti oblast je bila dana samo meni. Jaz sem pred vsemi veki in sem zdaj tu, rodil sem se med vami in sem pri vas. Vi ne veste, kdo sem, jaz pa vem, kdo

ste vi, od kod ste in koliko je let vašega življenja. Resnično, povem ti, učitelj, bil sem zraven, ko si se rodil, in vem [za stvari] pred tvojim rojstvom. In če hočeš biti popoln učitelj, mi prisluhni in jaz te bom naučil modrosti, za katero ne ve nihče drug razen mene in tistega, ki me je poslal k vam,¹⁷ da vas poučim. Jaz sem tvoj učitelj in nanese je, da si ti moj učenec. Vem, koliko si star, in resnično, samo jaz vem, koliko let boš še živel. Ko boš videl moj križ, ki ti ga je omenil moj oče, takrat boš verjel, da je vse, kar sem ti rekel, resnično. In jaz sem gospod teh [besed]. Vi ste [jim] tujci, jaz pa sem isti takrat in zdaj.« 2c. Judje, ki so bili zraven, so bili zaprepačeni, ko so slišali otročiča govoriti takšne reči, zagnali so velik krik in rekli: »O, novo in nepričakovano čudo; ta otrok nemara še petih let nima, in oh, kakšne izreka. Nikogar še nismo slišali govoriti takšnih besed kot tega otroka, ne velikega duhovnika ne učitelja postave ne pismouka in ne kakega farizeja.« 2d. Otrok je odgovoril in jim dejal: »Zakaj se tako čudite? Mar ne verjamete tega, kar sem vam rekel, da vem, kdaj ste se rodili vi in vaši očetje in očetje očetov? Še tole nepričakovano stvar vam povem — da vem, kdaj je bil ustvarjen svet;¹⁸ to ve tudi tisti, ki me je poslal k vam.¹⁹« 2e. Ko so Judje slišali, kaj govori, so se prestrašili in niso več zmogli govoriti z njim. Otrok se jim je približal in jim rekel: »Igral sem se z vami, ker vem, da se čudite drobnarijam in razmišljate o malenkostih.« 2f. Ko se je zdelo, da jih je otrokova tolažba pomirila, je začel vzgojitelj govoriti njegovemu očetu: »Daj, pripelji ga v šolo in jaz ga bom naučil črk.« Jožef ga je prijel za roko in ga pripeljal v razred. Učitelj Zahej se mu je skušal prikupiti in je zanj napisal abecedo. Začel ga je poučevati in je večkrat ponovil črko alfa. Otrok je molčal in ga dolgo časa ni poslušal. Vzgojitelj se je razjezil in ga udaril. Otrok je uprl oči vanj in dejal: »Raje bi učil kot pa se učil. Tvoje črke, ki jih učiš, poznam precej bolje od tebe. Zame so te stvari kot brneč bron ali zveneče cimbele²⁰ † ... † odgovor glasu ne mnenje modrosti ne moč duše ali razuma.²¹ 3. Ko se je otrok prenehal jeziti, je sam pri sebi jasno in razločno ponovil vse črke od alfa do omega. Pogledal je vzgojitelja Zaheja in mu dejal: »Ti, ki še alfe ne poznaš po naravi, kako boš učil druge beto? Hinavec!

Če znaš, uči najprej alfo, pa ti bom verjel glede bete.« Nato je začel učitelja spraševati o prvi črki. Ta pa mu ni znal odgovoriti. 4. Mnogi so poslušali, otrok pa je Zaheju dejal: »Poslušaj, učitelj, [kakšen je] red prvega znamenja. Bodi pozoren, kako je iz dveh črt in črtice med njima; vidiš, kako je vse to priostreno, razkoračeno, povezano, razširjeno, † ... †, privzdignjeno, kako pleše, † ... †, v trojnem ritmu, iste širine, iste družine, s skladnostjo, ravnotežjem in mero — takšne črte ima A.«²²

7.

1. Ko je učitelj Zahej slišal otroka govoriti takšne in tolikšne alegorije o prvi črki, je osupnil ob takšnem zagovoru in nauku. Prisotnim je dejal: »Gorje, znašel sem se v zadregi, ubogi jaz, sramoto sem si nakopal, ko sem pritegnil tega otroka. 2. Vzemi ga, prosim te, brat Jožef. Ne prenesem strogosti njegovega pogleda in jasnosti njegovega govora. Ta otrok ni od tega sveta; še ogenj lahko ukroti. Morda se je rodil še pred stvarjenjem sveta.²³ Kakšen trebuh ga je rodil, kakšno naročje ga je redilo,²⁴ tega ne vem. Gorje, prijatelji, osupil me je. Ne sledim njegovemu razmišljanju. Samega sebe sem prevaral, jaz trikratni nesrečnik; prizadeval sem si dobiti učenca, pa se je izkazalo, da imam učitelja. 3. Prijatelji, razmišljam o sramoti, da me je starca premagal otrok. Spričo tega otroka lahko le še opešam in umrem. Ne morem mu več pogledati v obraz, saj bodo vsi rekli, da me je premagal majhen otrok. Kaj naj sam rečem in razložim v zvezi s tem, kar mi je povedal o črtah pri prvi črki? Oh, prijatelji, ne vem. Ne poznam ne njenega začetka ne konca. 4. Zato te prosim, brat Jožef, odpelji ga v svojo hišo. Ta otrok je nekaj velikega, bog ali angel, ne vem, kaj naj rečem.

8.

1. Ko so Judje prigovarjali Zaheju, se je otrok naglas zasmel²⁵ in rekel: »Zdaj naj jalovo obrodi sad in slepi v srcu naj spregledajo, da sem tu od zgoraj,²⁶ da bi odrešil tiste spodaj in jih poklical k temu, kar je zgoraj, kot mi je naročil tisti, ki me je poslal k vam.«²⁷ 2. In ko je otrok prenehal govoriti, so bili nenadoma odrešeni vsi,

ki so padli pod njegovo prekletstvo;²⁸ in odslej se ga ni nihče več drznil jeziti, da jih ne bi preklel in pohabil.

9.

1. Čez nekaj dni se je Jezus igral v gornji sobi neke hiše.²⁹ Eden od otrok, ki so se igrali, je padel z nadstropja dol in umrl. Ko so drugi otroci to videli, so se takoj razbežali, samo Jezus je ostal. 2. Prišli so starši umrlega in ga obtožili, da ga je on porinil dol. 3. Ko so mu grozili, je Jezus skočil z nadstropja, se postavil k truplu in zaklical z močnim glasom ter rekel: »Zenon, Zenon,« tako je bilo namreč onemu ime, »vstani in mi povej, ali sem te jaz porinil?« In takoj je vstal in rekel: »Ne, Gospod, nisi me porinil, temveč si me obudil.« In navzoči so osupnili. Otrokovi starši pa so slavili Boga zaradi čudeža, ki se je zgodil, in so počastili Jezusa.

10.

1. Po nekaj dneh je neki mladenič v njegovi sosesčini cepil drva ter sekira je padla ter mu razklala stopalo, tako da je izkrvavel in umrl.³⁰ 2. Nastal je vrvež in ljudje so tekli skupaj, tudi otrok Jezus. Prerinil se je skozi množico, prijel za mladeničevo ranjeno stopalo in takoj se je zacelilo. Mladeniču pa je rekel: »Vstani, cepi drva in se me spominjaj.«³¹ 3. Ko je množica videla, kaj se je zgodilo, je otroka počastila, rekoč: »Resnično, v njem morda prebiva Bog.«

11.

1. Ko je imel šest let, ga je njegova mati poslala po vodo in mu dala vrč.³² V množici pa mu je vrč ušel iz rok in se razbil. 2. Jezus je razgrnil plašč, v katerega je bil ogrnjen, ga napolnil z vodo in nesel svoji materi. Ko je njegova mati videla čudež, ki se je zgodil, ga je poljubila; skrivnosti, katere ga je videla storiti, pa je ohranila v sebi.³³

12.

1. Spet drugič je šel ob času setve otrok s svojim očetom sejat žito na njihovo polje.³⁴ Medtem ko je njegov oče sejal, je tudi otrok Jezus posejal eno kad žita. 2. Ob žetvi in mlačvi je iz nje naredil sto

kadi.³⁵ In sklical je vse uboge in pomoči potrebne v vasi na gumno ter jim dal žito. Jožef pa je preostalo žito iz Jezusovega semena shranil.³⁶ Ko je to storil, je bil Jezus star osem let.

13.

1. Ko je njegov oče, ki je bil tesar,³⁷ v tistem času izdeloval pluge in jarme, je dobil od nekega bogataša naročilo, naj mu izdela posteljo. Ker pa eden od drogov, ki jim pravijo posteljnjak [enelaton], ni bil prave dolžine in je bil prekratek, Jožef ni vedel, kaj naj stori. Jezus mu je rekel: »Položi oba kosa lesa na tla tako, da bosta na enem koncu poravnana.« 2. In Jožef je storil, kot mu je otrok naročil. Jezus pa se je postavil na drugi konec in prijel za krajši kos lesa ter ga raztegnil, tako da je bil enak drugemu. In rekel je svojemu očetu: »Ne bodi več žalosten, temveč naredi, kar hočeš.« Jožef pa je otroka objel in ga poljubil, rekoč: »Blagor meni,³⁸ ker mi je Bog dal tega otroka.«

14.

1. Ko je Jožef videl, da otrokov razum in njegova starost ter sposobnost dozorevajo, si je spet zaželel, da ne bi ostal nepoučen glede črk. Šel je torej in ga izročil drugemu učitelju. Učitelj je dejal Jožefu: »Katerih črk naj ga naučim?« Jožef je dejal: »Najprej grških, nato hebrejskih.«³⁹ Učitelj pa je vedel, kako izkušen je otrok, in se ga je bal. Kljub temu je napisal abecedo in jo dolgo časa bral. Jezus pa mu ni odgovarjal in ni rekel ničesar. 2. Nato mu je Jezus rekel: »Če si zares učitelj in dobro poznaš črke, mi povej pomen [dynamis] črke alfa, jaz pa ti bom povedal tega črke beta.«⁴⁰ Učitelj se je razhudil in ga udaril po glavi. Otrok se je razjezil in ga preklel; in takoj je omedlel in padel na obraz. 3. Otrok je odšel domov. Jožef pa se je razžalostil in je njegovi materi naročil, naj ga ne spusti čez vrata, saj umrejo vsi, ki ga razjezijo.

15.

1. Čez nekaj časa je spet drug vzgojitelj, dober Jožefov prijatelj, temu rekel: »Pripelji ga k meni v šolo. Morda ga bom jaz lahko z

dobrikanjem naučil črk. Prav je namreč, da otrok, ki je pameten in razumen, pozna črke.« In Jožef mu je rekel: »Če si upaš, brat, ga odpelji s seboj.« In vzel ga je ter ga odpeljal z velikim strahom in zaskrbljenostjo. Otrok pa je šel rad z njim. 2. In pogumno je stopil v razred ter našel knjigo, ki je ležala na stojalu [analogion].⁴¹ Vzel jo je, vendar ni bral, kar je pisalo v njej, temveč je odprl usta in govoril v Svetem Duhu⁴² in učil prisotne postavo,⁴³ oni pa so ga poslušali. Zbrala se je velika množica in stala ter ga poslušala; čudili so se lepoti njegovega nauka in zrelosti njegovih besed, saj so prihajale iz ust otroka.⁴⁴ 3. Ko je Jožef to slišal, se je prestrašil in je tekel v razred, saj je mislil, da je ta vzgojitelj neizkušen. Toda vzgojitelj je Jožefu dejal: »Da boš vedel, brat, jaz sem tega otroka vzel kot učenca, on pa je poln velike miline [charis] in modrosti.⁴⁵ Prosim te torej, brat, vzemi ga na svoj dom.« 4. Ko je otrok slišal, kaj govori Jožefu, se mu je takoj zasmel in rekel: »Ker si prav govoril in prav pričeval, bo zaradi tebe odrešen tudi tisti, ki je bil udarjen.« In takoj je bil ozdravljen tudi drugi vzgojitelj. Jožef pa je vzel otroka in ga odpeljal na svoj dom.

16.

1. Jožef je poslal svojega sina Jakoba,⁴⁶ naj poveže dračje in ga prinese v njegovo hišo.⁴⁷ Sledil mu je tudi otrok. Ko pa je Jakob nabiral dračje, ga je v roko pičil gad. 2. Ko se je zvijal po tleh in umiral, se mu je Jezus približal in pihnil na pik ter takoj je bil ozdravljen. Kača pa se je razpočila.

17.

1. Po tem⁴⁸ je v Jožefovi soseščini zbolel in umrl neki otročiček in njegova mati je silno jokala. Jezus je slišal, da je nastalo veliko žalovanje in vrvež,⁴⁹ ter je hitro pritekel. Našel je mrtvega otroka, se dotaknil njegovih prsi⁵⁰ in rekel: »Dete, rečem ti, ne umri, temveč živi⁵¹ in bodi s svojo materjo.«⁵² In [otrok] je takoj pogledal in se zasmel.⁵³ Njegovi materi pa je dejal: »Vzemi svojega otroka, daj mu mleka⁵⁴ in se me spominjaj.« 2. Ko je to videla prisotna množica, se je čudila in dejala: »Resnično, ta otrok je bodisi bog

bodisi angel,⁵⁵ saj vsaka njegova beseda postane dejanje.«⁵⁶ Jezus pa je šel spet ven in se igral z otroki.

18.

1. Čez nekaj časa je pri gradnji hiše neki človek padel z lestve in se ubil. Ko so ljudje tekli skupaj in je nastal velik vrvež, je otrok Jezus vstal in šel naravnost tja. Ko je videl, da človek leži mrtev, ga je prijel za roko in rekel: »Človek, rečem ti, vstani⁵⁷ in opravljaj svoje delo.« In takoj je vstal in ga častil. 2. Ko je množica to videla, se je čudila in govorila: »Ta otrok je iz nebes. Mnogo duš je namreč rešil smrti in jih bo še reševal vse dni svojega življenja.«⁵⁸

19.

1. Ko je bil star dvanajst let,⁵⁹ so šli njegovi starši v skladu z običajem na praznik pashe v Jeruzalem, skupaj s svojo popotno družino. Po pashi so se odpravili domov. Ko pa so šli nazaj, se je deček Jezus vrnil v Jeruzalem. [Starši pa] so mislili, da je v množici s popotno družino. 2. Prepotovali so pot enega dne in ga nato začeli iskati med sorodniki. Ker ga niso našli, so se vznemirjeni vrnili v mesto ter ga iskali. Po treh dneh so ga našli v templju, kjer je sedel med učitelji, poslušal postavo in jih spraševal. Vsi so ga poslušali in se čudili, kako je otrok prekašal celo starešine in pismouke ljudstva ter jim razlagal posamezna poglavja postave ter prilike prerokov. 3. Njegova mati Marija se mu je približala in mu rekla: »Otrok, zakaj si nama to storil? Glej, s tesnobo in vznemirjenjem sva te iskala.« Jezus pa jima je rekel: »Kako da sta me iskala? Mar nista vedela, da moram biti v tem, kar je mojega Očeta?«⁶⁰ 4. Pismouki in farizeji so rekli: »Si ti mati tega otroka?« Ona je dejala: »Jaz sem.« In rekli so ji: »Blagoslovljena si med ženami, kajti Bog je blagoslovil sad tvojega telesa.«⁶¹ Takšne slave in takšne kreposti in modrosti nismo namreč še nikoli niti videli niti slišali.« Nato je Jezus vstal in šel za svojo materjo ter je bil pokoren svojim staršem. Njegova mati pa je shranila [v srcu] z njim povezane dogodke, vse, kar je Jezus storil. Jezus pa je napredoval v modrosti, rasti in milosti.⁶² In vsemogočni Bog ga je proslavil. Njemu slava na veke, amen.

Opombe

¹ Uvodno predstavitev sta pripravila Klaus Berger in Christiane Nord, prevedel pa Alfred Leskovec.

² Besedilo grške recenzije A je prevedeno po kritični izdaji, ki jo je oskrbel Tony Burke, *De infantia Iesu evangelium Thomae Graece*, Corpus christianorum – series apocryphorum 17 (Turnhout: Brepols, 2010), po njej so povečini povzete tudi opombe. Prevod bo v kratkem izšel pri Mohorjevi v knjigi zbranih zgodnjekrščanskih spisov, ki sta jo s skupino prevajalcev pripravila Gorazd Kocijančič in Vid Snoj.

³ Prim. 1 Mz 1,9.

⁴ Jezus »prečiščuje« stvarstvo; prim. Mr 1,40–42; 7,19.

⁵ Prim. 1 Mz 1,3; Mt 8,8.16; Lk 7,7. Pisec je posebej pozoren na moč Jezusovih besed, tako tudi v 4.1; 5.2; 8.2; 17.2.

⁶ Prim. 1 Mz 2,7.

⁷ Prim. Mt 12,5.

⁸ Prim. Jn 9,14; Mr 2,24; Mt 12,2; Lk 6,2.

⁹ Prim. Mr 1,27; 10,32.

¹⁰ Pismouk Hana je verjetno kasnejši veliki duhovnik (Jn 18,13–24; Lk 3,2; Apd 4,6).

¹¹ Prim. Mr 11,20 in nasl.

¹² Jožef prebiva v vasi, čeprav kanonični evangelijski Betlehem in Nazaret označujejo kot mesto.

¹³ Prim. Rim 12,14.

¹⁴ Jezusov logion »iskati in najti« je izpričan na več mestih v zgodnjekrščanski literaturi; prim. Mt 7,7.

¹⁵ Vzgojni seznam rokopisi navajajo različno. Nekateri tu celo nehaajo in nadaljujejo šele s 6.3.

¹⁶ »Razodetje«, ki sledi, je najti samo v treh rokopisih.

¹⁷ Prim. Jn 7,16; 8,29; 12,49; 14,24.

¹⁸ Prim. Jn 17,5.

¹⁹ Ponekod izpuščeno; prim. Jn 7,16; 8,29; 12,49; 14,24.

²⁰ Prim. 1 Kor 13,1.

²¹ Okvarjenega mesta v tem stavku v rokopisih ni mogoče razvozlati.

²² Zaradi težavnih mest v rokopisu ni povsem jasno, kakšen je pomen tega prizora; zdi se, da se v Jezusovih besedah skrivajo gnostične spekulacije o Trojici; prim. Irenej, *Adv. haer.* 1.20.1.

²³ Stavek namiguje na Kristusovo preeksistenco; naslednji pa na deviško rojstvo.

²⁴ Zahajeva vprašanja spominjajo na Anino vzdihovanje v Jakobovem protevangeliju 3.2. Iz njih odmeva tudi Lk 11,27: »Blagor telesu, ki te je nosilo, in prsim, ki so te dojile!« Prim. tudi *EvThom* 79.

²⁵ O Jezusovem smehu poroča tudi 15,4.

²⁶ Prim. Jn 8,23; 3,31.

²⁷ Prim. Mr 9,37; Lk 9,48; 10, 16; Mt 10,40.

²⁸ V enem od rokopisov ta stavek manjka — in nesrečniki ostanejo prekleti.

²⁹ Odlomek spominja na dogodek s Pavlom in mladeničem Evtihom, ki je padel z okna v Apd 20,9–12.

³⁰ Deseto poglavje je v nekaterih rokopisih neposredno pred pripovedjo o Jezusu v templju v devetnajstem. Nanj se morda navezuje stavek v *EvThom* 77, kjer Jezus pravi, da je tudi v razcepljenem kosu lesa.

- ³¹ Na tridelno obliko Jezusovih zdravilnih besed naletimo tudi v 2.4 in 17.1.
- ³² Prim. Prg 30,4: »Kdo je zajel vodo s plaščem?«
- ³³ Vzorednico z Lk 2,19 in 2,51 je najti le v nekaterih rokopisih. Prim. 19,5.
- ³⁴ Ta zgodba spominja na pomnožitev kruha in rib iz kanoničnih evangelijskih (Mr 6,30–44; 8,1–10; Jn 6,1–13) ter na priliko o sejalcu (Mr 4,3–9; *EvThom* 9; *ApocrJas* 8,3). Vzorednico ima tudi fragmentarni *Pap. Egerton* 2, kjer Jezus stoji na bregu reke Jordan in raztrese nekaj, kar nato obrodi.
- ³⁵ Prim. Lk 16,7; ena kad je približno 450 litrov.
- ³⁶ Ta stavek v rokopisih ni povsem jasen.
- ³⁷ Prim. Mt 13,55.
- ³⁸ Prim. 19.4.
- ³⁹ Grščina ima s stališča pisca, ki besedilo zapisuje v tem jeziku, očitno prednost.
- ⁴⁰ Logion je izpričan tudi pri Ireneju, *Adv. haer* 1.20.1, ter v *EpAp* 4.
- ⁴¹ Prim. Lk 4,16–20.
- ⁴² Prim. Lk 4,18.
- ⁴³ Prim. 19,2.
- ⁴⁴ Prim. Lk 4,22. V enem od rokopisov stavek manjka.
- ⁴⁵ Prim. Lk 2,40.52.
- ⁴⁶ V enem od rokopisov samo »sina«; prim. Mr 6,3 in Mt 13,55.
- ⁴⁷ Zgodba spominja na Pavlovo srečanje s kačo v *Apd* 28,3–6; navaja jo tudi *Pripoved o tesarju Jožefu* 17.
- ⁴⁸ Prim. Mr 5,22–24.35–43; Lk 7,11–17. Poglavji 17–18 sta dodani naknadno, pred desetim stoletjem, in po obliki posnemata deseto poglavje. Vsa tri skušajo izboljšati Jezusovo podobo v besedilu.
- ⁴⁹ Prim. Mr 5,38; Lk 7,13.
- ⁵⁰ Prim. Lk 7,14.
- ⁵¹ Prim. Mr 5,41; Lk 7,14.
- ⁵² Prim. Lk 7,15.
- ⁵³ Prim. Mr 10,52; Mt 20,34; Lk 18,43.
- ⁵⁴ Prim. Mr 5,43; Lk 8,55.
- ⁵⁵ Prim. 7.4.
- ⁵⁶ Prim. Mr 1,31; 5,41; 8,23.
- ⁵⁷ Prim. Lk 7,14; Mr 5,41.
- ⁵⁸ Prim. Lk 8,56; Heb 5,7; Jak 5,20.
- ⁵⁹ Prim. Lk 2,41–52.
- ⁶⁰ Lk 2,41–49.
- ⁶¹ Lk 1,42; 11,27.
- ⁶² Lk 2,51–52.

JANEZ ZUPET

Teološki biseri

Pred tremi leti je pri založbi EOS Verlag, St. Ottilien izšla v nemškem jeziku napisana knjiga mednarodno uveljavljenega ljubljanskega profesorja dogmatične teologije dr. Antona Štruklja z naslovom Vertrauen – Mut zum Christsein (Zaupanje – Pogum, da si kristjan). Knjiga, ki jo je pisec posvetil 85. rojstnemu dnevu papeža Benedikta XVI., obsega deset razprav, katerih večina obravnava izbrane teme iz obsežnega teološkega opusa Josepha Ratzingerja.

Razprave govorijo o cerkvenosti teologa v luči papeža Benedikta, poslanstvu duhovnika, krščanski podobi o človeku, Cerkvi kot ikoni Svete Trojice, Gospodovem prihodu v Evharistiji ter o papeževem nauku o sodbi. Prisotne so tudi tri razprave o teologiji Ratzingerjevega prijatelja kardinala Hansa Ursa von Balthasarja. Prva govori o krščanskih stanovih, druga o Balthasarjevem sodelovanju z mistikinja Adrienne von Speyr, tretja pa o njegovem odnosu do judovskega misleca Martina Bubra. Na koncu avtor izriše portret našega mučenca in Božjega služabnika nadškofa A. Vovka.

Profesor Štrukelj vidi svojo nalogo v sintetičnem pregledu vprašanj v celoviti perspektivi in ne toliko v kritični analizi. Preudarno in posrečeno izbrani – tudi daljši – navedki obeh avtorjev izpričujejo njuno gledanje in izvrstno uvajajo v njun miselni svet.

Peter Seewald, ki teološke spise papeža Benedikta zelo dobro pozna, je o tej knjigi zapisal: »Anton Štrukelj v svojem strokovnem uvodu v Ratzingerjevo delo prikaže vernika, ki razumno misli, in misleca, ki radikalno veruje. Pri tem se izražata jasnost mišljenja in veselje verovanja v občudovanja vredni preciznosti in poeziji pisanja. Kakšen odmik od tako mlačnega in polovičarskega krščanstva, kakor ga danes pogosto pridigajo!« Našemu avtorju upravičeno

naklonjena spremna beseda izpod peresa (zaslužnega) graškega škofa dr. Egona Kapellarija je knjigi kakor pika na i.

Pri založbi DRUŽINA pa je pravkar izšla slovenska različica te Štrukljeve knjige z naslovom *Zaupanje in pogum*. V bistvu gre za razširjeno izdajo, saj je dodanih kar osem člankov: Mariologija papeža Benedikta XVI., Balthasarjeva nadarjenost za glasbo, Lepota bo rešila svet, Božji služabnik Anton Strle, Henri de Lubac, Iz minljivega v neminljivo življenje, Evharistija – zakrament kraljestva ter Po križu k Luči. Tri razprave iz nemške knjige pa so izpuščene.

Dr. Štrukelj je odličen poznavalec teološke vizije Josepha Ratzingerja in Hansa Ursa von Balthasarja in jo zna pregledno predstaviti. Njegov berljiv in razumljiv slog kar kliče po bralcih, ki se želijo odžejati pri virih žlahtne in naravnost navdihnjene teološke misli.

Anton Štrukelj

Zaupanje in pogum

ANTON ŠTRUKELJ

Bl. mati Terezija in ubogi

Srečno otroštvo

Bl. mati Terezija – Agneza (Gonxha) Bojaxhiu se je rodila v Skopju 26. avgusta 1910 in v sluhu svetosti umrla v Kalkuti 5. septembra 1997. Vedno se je z veseljem spominjala svojega otroštva: *»Bili smo srečna družina, polna veselja in ljubezni.«*

Misijonarski poklic

Pri osemnajstih letih se je odločila, da bo zapustila rojstni kraj in postala redovnica misijonarka: *»Odločila sem se: ali to ali nič drugega.«* Za njeno mater Drano takšna odločitev ni bila presenečenje, pa vendar je ni mogla zlahka sprejeti. Za ves dan se je zaprla v sobo. Ko se je spet pojavila, je rekla svoji hčeri: *»Hči, pojdi z mojim blagoslovom. Toda prizadevaj si, da boš živela samo in povsem za Boga. Položi svojo dlan v njegovo dlan in vedno hodi z njim.«*

Pomembno je nanjo vplival tedanji skopski škof, zdaj častitljivi Božji služabnik Janez Frančišek Gnidovec (1873–1939). Mati Terezija je v Rimu 22. avgusta 1974 hvaležno zapisala o njem: *»Naš škof Gnidovec je bil svetnik. Vsi smo ga klicali s tem imenom. Bil je pravi duhovnik po Jezusovem Srcu, blagega in ponižnega srca. Ko sem odhajala v misijone, je zame maševal, obhajal me je, me blagoslovil in rekel: 'V misijone greste. Dajte Jezusu vse, samo Zanj živite. Bodite samo njegova, samo Njega ljubite, samo zanj se žrtvujte. Naj Vam bo Jezus vse v vašem življenju'. Prepričana sem, da prosi zame in da imam v njem pri Jezusu zaščitnika.«*

Odpotovala je na Irsko, da bi se pridružila sestram Družbe Blažene Device Marije (Loreto). Ni še bila stara devetnajst let, ko je 6. januarja 1929 prispela v Kalkuto. Prve zaobljube je izpovedala 24. januarja 1931, zadnje pa 24. maja 1934 v starosti triindvajsetih let. *»V tihoti srca Bog govori, mi pa poslušamo.«*

Poklic služiti Jezusu v najbolj ubogih med ubogimi

Mati Terezija se spominja klica znotraj poklicanosti: *»Šla sem v Darjeeling na duhovne vaje. Bilo je na vlaku, ko sem zaslišala klic, naj vse zapustim in mu sledim, za tiste, ki kakor Jezus nimajo mesta, kamor bi položili svojo glavo ... za gole, zaničevane, zapuščene, pozabljene, strte ...«*

Jezus je želel, naj ustanovi družbo Misijonark ljubezni. Materi Tereziji je govoril: *»Hočem svobodne redovnice, ogrnjene z mojim uboštvom križa. Hočem pokorne redovnice, ogrnjene z mojo pokorščino na križu. Hočem redovnice, polne ljubezni, ogrnjene z mojo ljubeznijo križa. Boš zavrnila to mojo prošnjo?«*

Poklicane, da gasimo Jezusovo žejo

»Bila sem poklicana, da postanem nevesta križanega Jezusa; da tešim Božjo žejo...«. Krik žejnega Jezusa ne izraža toliko njegove fizične žeje ob križanju kakor neskončno ljubečo željo, ali *»žejo«*, Božjega Sina po človekovem odrešenju in posvečenju, to je, po naši polni deležnosti pri življenju troedinega Boga. Mati Terezija je razumela besedo žejnega Jezusa s križa kot izraz najgloblje razsežnosti Božje ljubezni; hotela je vračati Jezusu ljubezen za ljubezen in tako tešiti njegovo žejo. Glavni namen misijonark ljubezni je tešiti žejo Jezusa Kristusa na križu iz ljubezni in za duše ... s ponižnim služenjem njemu v najbolj ubogih med ubogimi.

Najbolj ubogi med ubogimi

Mati Terezija se je osredotočila na najbolj uboge med ubogimi, ker najbolj odsevajo skrajnost človeškega trpljenja in skrajno deležnost pri tem trpljenju, ki jo je prevzel nase križani Jezus. *»Verujem njegovi besedi: 'ste meni storili'. To je edini vzrok in veselje mojega življenja – ljubiti in mu služiti v njegovi najbolj boleči preobleki ubogih.«*

»Najbolj ubogi med ubogimi v materialnem in duhovnem smislu, ne glede na kasto, veroizpoved ali narodnost, so za mater Terezijo: lačni, žejni, brez obleke, brezdomci, bolni in umirajoči, reveži, nevedni, neljubljeni, zapuščeni, izobčeni iz kast, trdosrčneži, trdovratni grešniki... Nasičevati lačne – ne le s hrano, marveč tudi z Božjo besedo. Dajati piti žejnim – ne le vodo, marveč izobrazbo, mir, resnico, pravico in ljubezen. Nuditi zavetje brezdomcem – ne le zavetja iz opek, marveč srce, ki razume, ki ljubi. *»Ubogi so najdrago-cenejši dar, ki nam ga je naklonil Bog – Jezusova skrita navzočnost.«*

Vse za Jezusa po Mariji

Ena glavnih lastnosti matere Terezije je bil čut za Marijino navzočnost, odsev prijaznosti in spokojnosti Device Marije. Njena pobožnost do Marije ni bila zgolj formalnost. Marija je bila njena stvarna, živa in nenehna spremljevalka. Mati Terezija ni ničesar storila brez Device Marije: *»Brezmadežno Marijino Srce, vir našega veselja, blagoslovi svoje misijonarke ljubezni.«*

»Križani Jezus Kristus po svoji blaženi Materi je, ki je v svoji milosti in ljubezni izbral eno svojih najbolj nevrednih in najbolj nesposobnih človeških bitij, naj začne njegovo delo med ubogimi. Družba kot celota in v njenih posameznih članih je zato izključna last Božje Matere in bo to tudi ostala. Misijonarka ljubezni mora biti vedno z Marijo ob vznožju Jezusovega križa ... V vašem srcu naj bo vse samo za Jezusa po Mariji. Delajte vse samo za Jezusa po Mariji.«

Mati Terezija – pristna hči Cerkve

Mati Terezija je globoko ljubila sveto katoliško Cerkev. Tako Cerkev kot podaljšanje Kristusa, njenega Ženina, so bile njene tudi zadeve Cerkve: predvsem njena misijonarska dejavnost in posvečenje. Ljubezen do Cerkve, zlasti do osebe svetega očeta in do dostojanstva duhovništva, je v njenem srcu imela pomembno mesto. »Najboljša pot, da dokažemo svojo ljubezen in hvaležnost do matere Cerkve, je iskreno in resno prizadevanje, da bi bili pristni pričevalci njene svetosti v svetu.« »Povsem smo na voljo Cerкви. Svetega očeta ljubimo z veliko in globoko osebno ljubeznijo.«

Duhovnost matere Terezije: »Pripadam Jezusu«

»Žejen sem«, je rekel Jezus na križu. Jezusova žeja za mater Terezijo ni nekaj včerajšnjega, ni spomin. Je danes in vedno. V uboštvu svojega srca je odkrila njeno vablivo navzočnost, ki jo je vodila k uboštvu evharistije, in k služenju Jezusu v najbolj ubogih med ubogimi. Duhovnost matere Terezije je bila osredotočena na Jezusa, posebej na Jezusa v presveti evharistiji, in na Jezusa, ki ga je našla v trpečih.

Jezus v evharistiji: »Vse naše življenje se mora preprosto stakati z Jezusom v evharistiji.« Ljubezen, pobožnost in spoštovanje matere Terezije do Jezusa v evharistiji je bilo v očeh vseh, ki so jo poznali, izjemno in znamenito. Zanj je bila evharistija središče sveta; evharistija je bila vse, kajti evharistija je Jezus; živi, delujoči, navzoči in še vedno žejni Jezus.

Evharistija in ubogi: »Jezus v presvetem zakramentu, Jezus v ubogih; spomnite se kratkega stavka: 'Karkoli ste storili mojim najmanjšim bratom, ste meni storili'.« Jezus, skrit v evharistiji in Jezus, skrit v ubogih, sta bila za mater Terezijo ena stvarnost, ena ljubezen, eno žarišče. Vedno znova se vrača k tej skrivnostni povezavi, ki jo je skoval Bog, katerega bo na poseben način častila s svojim delom.

Duša molitve: »Molitev je hrepenenje po gledanju Boga.« »Če želite moliti bolje, morate več moliti.« Sestre so pogosto videle mater Terezijo globoko zbrano v molitvi tako na tramvajih in v vlaku kakor v njihovi kapeli. Sredi kalkutskega hrupa je mogla biti v globokem stiku z Bogom, in moliti z globoko zbranostjo. O njej pričujejo: Že od zgodnjih začetkov je bila mati vedno prva v kapeli, da bi začela jutranjo molitev ob 5.uri. Najsi je bedela pozno v noč ali imela vročino ali je trpela, mati Terezija je bila tam v kapeli, da bi molila. Nikdar ni zamudila tiste prve ure poveličevanja Boga. Tudi 5. septembra 1997, na svoj smrtni dan, je mati začela molitev ob 5.uri.

Sporočilo bl. matere Terezije za naš čas

Ali moremo reči, da je mati Terezija imela sporočilo ne le za verujoče, za Cerkev, ampak za ves svet – za civilno družbo, daleč oddaljeno od stvarnosti, v kateri je mati Terezija živela tako potopljena v molitev in v služenje najbolj ubogim?

Mati Terezija je bila svetovno znana ne le kot pričevalka Božje ljubezni, marveč tudi kot neutrudljiva pospeševalka svetosti življenja od spočetja do naravne smrti. Posebej si je prizadevala za obrambo daru življenja, kjer je bilo najbolj slabotno in najbolj ogrožano: v nerojenih; ob vsaki priliki je neustrašno govorila o zlu splava.

»Danes je najbolj nezaželen otrok. Vsak človek je bil ustvarjen za večje stvari, da ljubi in da je ljubljen. Zato moramo storiti vse, kar je mogoče, da rešimo otroka, ki ga je ustvaril Bog. Kakor je rekel Jezus: 'Kar ste storili mojim najmanjšim bratom, ste meni storili,' in: 'Kdor sprejme katerega teh malih, mene sprejme.' Vsakokrat ko napravimo splav, zavrremo Jezusa, odklanjamo Jezusa.«

»Splav je največji ubijalec miru, ljubezni in dostojanstva v družini. Zato je tako pomembno v družinsko življenje prinesiti molitev. Družina, ki moli, ostane skupaj in če ostanejo skupaj, se bodo ljubili med seboj kakor jih Bog ljubi. Kjer je ljubezen, tam je mir, tam je veselje, tam je edinost.«